

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 72 · 23. april
Sesjonen 2023–2024

Møte tirsdag den 23. april 2024 kl. 10

President: Svein Harberg

Dagsorden (nr. 72):

1. Redegjørelse av utenriksministeren om viktige EU- og EØS-saker
2. Innstilling frå utanriks- og forsvarskomiteen om Nansen-programmet for Ukraina (Innst. 255 S (2023–2024), jf. Meld. St. 8 (2023–2024))
3. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapporter fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2023 (Innst. 244 S (2023–2024), jf. Dokument 13 (2023–2024))
4. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Rapport til Stortinget fra Stortingets delegasjon til Nordisk råd 2023 (Innst. 242 S (2023–2024), jf. Dokument 17 (2023–2024))
5. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Olaug Vervik Bollestad, Dag-Inge Ulstein og Kjell Ingolf Ropstad om et lærebokløft og mindre og bedre regulert skjermbruk i skolen (Innst. 263 S (2023–2024), jf. Dokument 8:92 S (2023–2024))
6. Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Per-Willy Amundsen og Tor André Johnsen om forbud mot hawala-virksomhet (Innst. 260 S (2023–2024), jf. Dokument 8:84 S (2023–2024))
7. Referat

Presidenten [10:00:08]: Representantene Sverre Myrli, Lise Christoffersen, Lise Selnes og Andreas Sjalg Unneland, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Følgende innkalte vararepresentanter tar nå sete:

For Hedmark: Ole Mathias Rønaasen

For Telemark: Tone E. Berge Hansen

Det foreligger to permisjonssøknader:

- fra representanten Audun Lysbakken om velferdspermisjon i dagene 24. og 25. april
 - fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon etter Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum for representanten Jorodd Asphjell i tiden fra og med 23. til og med 26. april
- Disse søknader foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Sør-Trøndelag, Steinar Krogstad, foreligger søknad om fritak fra å møte i

Stortinget under representanten Jorodd Asphjells permisjon, av velferdsgrunner.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden slik:
For Hordaland: Sara Bell 24.–25. april
For Sør-Trøndelag: Kristian Torve 23.–25. april

Presidenten [10:01:25]: Kristian Torve er til stede og vil ta sete.

Fra Statsministerens kontor foreligger følgende brev til Stortinget, datert 19. april 2024:

«I dag klokken 15.00 ble det avholdt statsråd på Det kongelige slott under ledelse av Hans Kongelige Høyhet Kronprinsen.

Det ble truffet følgende vedtak om endringer i regjeringen mv.:

Statsministerens kontor

Statsråd Ingvild Kjerkol gis avskjed i nåde.

Statsråd Jan Christian Vestre overtar styret av Helse- og omsorgsdepartementet.

Statsråd Cecilie Terese Myrseth overtar styret av Nærings- og fiskeridepartementet, med unntak av de saksområdene i departementet som ligger under fiskeri- og havministeren.

Stortingsrepresentant Marianne Sivertsen Næss utnevnes til statsråd og overtar styret av fiskeri- og havsaker i Nærings- og fiskeridepartementet.

Ansvarsfordelingen mellom statsrådene i Nærings- og fiskeridepartementet videreføres som fastsatt i kongelig resolusjon 14. oktober 2021 kl. 12.00.

Statssekretærene Karl Kristian Bekeng, Ellen Moen Rønning-Arnesen og Ole Henrik Krat Bjørkholt gis avskjed i nåde som statssekretærer for statsråd Ingvild Kjerkol.

Statssekretærene Karl Kristian Bekeng og Ellen Moen Rønning-Arnesen utnevnes på nytt til statssekretærer for statsråd Jan Christian Vestre i Helse- og omsorgsdepartementet.

Statssekretær Tore Onshuus Sandvik gis avskjed i nåde som statssekretær for statsråd Jan Christian Vestre og utnevnes på nytt til statssekretær for statsråd Cecilie Terese Myrseth i Nærings- og fiskeridepartementet.

Fagpolitisk rådgiver Vegard Grøslie Wennesland utnevnes til statssekretær for statsråd Cecilie Terese Myrseth i Nærings- og fiskeridepartementet.

Statssekretærene Kristina Sigurdsdottir Hansen og Even Tronstad Sagebakken gis avskjed i nåde som statssekretærer for statsråd Cecilie Terese Myrseth og utnevnes på nytt til statssekretærer for stats-

råd Marianne Sivertsen Næss i Nærings- og fiskeridepartementet.

Endringene ovenfor trer i kraft fra 19. april 2024 kl. 16.00.»

Det refererte brevet foreslås vedlagt protokollen. – Det anses vedtatt.

Statsrådsskiftet medfører følgende endringer i Stortingets sammensetning:

- Det tidligere medlem av regjeringen, Ingvild Kjerkol, har tatt sete som representant.
- Første vararepresentant for Finnmark, Sigurd Kvammen *Rafaelsen*, har tatt sete som representant for den tid representanten Marianne Sivertsen Næss er medlem av regjeringen.

Utenriksminister Espen Barth Eide overbrakte 2 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Sak nr. 1 [10:04:39]

Redegjørelse av utenriksministeren om viktige EU- og EØS-saker

Utenriksminister Espen Barth Eide [10:05:00]: EØS-avtalen har tjent Norge godt i 30 år. For to uker siden mottok jeg utredningen fra EØS-utvalget, som hadde i oppdrag å vurdere Norges erfaringer med EØS-avtalen i et tiårsperspektiv. Utvalget, som ble ledet av Line Eldring, leverte en rapport som satte et grundig søkelys på hva det ville bety for norske interesser dersom vi gikk inn for en svakere tilknytningsform enn den vi har. Utvalgets konklusjon er at EØS-avtalen gir Norge et bredt, dypt og forutsigbart samarbeid med EU. Den tjener våre nasjonale interesser.

Ingen avtale er perfekt, og vi skal være ærlige på at noen deler av samfunnet ser tydeligere fordeler ved den enn andre. Samtidig skal vi være ærlige om konsekvensene for norsk økonomi og nasjonale interesser dersom vi fikk en svakere tilknytningsform enn den EØS-avtalen gir oss til det indre markedet. Regjeringen har lyttet til diskusjonen i fagbevegelsen og tatt denne på alvor. Det var noe av kjernen i hvorfor vi søkte ny kunnskap. Utvalget understreker betydningen av å ivareta den norske arbeidslivsmodellen innenfor EØS og ha sterkere tiltak mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

En aktiv og kraftfull arbeidslivspolitik har vært en prioritet for denne regjeringen siden første dag. Den gir norsk næringsliv tilgang til et marked med 30 land og rundt 450 millioner mennesker, på like vilkår med EUs medlemsland. Resultatet er økt verdiskaping og høyere velstand i hele Norge. Folk har fått rettigheter til å jobbe, studere, etablere seg og leve i andre europeiske land, uten unødig byråkrati. Kommune-Norge, universitetene våre og bedrifter i det ganske land får ta del i felles

europiske tiltak for å gjøre samfunnet vårt tryggere, smartere og grønnere.

Norge står i dag overfor store og krevende oppgaver som best kan løses i fellesskap. Det handler om vår sikkerhet, kampen mot klimaendringene og å sikre en bærekraftig framtid. Med avtalen er det lettere for oss å løse de store oppgavene sammen. EØS-avtalen er med andre ord langt mer enn en handelsavtale. Den gir Norge et viktig ankerfeste i en urolig verden. Den bidrar til å sikre våre interesser og verdier i et samarbeid med våre nabo-land – land som deler våre verdier.

Det spesielle ved EØS-avtalen er at den oppdateres i takt med at EU utvider sitt regelverk. Slik sikrer vi bedrifter, kommuner og innbyggere i Norge like rettigheter i Europa. EU har vedtatt regelverk i stor hastighet og stort omfang de siste årene. Dette er en respons på de krisene vi har hatt og står i nå. Køen av rettsakter som venter på å bli innlemmet i EØS-avtalen, er stor. Regjeringen har trappet opp innsatsen for å redusere dette etterslepet. For Norge er dette en folkerettslig forpliktelse. Det er også viktig for å styrke vår forhandlingsposisjon overfor EU. Uten framdrift på etterslepet har vi mindre sjanse for å få gjennomslag for norske interesser i den videre utviklingen av samarbeidet med EU. Alle departementer prioriterer derfor arbeidet med å redusere etterslepet.

Europa og EU har endret seg mye i EØS-avtalens 30-årige levetid. EU var primært et felles marked, men har også blitt et fellesskap for å ivareta medlemslandenes interesser på bred front. Dramatiske endringer i og rundt Europa de siste ti årene har satt ytterligere fart på denne utviklingen. Stikkord er Russlands angrepskrig mot Ukraina, energikrise, pandemi, klimaendringer og stormaktsrivalisering. EUs svar er å styrke samarbeidet og mobilisere på tvers av politikkområder. Det gir mening.

Verden, Europa og Norden står i en brytningstid der globaliseringen avtar og regionenes betydning øker. Krigen i Ukraina, pandemien og utviklingen i Europa understreker behovet for å se grundig på hvordan vi best sikrer norske interesser. Dette var noe av bakgrunnen for Eldring-utvalgets NOU, som ble lagt fram for to uker siden. Sammensatte utfordringer knyttet til den nye sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa og grønn omstilling krever brede, helhetlige tiltak som spenner over mange sektorer. Utviklingen innebærer at EUs initiativer stadig oftere faller helt eller delvis utenfor våre eksisterende samarbeidsavtaler. Det gjør det mer krevende å ivareta norske interesser.

Handlingsrommet i EØS-avtalen utnyttes best ved å komme tidlig inn i prosesser, mens vi ennå kan påvirke. Det understrekes også av Eldring-utvalget. Dette jobber regjeringen med hver dag – i Oslo, i Brussel og i EU-landenes hovedsteder. Vi søker samarbeid med EU-land som har sammenfallende interesser, så tidlig som mulig.

Grensedragningen mellom hva som faller innenfor og utenfor EØS, skaper særlige problemstillinger i skjæringspunktet mellom det indre marked og EUs handelspolitikk. EU vedtar i større grad enn tidligere regler som ser disse to politikkområdene i sammenheng. Målet er å hindre at bedrifter utenfor Europa får tilgang til det indre marked på andre vilkår enn bedrifter fra EØS-området. Dette gjelder lavere miljø- og klimastandarder, skjulte subsidier eller andre konkurransefortrinn.

EU har som mål å kunne gjennomføre den digitale og grønne omstillingen samtidig som det sikres at europeiske bedrifter ikke mister konkurransekraft i det indre marked. EU har tatt initiativer for å redusere Europas avhengighet av kritiske råstoffer og innsatsfaktorer for grønn og digital omstilling. EU vedtar også i økende grad politikk og lovgivning innenfor rammen av sin felles handelspolitikk, som altså ikke er en del av EØS-avtalen. Slike initiativer vil likevel kunne få betydning for det indre marked og EØS-samarbeidet. Sammen med Island og Liechtenstein har Norge derfor nedsatt en arbeidsgruppe som vurderer hvordan vi best forholder oss til denne utviklingen. Gruppen vil legge fram sine anbefalinger før sommeren.

Innenfor-utenfor-problematikken viser seg også i programsamarbeidet. Samarbeid om helseberedskap og sikker satellittkommunikasjon er to eksempler på at EØS-avtalen må suppleres med andre ordninger for å ivareta norske interesser. Regjeringen mener det beste alternativet er å knytte seg opp til EUs samlede samarbeid om helseberedskap. Enkelte deler av dette samarbeidet kan vi knytte oss til gjennom EØS-avtalen. Andre deler går utover rammene for EØS, og vi trenger en separat avtale for å delta.

Før formelle forhandlinger om en tilknytningsavtale kan starte, må EUs medlemsland vedta et forhandlingsmandat. Kommisjonen er nå i gang med å formulere et slikt mandat. Dersom Rådet vedtar mandatet under det belgiske formannskapet, kan vi gjennomføre forhandlingene i høst. Mens vi venter, fortsetter vi den uformelle dialogen om norsk tilknytning.

Regjeringen legger også ned en betydelig innsats for å knytte Norge til EUs program for sikker satellittkommunikasjon. Det er nødvendig for at vi skal kunne kommunisere trygt, ikke minst med våre nordiske naboer, f.eks. i forbindelse med krisehåndtering. Deltakelse vil også gjøre det lettere for norsk rom- og forsvarsindustri å bidra til å styrke norsk og europeisk forsvarsevne og motstandskraft. Det er viktig for både Norge og EU. Også i dette programmet har det vært tidkrevende å sikre norsk deltakelse. Regjeringen står klar til å starte forhandlinger så snart EU har vedtatt sitt forhandlingsmandat.

Behovet for å styrke samarbeidet om sikker satellittkommunikasjon skriver seg inn i et generelt behov for å

trappe opp Europas evne til å håndtere kriser og forsvare seg. Russlands angrepskrig mot Ukraina truer hele Europas sikkerhet. Det er viktigere enn noen gang å videreutvikle samarbeidet med EU for å trygge Norge. Det handler ikke om å velge mellom EU og NATO, men snarere om å styrke vår totale evne til å ivareta Europas sikkerhet. Krigen i Ukraina har vist at EU og NATO utfyller hverandre i krisehåndteringen. Vi trenger mer av begge.

Det har gått ti år siden det første angrepet mot Ukraina – Russlands fordekke militære okkupasjon av Krym. Det forteller mye om det russiske regimets langsiktighet, men også om Ukrainas utholdenhet. Vi må også være langsiktige og utholdende. Vi må ta inn over oss alvoret og hva som står på spill.

Russland har store militære lagre. Russisk økonomi er for lengst rettet inn mot krigsproduksjon. Deres lederskap viser klart at menneskeliv – både ukrainske og russiske – er uten betydning sett opp mot Kremles krigsmål. Ukraina er avhengig av omfattende støtte for å stå imot. Landet trenger dette sterkere, raskere og mer effektivt enn i dag, noe vi for øvrig kommer tilbake til i debatten om Nansen-programmet.

Transatlantisk samhold er viktig. Samtidig må Europa ta et enda større ansvar. Norge står sammen med våre europeiske venner i å bidra. Noen ganger kan vi også gå foran. Den norsk-britiske koalisjonen som skal styrke Ukrainas sjøforsvar, er et eksempel. Den 1. februar vedtok EU sin flerårige støttepakke til Ukraina. Pakken gir 50 mrd. euro i sivil støtte til Ukraina ut 2027. Det er et kritisk viktig bidrag, ikke minst for å sikre Ukrainas økonomiske bæreevne i forsvarskampen. I mars opprettet EU et nytt fond for militær støtte til Ukraina. Fondet har i første omgang et omfang på 5 mrd. euro. Dette er en viktig og velkommen beslutning.

Norsk støtte til Ukraina skjer gjennom Nansen-programmet. For å bidra til å styrke Ukrainas forsvarsevne på kort og lang sikt har Storbritannia, Frankrike, Tyskland og andre land inngått avtaler om sikkerhetsforsikringer med Ukraina. Under mitt nylige besøk i Kyiv kunngjorde president Zelenskyj og jeg at Norge og Ukraina har blitt enige om en tiårig sikkerhetsavtale. Vi vet at vår støtte redder liv og styrker Ukrainas evne til å stå imot Russlands angrep.

NASAMS skyter ned russiske missiler. Ukrainske soldater er bedre rustet i felt etter trening på Værnes. Vår økonomiske støtte går bl.a. til drift av sykehus og skoler og utbetaling av pensjoner. Gjennom EUs ordning for sivil beredskap transporterer Norge pasienter fra Ukraina til sykehus over hele Europa. Etter forespørsel fra EU har vi forlenget avtalen om medisinsk evakuering til ut november. Norge har også sluttet seg til EUs 13. sanksjonspakke. Den inneholder nærmere 200 nye listeføringer av personer og selskaper med bånd til det russiske militærkomplekset.

Pakken utvidet også listen over selskaper det ikke er lov å handle spesifiserte varer med, for å unngå at disse havner i Russland.

Det regionale perspektivet er også viktig. Moldova – det lille landet med det store hjertet – har tatt imot et svært stort antall ukrainske flyktninger. President Maia Sandus regjering gjennomfører reformer i høyt tempo, med EU-medlemskap som mål. Norge støtter denne prosessen. Vi trapper opp bistanden kraftig og styrker våre diplomatiske forbindelser gjennom å etablere et norsk ambassadekontor i Chisinau. Vi gjør det fordi Moldova er viktig for Europa – verdimeisig, politisk og sikkerhetspolitisk. Støtte til reformer for å styrke rettsikkerheten og god forvaltning står også sentralt i vårt engasjement i landene på Vest-Balkan.

Ukraina kjemper en frihetskamp som er avgjørende for hvordan Europa skal se ut framover. Det er en kamp som forsvaret norske verdier, og som er i norske interesser. Derfor skal vi snu hver stein for å bidra til at Putin ikke lykkes med sin plan om å utsette Ukraina fra kartet. Det koster, men kostnadene ved å gjøre for lite er mye høyere. Europeisk samarbeid, samhold og solidaritet er avgjørende for å lykkes.

Siden invasjonen av Ukraina har regjeringen styrket det praktiske sikkerhets- og forsvarssamarbeidet med EU betraktelig. Norge yter som første og eneste tredjeland militær bistand til Ukraina gjennom EUs eget støtteprogram, European Peace Facility. Vi deltar også sammen med EU-land for å utdanne ukrainske soldater. Norge har sluttet seg til EUs ammunisjonssamarbeid og bidrar med betydelige midler for å stimulere til økt nasjonal ammunisjonsproduksjon. Dette er en investering i norsk og europeisk sikkerhet. EØS-avtalen har sikret norsk deltakelse i EUs program for økt produksjonskapasitet i europeisk ammunisjonsindustri, det såkalte ASAP-programmet, og programmet for felleseuropeiske forsvarsanskaffelser, som kalles EDIRPA. Dette er viktige initiativer som bidrar til at europeiske allierte skal være i stand til å opprettholde støtten til Ukraina og samtidig bygge opp egen forsvarsevne.

Første tildelingsrunde under ASAP-programmet viser hvor viktig det er at Norge deltar. Norsk forsvarsindustri fikk full uttelling for sine søknader og kan trappe opp produksjonskapasiteten for bl.a. missiler, ammunisjon og eksplosiver. EUs støtte til disse prosjektene utgjør over 1 mrd. kr. Norske myndigheter bidrar med 950 mill. kr, bedriftene med resten. Det betyr anslagsvis 3 mrd. kr til investeringer i økt produksjonskapasitet for norsk forsvarsindustri og europeisk kampkraft.

Regjeringen så tidlig programmets betydning for norsk sikkerhet og forsvarsindustri. Norge er viktig for Europas samlede forsvarsindustri, og vi ser med glede på interessen for og ønsket om å ha oss med som deltaker i

samtlig nye initiativer og programmer, der også USA og Canada er med. Gjennom kombinasjonen av aktiv innsats fra norsk hold og ønske om samarbeid fra EUs hold har vi sikret norsk deltakelse allerede i startfasen. Vi inn tar den samme offensive innstillingen til EUs arbeid med en overordnet strategi for europeisk forsvarsindustri – European Defence Industrial Strategy, EDIS. Tilsvarende følger vi tett utviklingen av EUs utvidede program for felles forsvarsinvesteringer og -anskaffelser – European Defence Investment Programme, EDIP – og vi jobber som nevnt for å sikre Norge en plass i Secure Connectivity. Europeisk forsvarsmateriell må i fremtiden kunne kommunisere med dette systemet. Deltakelse er derfor svært viktig for norsk forsvarsindustri.

Dette illustrerer en bevisst og målrettet politikk – en politikk som binder sammen norske sikkerhetsinteresser med Ukrainas forsvarskamp og behovet for et sterkt og handlekraftig Europa. Norges medlemskap i NATO er fundamentet for norsk sikkerhet og forsvar. I tillegg har samarbeidet med EU blitt stadig viktigere. Dette handler ikke om EU eller NATO, men om å styrke begge samtidig. Målet er å trygge norske interesser i en geopolitisk brytningstid hvor Russland, vår nabo, fører en brutal erobringstid i Europa. Europeisk og transatlantisk samhold er limet i vår felles sikkerhet. Det er grunnleggende for Norge at dette samholdet opprettholdes og aktivt styrkes. En forutsetning er en bedre og mer rettferdig byrdefordeling i NATO. I klartekst betyr det at europeiske allierte må ta et større ansvar for sikkerheten i Europa. USAs strategiske dreining mot Indo-Stillehavsregionen er tverrpolitisk, systemisk og varig.

USA vil forbli en atlanterhavsmakt, men vil avhenge av at partnere tar større ansvar. Europeiske allierte står med andre ord foran en omfattende opprustning som ligner et maratonløp. Det vil kreve store politiske og ressursmessige anstrengelser over tid. Europeisk samarbeid vil spille en sentral rolle i dette. Det betyr at det er i Norges og NATO-alliertes interesse at europeisk sikkerhets- og forsvarssamarbeid lykkes. Norge må innta en aktiv posisjon som støttende partner og bidragsyter. Det er i denne sammenheng viktig å understreke betydningen av et effektivt samspill mellom EU og NATO.

Etter at Russland gikk til fullskala angrep på Ukraina, så vi en ny og tettere form for samarbeid mellom NATO og EU. Erfaringen er at de to organisasjonene samarbeider godt og utfyller hverandre. Framfor å bygge parallelle strukturer skaper man nå synergier som totalt sett styrker alliansen. Rollefordelingen som avtegner seg, gir økt kollektiv styrke i en ny sikkerhetspolitisk tid. Norge må legge til grunn at EUs plass i europeisk sikkerhetsarkitektur vil bestå, og at utviklingen sentralt i Europa vil fortsette.

Hele Norden står nå samlet i NATO. Vårt forsvar integreres gjennom felles planverk, kommandostruktur og bruk av felles ressurser i krise og krig. Framover blir det viktig å styrke infrastrukturen mellom vest og øst i Norden. Slik legger vi til rette for alliert forsterkning. Det gir muligheter for enda tettere sivilt samarbeid nord i EØS-området innen næringsliv, utdanning og forskning, transport, teknologiutvikling og offentlige tjenester. Styrket samarbeid nord i Norden gir også viktige bidrag til Europas grønne omstilling. Stikkord er fornybar energi, kraftlinjer, mineralutvinning, integrerte verdikjeder for bærekraftig industri, batteriproduksjon og hydrogen. Målet er å øke bosettingen og livskvaliteten i nord, altså nord i Norden – i Sverige, Finland og Norge.

Samarbeidet om grønn omstilling er viktig i vårt samarbeid med EU. Både EU og Norge har satt seg ambisiøse mål. Grønn omstilling er EUs sentrale vekststrategi. Det er derfor viktig at vi kobler oss på dette samarbeidet. Denne vinteren har EU jobbet i høyt tempo for å få ferdigstilt utestående regelverk på klima-, miljø- og energiområdet før europaparlamentsvalget i juni. Samtidig har det de siste månedene vært en dreining i de politiske diskusjonene i Europa. Hensynet til europeisk konkurransekraft, innovasjon, arbeidsplasser og sosial inkludering er blitt mer framtrædende. Gjennom sin respons på energikrisen etter Russlands invasjon av Ukraina klarte EU å unngå energimangel og reduserte klimaambisjoner, men økte strøm- og gasspriser tærer på europeisk industri, næringsliv og forbrukere. Kombinert med strengere miljøkrav og økt global konkurranse er det bekymring for europeisk konkurranse- og produksjonsevne. Protestene fra europeiske bønder har vært særlig synlige. Det protesteres mot administrative byrder, billige importvarer og kostbare miljøkrav, som medfører lavere priser og høyere kostnader for jordbruket i EU.

Misnøyen tas alvorlig blant EUs ledere. De er opp-tatt av matvaresikkerhet og produksjonskapasiteten i landbruket. De diskuterer i hvilken grad landbruket skal bidra til å nå EUs klimamål. I Norge er dette også en aktuell problemstilling, men med et mye lavere konfliktnivå. God dialog og medvirkning i den norske landbrukspolitikken skaper nærhet mellom beslutningstakere og dem som blir påvirket av politikken. Et godt eksempel er klimaavtalen mellom staten og landbruket. Når nytt regelverk som treffer landbruket i Norge, nå diskuteres i EU, er regjeringen proaktiv med innspill for å bidra til å ivareta norske interesser.

Ved siden av støtte til Ukraina og oppfølgingen av Europas grønne giv har særlig innsatsen for å utvikle et bedre migrasjonsregelverk stått høyt på EUs agenda de siste månedene. Etter lange forhandlinger har EUs institusjoner lyktes med å bli enige om en pakt for migrasjon

og asyl. Det er en historisk milepæl og gledelig også sett fra norsk side. Pakten er viktig for at Europa skal kunne møte migrasjonsutfordringene framover. De nye reglene vil samlet gjøre EUs asylsystem mer effektivt og bedre kontrollen med yttergrensene. Det er også Norge tjent med.

Pakten legger opp til bedre balanse mellom ansvar og solidaritet. Hvis et land opplever migrasjonspress, må andre land bidra, enten ved å relokalisere asylsøkere eller gjennom finansielle bidrag. Pakten gir også økte rettigheter til asylsøkere, spesielt til juridisk bistand og familiegjenforening. Samlet sett er reglene i tråd med Norges ønske om å redusere sekundærbevegelser og misbruk av asylsystemet, samt en mer effektiv saksbehandling. Den nye pakten innebærer justeringer av mulighetene for innføring av indre grensekontroll, en ny overføringsprosedyre og mulighet for å ilegge felleseuropeiske reiserestriksjoner ved en storskala helsekrise.

Norge omfattes kun av deler av reglene i pakten, og da i hovedsak knyttet til hvilket land som er ansvarlig for å behandle en asylsøknad, som også følger av Dublin-systemet. Den nye screeningforordningen omfattes av Schengen-avtalen og innebærer regler for identitetsavklaring, vurdering av sikkerhetsrisiko, helse og sårbarhet for personer som unndrar seg grensekontroll, og ved søknad om asyl ved grensen. Norge bindes ikke av den obligatoriske solidaritetsmekanismen, men det legges opp til at vi skal kunne delta frivillig. Dette må vi komme tilbake til dersom det blir aktuelt.

Asyl- og migrasjonspakten rakk å komme i mål før valget til nytt Europaparlament, som er 6.–9. juni. Det utgjør også starten for valg av ny Europakommisjon for de neste fem årene. Meningsmålinger tyder på noe mindre oppslutning til moderate og grønne partier og mer oppslutning til ytterliggående høyrepartier. Det vil kunne ha stor betydning på sentrale områder. For eksempel vil det kunne svekke EUs klimaambisjoner og den grønne omstillingen. En framgang for ytterliggående høyrepartier vil også kunne få betydning for EUs politikk overfor Ukraina og andre sentrale områder, som f.eks. migrasjon.

Europaparlamentsvalget er viktig for Norge, ikke minst fordi Europaparlamentet vedtar EØS- og Schengen-relevante rettsakter sammen med Rådet, altså medlemslandene. Europaparlamentet har ofte betydelig politisk innflytelse i andre viktige saker for Norge, og det inntar gjerne tydelige standpunkt, slik vi så i spørsmålet om utvinning av mineraler på havbunnen tidligere i år. Jeg vil derfor benytte anledningen til å oppfordre alle partier på Stortinget til å følge valgkampen og ha dialog med sine europeiske søsterpartier. Regjeringen på sin side vil være raskt ute med å knytte kontakter med nye europaparlamentarikere og nye kommissærer når de er på plass.

Demokratiske tilbakeslag og angrep på rettsstaten har preget flere europeiske land de siste 10–15 årene. Heldigvis er det også lyspunkter. Polen er i ferd med å reversere utviklingen, men i flere land undergraves uavhengigheten til rettsvesenet. Sivilsamfunnet møter stadig større hindre for utøvelse av et mangfoldig og aktivt engasjement. Manipulering av informasjon med ulike motiv foregår i alle land og initieres av både interne og eksterne krefter. Angrep på frie og uavhengige medier og journalister har samtidig ført til økt oppmerksomhet om betydningen av ytringsfrihet og beskyttelse av journalister og frie medier.

Det er et kontinuerlig arbeid å fremme og beskytte grunnleggende rettigheter. Vi ser det tydelig i Europa i dag: Det finnes ikke noe bærekraftig alternativ til demokratiet. Norge skal fortsette å være en sterk forsvarer av rettsstat og demokrati. Når vi samarbeider så tett i Europa, må vi kunne stole på hverandres rettsvesen. Uten den tilliten vil det indre markedet ikke kunne fungere, for ikke å snakke om justis- og politisamarbeidet. Vår sikkerhet trues om vi lar autoritære og antidemokratiske krefter vokse fram.

Norge bruker EØS-midlene aktivt for å bidra til løse samfunnsutfordringer i Europa – utfordringer ingen land kan løse alene. Midlene gjør en forskjell. Et eksempel er justissektoren. Her har midlene bidratt til å styrke vår felles evne til å bekjempe transnasjonal og organisert kriminalitet. Vi har ikke bare styrket mottakerlandenes kapasitet, vi har også bidratt til bedre samarbeid mellom Norge og organisasjoner som Interpol og Euro-pol. Bidrag til grønn omstilling er et annet viktig satsingsområde. Det er i norsk interesse at alle land i Europa evner å gå over til klimavennlige løsninger.

EØS-midlene hviler på felles europeiske verdier nedfelt i Europarådets konvensjoner og EUs traktater. Dette har mottakerlandene forpliktet seg til. Vi kom til enighet med Kommisjonen om en ny periode med EØS-midler i november i fjor. Vi er rede til å underskrive avtalene om en ny periode, men forhandlingsresultatet er fremdeles til vurdering blant EUs medlemsland. Fremme av menneskerettigheter, demokrati og rettsstat er en hovedprioritering i samarbeidet framover. Vi legger opp til en enda sterkere støtte til sivilt samfunn. Vi styrker også samarbeidet med Europarådet, OECD og EUs byrå for grunnleggende rettigheter. Dette er viktige bidrag for å kunne støtte og bevare demokratiet i Europa.

Vårt arbeid i Europa for å styrke demokrati og grunnleggende menneskerettigheter er en fundamental norsk interesse. Det gir ikke bare bedre, tryggere liv og økt samhold, men også bedre naboer. Vi skal ikke lenger enn til Russland for å se at autoritært lederskap fort utvikler seg til fiendskap og aggresjon. Derfor jobber Norge aktivt innad i det europeiske politiske fellesskapet

med demokratisk anlagte land i Europa, både innenfor og utenfor EU. Vi styrker demokratiet i møte med kunstig intelligens gjennom forhandlinger i Europarådet om en ny konvensjon om kunstig intelligens. Skal vi møte utfordringer mot verdier vi setter aller høyest, må Norge praktisere solidaritet i Europa på alle akser.

Å hegne om felles verdier er en forutsetning for at vi i Europa skal kunne håndtere de store utfordringene vi står overfor. Når vi skal oppsummere hovedsakene i det europeiske samarbeidet det siste halvåret, står Ukrainas forsvarskamp, grønn omstilling og det nye migrasjonsregelverket helt sentralt. Jeg har derfor valgt å vie disse tre sakene særlig oppmerksomhet i denne redegjørelsen. EUs politikk på disse områdene illustrerer godt at EU i dag er mer enn et fellesmarked. Virkemidler på mange politikkområder mobiliseres for å hegne om medlemslandenes økonomiske og sikkerhetspolitiske interesser. Ofte er disse interessene sammenfallende med norske interesser.

EØS-avtalen, Schengen-avtalen og de nær hundre andre avtalene vi har inngått med EU, er grunnplankene for vårt samarbeid med EU. Sammen med vår deltakelse i Europarådet, Nordisk råd, EFTA og samarbeidet med andre europeiske land er det uttrykk for vår tilhørighet i det europeiske verdi- og interessefellesskapet. Regjeringen prioriterer å holde disse avtalene i god hevd. Vi fortsetter innsatsen for å redusere etterslepet av regelverk som venter på å bli innlemmet i EØS-avtalen. Samtidig fortsetter vi å videreutvikle samarbeidet, både innenfor og utenfor EØS. Regjeringen har høye ambisjoner for europeisk samarbeid innenfor vår nåværende tilknytningsform til EU og europeiske land utenfor EU, og vi leverer på helt konkrete norske interesser. Det skal vi fortsette med.

Presidenten [10:32:22]: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker føres opp til behandling i et senere møte.

–Det anses vedtatt.

Sak nr. 2 [10:33:03]

Innstilling frå utanriks- og forsvarskomiteen om Nansen-programmet for Ukraina (Innst. 255 S (2023–2024), jf. Meld. St. 8 (2023–2024))

Presidenten [10:33:15]: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil taletiden bli fordelt slik: Arbeiderpartiet 15 minutter, Høyre 15 minutter, Senterpartiet 10 minutter, Fremskrittspartiet 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Rødt 5 minutter, Venstre 5 minutter, Miljøpartiet De Grønne 5 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter og medlemmer av regjeringen 5 minutter.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:34:03] (ordfører for saka): Eg har i dag gleda av å leggja fram ei innstilling med brei og samla støtte til Ukraina og Ukrainas forsvarskamp. Den tverrpolitiske støtta er samtidig eit uttrykk for den breie folkelege støtta til Ukraina. Heile det norske samfunnet har stilt opp i solidaritet, med å gje pengar og politisk støtte til alle dei menneska som blir ramma av Russlands angrepskrig, anten dei oppheld seg i Ukraina eller kjem som flyktingar hit til Noreg.

Ein samla komité uttrykkjer si takknemlegheit for dette engasjementet. Verken brei folkeleg støtte eller tverrpolitisk støtte her i nasjonalforsamlinga er noko me kan ta for gjeve. Det viser dessverre utviklinga både i fleire europeiske land og ikkje minst i USA tydeleg.

Det er òg litt uvanleg i norsk utanrikspolitisk samanheng at ei sak samlar så brei støtte, men det er både passande og nødvendig gjeve alvoret i situasjonen. Ukraina kjempar for sin eksistens som stat og som folk mot ein ulovleg og brutal invasjon. Ukraina er eit land og eit folk å rekna med, med ei stolt historie og ei stolt notid, og med store menneskelege og naturgjevne ressursar. Motstandskampen har vist dette til fulle. Dei forsvargar seg med stoltheit og sterk vilje.

Samtidig er Ukraina ei betydeleg mindre makt enn angriparen. Russland, med den stadig meir einerådande og autoritære Putin i spissen, viser i ord og i praksis at dei ikkje anerkjenner Ukraina som ein sjølvstendig stat og ein sjølvstendig nasjon med sin eigen vilje. Den brutale erobringsskrigen fører til store sivile lidingar, og millionar av menneske er drivne på flukt. Russland står bak ei rekke krigsforbrytingar som må etterforskast og straffast.

Styrkeforholdet mellom Ukraina og Russland er ujamt. Ukraina vil ikkje klara å stå imot forsøket på okkupasjon utan internasjonal støtte. Difor kastar òg me i Noreg inn kreftene, med ei langsiktig militær, økonomisk, humanitær og sivil støtte, som altså har fått namnet Nansen-programmet. Samtidig arbeider Noreg for breiast mogleg internasjonal støtte til Ukraina.

Stortinget og det norske folket står samla bak denne støtta, òg fordi det handlar om den internasjonale rettsordenen og dermed sikkerheita og tryggleiken for oss alle.

Til slutt nokon ord om dei spørsmåla der partia har ulike synspunkt. SV fremjar i dag fleire forslag – saman med andre parti – og eg vil særleg leggja vekt på tre spørsmål.

For det fyrste: Det trengst ei sterkare vektlegging av støtta til det ukrainske sivilsamfunnet, for frie medium

og sterke grasrotorganisasjonar er avgjerande for å vareta og styrka det ukrainske demokratiet.

For det andre: behovet for internasjonal gjeldsslette for Ukraina. Ukraina er ramma av stor statsgjeld som dessverre ser ut til å auka fordi ein del av støtta som blir gjeve, blir gjeve i form av lån. Det er behov for ein internasjonal innsats for å handtera og sletta Ukrainas gjeld.

For det tredje må me ikkje gløyma eller prioritera ned land i sør. Ukraina-krigen har framleis store ekstraordinære konsekvensar for verdas fattige. SV meiner difor at den ekstraordinære støtta til land i sør som var ein del av Nansen-programmet i 2023, burde ha vore videreført i 2024.

Med det tek eg opp forslaga frå SV.

Presidenten [10:38:41]: Representanten Ingrid Fiskaa har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Åsmund Aukrust (A) [10:38:59]: Først takk til saksordføreren for et veldig godt innlegg. Jeg synes hun beskrev den samlende støtten Nansen-programmet har i denne sal.

Det er ti år siden okkupasjonen av Krym startet, og det er i dag 790 dager siden storskalainvasjonen av Ukraina. Det har vært 790 dager med drap, okkupasjon og lidelser hver eneste dag – en krig midt i Europa som strider mot folkeretten, FN-pakten og menneskerettighetene.

Ukrainerne kjemper en imponerende forsvarskamp. De forsvarer sitt land og sin uavhengighet. Men de forsvarer også demokratiet, våre felles verdier og internasjonal rett. Det er jo bare å tenke tanken at president Putin faktisk hadde vunnet fram: Tenk så mye farligere verden hadde blitt for oss alle om den sterkeste rett var den som gjaldt. Ikke minst gjelder det land som Norge, små land som også grenser til Russland.

Derfor er vår støtte til Ukrainas forsvarskamp viktig og riktig, mest fordi det selvsagt er rett i seg selv å støtte ukrainernes uavhengighet, men vi gjør det også fordi det er i vår egen interesse. De forsvarer også vår uavhengighet. Så noe av det viktigste Norge kan gjøre for å beskytte oss selv, er å fortsette å støtte ukrainerne. Ukrainerne skal vite at Norge står ved deres side så lenge det er behov for det, både politisk, militært, humanitært og sivilt.

Jeg vil takke regjeringen for at de har vist lederskap i vår støtte til Ukraina – allerede fra første minutt, hvor tilfeldighetene skulle ha det til at det var Norge som holdt det første innlegget i FNs sikkerhetsråd etter at angrepet kom i gang, og derfor var de som kom med den første internasjonale fordømmelsen, til at man på bare få dager åpnet opp for de første våpendonasjonene og siden har bidratt stort på alle områder. Takk også for at regjeringen tok initiativ til Nansen-programmet for Ukraina. Det er stort, det er flerårig, og det er tverrpolitisk. Alt dette er

i ukrainernes interesse. Så takk til regjeringen, men takk også til alle partiene på Stortinget for å ha bidratt veldig konstruktivt og godt i vår støtte til Ukraina og deres kamp for frihet.

Jeg mener at Nansen-programmet på mange måter viser norsk politikk på sitt beste: at vi klarer å sette oss sammen når det kreves av oss. Som president Zelenskij sa ved lanseringen, sammen med alle våre partiledere: Størrelsen var veldig viktig, men det aller viktigste var at det var flerårig og tverrpolitisk.

Norge var først ute med en sånn type program, og vi ser at det har vært til inspirasjon for andre. Sånn sett har Nansen-programmet blitt enda viktigere enn programmet i seg selv.

Meldingen som vi i dag behandler, viser den brede støtten fra Norge. Jeg mener at stortingsmeldingen viser veldig viktige tiltak som vi gjennomfører, også viktige tiltak for å redusere risiko, men ikke minst viser den tydelig at programmets største styrke kanskje er fleksibiliteten, at vi hele tiden skal se på hvordan programmet kan brukes etter hva som er ukrainernes behov. Vi har sett hvor viktig den fleksibiliteten er. Vi vet jo ikke hva som er behovet om to eller tre år – vi håper alle sammen intenst at det etter hvert vil bli mindre behov for forsvarskamp og mer behov for gjenoppbygging – men det vi vet, er hva som er behovet her og nå, og vi vet at det er enormt, og det er akutt. Og vi vet at det viktigste slaget om Ukrainas framtid står her og nå. Vi ser hvordan Russland aktivt utnytter mangelen på luftvern for målrettede angrep på sivil infrastruktur og militære mål.

Jeg er veldig glad for at utenriksministeren var i Kyiv i forrige uke, både for å vise Norges fulle støtte og også for å få best mulig oppdatering fra ukrainerne på hvordan vi kan møte deres behov. Jeg er også glad for at statsministeren under sitt møte med den tyske forbundskansleren i helgen offentliggjorde at Norge vil framskynde støtten for 2024. Vi gjør det gjennom revidert nasjonalbudsjett. Norge skal også bidra stort ved innkjøp av luftvern. Det å arbeide på denne måten er veldig i tråd med Nansen-programmets intensjon, å hele tiden se på hvordan vi best kan støtte ukrainerne, ikke minst i dette kritiske året for Ukrainas skjebne.

Statsministeren har også varslet at vi skal snakke med alle avtalepartnerne – og nå er det alle partiene på Stortinget – om hva dette vil få å si for Nansen-programmet, både for størrelsen og for hvordan vi best kan øke vår støtte til Ukraina. Jeg ser fram til veldig gode samtaler med alle partier, og at vi på tvers av de politiske skillelinjene fortsetter å gjøre det vi kan for å støtte opp om ukrainernes sak.

Det viktigste vi gjør for Ukraina her og nå, er den militære støtten. De trenger våpen for å forsvare seg selv og sin frihet. Jeg mener det var talende da komiteen var på

møte i Kyiv i januar og møtte ombudsmannen for menneskerettigheter. Han fortalte forferdelige historier om tusenvis av ukrainske barn som er kidnappet og ført til Russland. Da vi spurte hva som var det viktigste vi kunne gjøre for å støtte deres sak, sa han: Send mer våpen. Det er og forblir det viktigste for utfallet av denne krigen.

Selv om Nansen-programmet inneholder all støtte til Ukraina, er det et tydelig skille mellom den militære delen og den sivile og humanitære delen. Det er veldig viktig at det er et tydelig og avklart skille. Det er viktig for den humanitære støtten til Ukraina og til alle andre land. Den sivile støtten går jo også til sivilsamfunn. Ukraina hadde før krigen startet, et veldig godt fungerende sivilsamfunn, og det spiller en veldig viktig rolle også i motstandskampen og vil være avgjørende for gjenoppbyggingen av den ukrainske stat og for å styrke det ukrainske demokratiet når krigen er vunnet.

Jeg vet også at det er veldig mange norske aktører som har kontakt med sine ukrainske partnere, det være seg kommuner, fagforeninger, næringsliv, frivillighet og andre. Det er veldig bra og noe vi bør kunne se mer av i framtiden.

Støtten til Ukraina i form av kroner og øre vedtar vi hvert år. Det vi ikke kan vedta, er vår politiske støtte. Den er vi nødt til å vise hver eneste dag. Vi skal stå opp for Ukrainas sak hver eneste gang vi har mulighet, og jeg vil takke regjeringen, gjennom våre tre statsråder som er her i dag, for at de gjør det i alle sine møter med sine partnere. Vi gjør det også fra Stortingets side, i alle våre møter med våre kollegaer. Det gjelder komiteen, og jeg vet at det også gjelder de internasjonale delegasjonene.

Vi ser dessverre at i noen land sviner noe av støtten hen. Det er utrolig farlig for Ukrainas framtid. Derfor er det viktig og avgjørende at vi hele tiden også husker det politiske perspektivet.

La meg til slutt si at Nansen-programmet ikke først og fremst er regjeringens program eller Stortingets program, det er hele det norske folks program. Når alle partiene på Stortinget fant sammen, gjorde vi det på vegne av hele det norske folk. Det har vært utrolig fint å se solidariteten til Ukraina i det norske samfunnet, alt fra kommuner som har gitt beskyttelse og trygghet til titusenvis av ukrainske flyktninger, barn som selger kaker og saft til inntekt for Ukraina, nabolag som hver eneste dag har flagget med gult og blått, alle dem som skriver kronikker og leserbrev for å vise sin støtte og for å tilbakevise russiske konspirasjonsteorier, og ikke minst, får vi jo si her fra Stortinget, til den gjengen som hver eneste dag står og demonstrerer utenfor Stortinget til støtte for Ukraina. Alle de som engasjerer seg, skal vite at det nytter. Det nytter å si ifra. Det er Nansen-programmet et godt eksempel på.

President Putin ønsker å splitte oss. Vedtaket om Nansen-programmet er et eksempel på at han ikke har

lykkes. Vi må fortsette å stå sammen for å forsvare demokratiet, menneskerettighetene og internasjonal rett. Jeg tror vi alle sammen husker hva vi gjorde i dagene rundt 24. februar for to år siden, da vi satt klistret til tv-en hver våken time. Vi må minne oss selv på hva vi følte og tenkte når vi så de forferdelige bildene. For situasjonen på bakken i Ukraina er like alvorlig nå som det den var for 790 dager siden. Vi har stått opp for Ukraina, og vi må fortsette å gjøre det nå som det krever enda mer av oss. Vi må gi mer, og vi må gjøre det raskere. Det er intet alternativ, for denne krigen skal Ukraina vinne.

Ine Eriksen Søreide (H) [10:48:10] (komiteens leder): Russlands krig mot Ukraina fortsetter med uforminsket styrke, og i morges våknet vi til nyheten om at Odesa på nytt var blitt angrepet av Russland, et angrep som skadet mange mennesker og boliger. Dette er bare ett av veldig mange angrep, og ingenting tyder på at Russland planlegger å endre strategi – tvert imot. Med overgangen til en krigsøkonomi og evnen til å reproducere ammunisjon i stor skala fortsetter Russland krigen og ødeleggelsene.

Behovet for militær og humanitær hjelp er helt enormt. På lørdag stemte Kongressen i USA endelig over støttepakken til Ukraina på 61 mrd. dollar, men det har tatt veldig lang tid, og det har forsinket helt nødvendig hjelp til landet. Og det er skjørt, det er ingen som vet om Kongressen vil kunne si ja til nye pakker i framtiden. Det var flere republikanere som stemte mot enn for, og Europa vil ikke kunne klare å dekke opp for et eventuelt bortfall av amerikanske leveranser av våpen og ammunisjon.

Beskjeden fra statsministeren på søndag om at Norge vil bidra økonomisk til et internasjonalt initiativ for å skaffe Ukraina mer luftvern, er viktig. At regjeringa, etter betydelig påtrykk fra opposisjonen, også sa ja til å støtte det tsjekkiske initiativet for å forsyne Ukraina med flere artillerigranater, vil ha betydning for landets evne til å forsvare seg mot de russiske angrepene.

Nansen-programmet er viktig både fordi det gir betydelig og fleksibel hjelp til Ukraina, og fordi vi står samlet bak det. Komiteens besøk til Kyiv i januar viste hvor viktig denne støtten er i Ukrainas frihetskamp. Jeg opplever at det er et godt samarbeid mellom Stortinget og regjeringa. Samtidig må vi i fellesskap være innstilt på å gjøre endringer i innretningen og omfanget av programmet når det trengs.

Vi har gjennom fleksibiliteten i programmet hentet avsatt støtte de kommende årene fram til de første årene i programmet. Det har vært helt nødvendig for å kunne svare spesielt på Ukrainas akutte behov for militær støtte. Det betyr samtidig at det er behov for å fylle på mer i de kommende årene og øke programmets ramme for å

kunne fortsette å svare på de enorme behovene landet har. Høyre, Venstre og Fremskrittspartiet fremmer sammen forslag om dette i innstillinga, og jeg ser fram til den videre dialogen med regjeringa om dette.

Regjeringa må også jobbe for å fullfinansiere det tsjekkiske artilleriinitiativet, bidra til å øke den militære delen av støtten til Ukraina i denne fasen og sørge for at produksjonskapasiteten i norsk forsvarsindustri øker. Dette ligger det også forslag om i innstillinga, og jeg tar med dette opp de forslagene Høyre er med på.

Sammen med den akutte militære og humanitære hjelpen Norge gir, og bidragene til å holde statsdrift av Ukraina i gang, bl.a. gjennom å lønne lærere og leger, er det viktig å ha oppmerksomheten også på utviklingen av ukrainsk næringsliv og privat sektor. Det kommer til å være avgjørende å mobilisere privat sektor i gjenoppbyggingen av landet. Flere høringsinstanser har pekt på at både Sverige og Danmark har tydelige strategier for dette i sin støtte til Ukraina, mens vi opplever at meldingen er uklar når det gjelder hvilken rolle norsk næringsliv skal ha. Jeg opplever at det er stor vilje både i næringslivet generelt og i forsvarsindustrien til å bygge partnerskap med ukrainske bedrifter. Regjeringa må legge en strategi for dette, som våre naboland har gjort.

Nansen-programmet innebærer også en svært viktig støtte til Moldova. Ved komiteens besøk i Moldova i november så vi tydelig hvor utsatt landet er, hvilket mot de viser i å stå opp mot Russland, og hvor aktivt landets myndigheter jobber for å samle støtte til Ukraina. Besøket viste oss hvor viktig og verdsatt den norske støtten er. En viktig hjelp til Moldova vil være å få ratifisert frihandelsavtalen som er inngått mellom EFTA og Moldova. Hvis samtykkeproposisjonen blir fremmet for Stortinget snarlig, mener jeg vi må gjøre alt vi kan her i huset for å få den ratifisert nå i vårsesjonen. Det vil sende et svært tydelig politisk signal til Moldova om vår politiske støtte og vårt engasjement.

Russlands brutale angrep på Ukraina former våre sikkerhetspolitiske omgivelser og har endret dem varig. Vi kommer ikke tilbake til en slags normal vi kjente før, og det vi opplever nå, er den nye normalen. Vi har et ansvar for å stå sammen med Ukraina, og vi har alle interesse av at makt ikke får gå foran rett. Det er Ukrainas overlevelse og hele Europas sikkerhet og verdier som står på spill. Da må vi stå sammen og stå opp mot Russlands brutalitet og imperialismen.

Presidenten [10:53:01]: Representanten Ine Eriksen Søreide har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Bengt Fasteraune (Sp) [10:53:22]: Denne meldingen omhandler hvilket tidsskille Russlands fullskalainvasjon i februar 2022 utgjør, og omhandler forhold som direkte eller indirekte er avgjørende for norske borge-

res sikkerhet, velferd og økonomi, samt en regelstyrt og forutsigbar verdensorden der folkeretten blir respektert. Meldingen beskriver den sikkerhetspolitiske situasjonen og norske militære bidrag, de langsiktige konsekvensene for Norges forsvarsevne og den internasjonale militære og sivile responsen på invasjonen. Forsvarsloftet, som vi nå behandler i Stortinget, er en respons på dette. Meldingen er svært tydelig på de sikkerhetspolitiske, økonomiske og demokratiske konsekvensene en russisk seier vil ha for Ukraina og ikke minst Ukrainas ønske om å bli en del av et større europeisk fellesskap.

Stortinget står sammen om Nansen-programmet. Det sender et viktig signal, ikke bare til Ukraina, men også til resten av omverdenen. Vi står sammen for Ukraina. Det er en avgjørende styrke ved programmet at det har en innebygd fleksibilitet mellom sivil og militær støtte, og med hensyn til hvilket år støtten kan utbetales. Det er viktig for fortsatt bred politisk oppslutning om programmet at regjeringen jevnlig konsulterer og informerer Stortinget, bl.a. gjennom meldingen som foreligger nå, og som vi sitter i denne salen og debatterer.

Det er også et bredt engasjement for støtte til Ukraina i det norske samfunnet – hele det norske samfunnet – blant kommuner, blant lokalsamfunn, blant sivilsamfunnsorganisasjoner, blant forskningsmiljøer og hos næringsliv og arbeidslivets parter. Dialog med aktører og partnere som er engasjert i arbeidet med Ukraina, er svært viktig. Meldingen omhandler også ukrainske flyktninger i Norge og mulige framtidige ordninger for tilbakevending og retur. Alt dette krever samordning og tett samarbeid mellom ulike departementer og direktører, en løpende dialog med berørte parter og raske beslutninger, som er helt avgjørende.

Norge har gitt betydelig støtte til Ukraina i årene etter den russiske okkupasjonen i 2014. Norges totale engasjement for Ukraina favner bredere enn dette programmet. For eksempel dekkes ikke kjernestøtte til FN-organisasjoner, sivilsamfunns partnere og internasjonale finansinstitusjoner av midler fra Nansen-programmet.

Ukrainas behov for støtte endrer seg kontinuerlig – hver eneste dag. Nansen-programmet må derfor være både fleksibelt og langsiktig, med tydelige prioriteringer som fremmes for Stortinget i de årlige budsjettproposisjonene. Derfor er det naturlig at meldingen i liten grad omtaler konkrete bevilgninger og prioriteringer

En samlet komité fordømmer Russlands angrepskrig mot Ukraina på det sterkeste. Nansen-programmet er uttrykk for at et samlet storting står bak en langsiktig støtte til Ukraina. Vi krever at Russland stanser krigen umiddelbart. Det er vårt krav.

Invasjonen medfører store sivile lidelser, har drevet millioner av mennesker på flukt og utgjør en helt eksis-

tensiell trussel mot Ukraina. Ukrainerne viser en sterk vilje til å forsvare sin suverenitet og sitt demokrati. Ukraina er under vedvarende angrep og trenger sårt militær støtte. Internasjonal støtte og politisk handlekraft har vært og vil i enda større grad være helt avgjørende for å stå imot det russiske angrepet.

Norges bidrag er en del av en større internasjonal innsats. Lørdag godkjente Representantenes hus i USA en ny, omfattende støttepakke til Ukraina. Støtten vil bl.a. kunne bidra til å gi Ukraina bedre luftverndekning og ikke minst økt tilgang til ammunisjon. Denne støtten er svært kjærkommen, men det haster. Krigen kan fort endre karakter dersom støtten ikke kommer på plass fort. Prioriteringen av bl.a. for lite luftvern går ut over den sivile befolkningen. Det er den det går ut over når man må prioritere å bruke sitt luftvern der kampene foregår.

Jeg er glad for at regjeringen nå signaliserer å ha samtaler på tvers av Stortingets politiske partier for å diskutere støtten og innretningen til Ukraina. Det følger opp den intensjonen som man startet med da dette programmet ble vedtatt. Andre europeiske land har blitt inspirert av Norge, og den siste tiden er det annonsert flere langsiktige støtteprogrammer. Det er svært gledelig å se. Men jeg gjentar: Det haster. Nok en gang: Det haster.

Ukraina vet selv hva som kreves. Ukrainas behov skal ligge til grunn for støtten. En rask og gjennomtenkt koordinering med ukrainske styresmakter og internasjonale partnere er helt avgjørende. Leveringsevne og gode kontrollsystemer er svært viktig. Dette er en enorm logistikkoperasjon.

Den norske militære støtten er som kjent innrettet langs fire hovedspor, bl.a. donasjon av materiell fra forsvarssektoren, som var betydelig i den første fasen. Etter hvert er dette blitt mer komplisert og mer direkte og mer avhengig av samarbeid med flere. Det går på kjøp direkte fra industrien, det går på trening på utstyret som kjøpes, som har foregått hele tiden, og det er også viktig at det er samarbeid og mekanismer mellom nasjoner. For å få dette til må man jobbe med samordning. For å få dette til må vi være sikre på at effektiviteten fører til en sikker logistikk fram til Ukraina. Vi ser at det bare blir viktigere og viktigere.

Forsvarsdepartementet har hatt en løpende dialog med norsk forsvarsindustri om behovene for økt produksjonskapasitet. Det er iverksatt en rekke tiltak for å øke produksjonen av missiler, ammunisjon og annet utstyr til langvarig støtte til Ukraina, i tillegg til å bygge opp egne nasjonale lagre av ammunisjon og annet militært utstyr. Det er viktig at man tenker langsiktig, at det gis langsiktige kontrakter som gir den forutsigbarheten som kreves for norsk industri. Det har denne regjeringen levert på, og industrien har som sagt da mulighet til å øke sin kapasitet.

tet. Samtidig er den svært avhengig av å få det som produksjonen er avhengig av for å få en full granat på plass, som man sier i Nammo. I tillegg er det, som nevnt tidligere, viktig at man samarbeider i Europa, og det ser vi gjennom vår deltakelse både i ASAP og EDIRPA.

Den sivile delen av Nansen-programmet har så langt prioritert humanitær hjelp, driftsstøtte til den ukrainske staten, reparasjon av ødelagt infrastruktur og gjenoppbygging. Støtten har gått til helt konkrete ting, som lønninger, pensjon, sosiale ytelser, lærere og helsepersonell, gjenoppbygging av sykehus, jernbane, strømmnett og kraftstasjoner kanalisert gjennom Verdensbanken. Vi ser nå at med tanke på de intensive angrepene fra Russland mot akkurat det som går på sivil infrastruktur, er det helt avgjørende at man klarer å opprettholde støtten og sørge for at det raskt kommer midler på plass.

Den humanitære hjelpen er blitt kanalisert gjennom FN, den internasjonale Røde Kors-bevegelsen og norske humanitære organisasjoner som er i direkte inngrep med tilsvarende organisasjoner i Ukraina. Nettverket snører seg sammen, det blir et tettere samarbeid, og det er enda viktigere enn før at man koordinerer hjelpen inn i det ukrainske samfunnet.

I krig, krise og konflikt står kampen om narrativet sentralt. Det er og kommer til å bli en stor risiko for at den russiske folkerettslige forståelsen får feste hos andre land, og det er viktig at vår utenrikstjeneste retter en særlig innsats mot de landene som stemmer avstående i generalforsamlingen i FN i saker som angår Ukraina.

Diplomati er et viktig verktøy, noe som bl.a. ble uttrykt i president Zelenskyjs såkalte tipunktsplan for fred. Det er imidlertid nødvendig å understreke viktigheten av at Ukraina ikke presses til å finne en diplomatisk løsning på krigen før Russland viser reell vilje til å imøtekomme Ukrainas krav og finne en fredelig løsning. Norge må stå stødig i disse diskusjonene, og selv om det nå er stor motstand på slagmarken, er det opp til Ukraina å vise vei når det gjelder på hvilken måte de vil løse de framtidige utfordringene.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:03:41]: Russlands fullskala invasjon av Ukraina i februar 2022 var en vekker for hele Europa og den demokratiske verden for øvrig. Russlands sabelrasling i 2008 og senere i 2014, med annekteringen av Krym, var ikke nok til at Europa reagerte. Det meste av samarbeidet fortsatte som før. Folk-til-folk-samarbeidet i nord fortsatte, Nordisk råd møttes jevnlig, og kulturelle og politiske utvekslinger og samtaler fortsatte. Hele Europa gjorde Chamberlains ord fra 1938 til sine. Om det var ønsketenkning eller frykten for det motsatte, førte det uansett til at man samlet seg rundt «peace with honour», «peace for our time».

Russlands hat mot ukrainere er ikke noe nytt. Sovjetunionen og Stalin-regimets tvangskollektivisering av landbruket i Ukraina i 1932 og 1933, førte til at mellom to og tre millioner ukrainere døde i hungersnøden som fulgte. Norge er et av få land i Europa som ikke anerkjenner holodomor som et folkemord. Norge gjemmer seg bak en prinsippløs moralsk holdning hvor man ikke vil ta stilling til hvorvidt noe karakteriseres som et folkemord – fordi vi ikke har en slik liste. I dag virker en slik holdning hjerterå.

Etter den kalde krigen var det en ukuelig tro på at handel over landegrensene ville gi økonomisk vekst og økt velstand, som ville sikre varig fred. Da ble forsvaret av Europa og i NATO en øvelse noen drev med på siden av samfunnet. Forsvaret var i ferd med å bli en relikvie, hvor seremonier og det som hendte under annen verdenskrig, tok det meste av plassen. Men det var ikke mangel på økonomisk vekst som bidro til Russlands fullskala angrepskrig i Ukraina. Det var kampen om historien, nasjonale spenninger, økte stormaktsambisjoner, ydmykelse og følelser.

Nå er krigen her. NATO er blitt revitalisert. Forsvaret, ikke minst forsvarsindustrien, har fått sin nye renesanse, og militære begreper og våpensystemer som tidligere kun var kjente begreper for spesielt interesserte, slik som nerder som meg selv, har blitt allemannseie. Hvem skulle trodd at partier som Rødt og SV – og man kan vel legge til venstresiden i Arbeiderpartiet – skulle be om militær opprustning og donasjoner av ammunisjon og angrepsvåpen til krigførende land?

Nansen-programmet for Ukraina var banebrytende. Kombinasjonen av humanitær og militær hjelp var klok og fremsynt. Hele programmet på 75 mrd. kr er ulike former for bistand og burde i sin helhet vært en del av bistandsbudsjettet. For selv om det er positivt for Norge at Ukraina får mer ammunisjon og våpen, styrker ikke slike donasjoner Norges forsvarsevne og kampkraft. Men vi kan la det ligge.

Nansen-programmet er unikt, tverrpolitisk og går over flere år, men dessverre er det – allerede etter ett år – for lite. Ukrainas behov for alle mulige former for hjelp er ekstremt stort, og da bør ikke vi gjøre Ukrainas kamp for frihet til en smålig nasjonal kamp om bevilgninger. Statsministerens initiativ til samtale med de parlamentariske lederne, med mål om å øke størrelsen på Nansen-programmet, er positivt. Dette er i tråd med forslaget som i dag fremmes av Høyre, Venstre, Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet, så statsministerens initiativ er som å slå inn åpne dører. La oss si det på denne måten: Opposisjonspartiene skapte tverrpolitisk enighet om det eksisterende Nansen-programmet. Nå bør regjeringens partiene skaffe tverrpolitisk enighet om styrking av programmet, fremmet av opposisjonen. Forutsetnin-

gen er selvsagt at nye militære donasjoner ikke finansieres over forsvarsbudsjettet og dermed gjør Norges forsvar svakere og mindre robust. Her bør finansieringen følge logikken som ligger i den fremlagte langtidsplanen, hvor støtten til Ukraina settes utenfor.

USAs nylig vedtatte hjelpeprogram for Ukraina er på 600 mrd. kr. Det er nøyaktig like mye som regjeringen foreslår å styrke det norske forsvaret med over tolv år. USAs gigantpakke viser samtidig hvor avhengig Europa er av USAs militære kraft. USAs vedtak er avgjørende for Ukrainas forsvarskrig, men det er samtidig viktig å registrere at USAs nye hjelpepakke møtte stor motstand blant mange politikere og folk flest i USA, og det er lite trolig at en eventuell ny president vil tillate flere pakker.

Ukraina trenger mer våpen og mer ammunisjon. Da må Norge gjøre det vi kan for å bidra til dette. Vi må støtte internasjonale tiltak, styrke vår egen forsvarsindustri og være med på europeiske prosjekter som har den samme hensikten. Tiltak for å hjelpe Ukrainas forsvarskrig kan ikke ses i isolasjon, men må aktivt støttes opp av tiltak som rammer alle sider ved russisk samfunnsliv. Norge bør fryse all bistand til land som aktivt eller passivt støtter opp om Russlands angrepskrig. Norge bør samtidig slutte seg til eventuelle beslutninger i EU om å bruke avkastningen fra russiske midler i Europa til å bygge opp igjen ukrainsk infrastruktur som Russland har ødelagt.

Bjørnar Moxnes (R) [11:08:38]: Rødt støtter Ukrainas forsvarskamp. Vi støtter folk og nasjoner som kjemper mot okkupasjon og undertrykkelse, og vi forsvarer folkeretten og nasjonenes rett til selvbestemmelse, uansett hvem som krenker den retten. Det finnes ingen argumenter, ingen sikkerhetsinteresser, interessesfærer eller andre påskudd som kan forsvare en folkerettsstridig angrepskrig og de enorme menneskelige lidelsene som en krig medfører.

Uten våpenstøtte ville Ukraina blitt overkjørt og underlagt et sjåvinistisk russisk regime med erklærte imperialistiske ambisjoner. Derfor er det riktig med våpenstøtte til Ukraina i kampen for selvstendighet og fred når de har bedt om det.

Luftvern fra Norge avskjærer missiler som blir skutt mot skoler, boligblokker, energiverk og sivil infrastruktur. Skal vi hindre flere meningsløse ødeleggelser og flere meningsløse tap av menneskeliv, må støtten derfor fortsette.

Så vil jeg løfte frem noe som statsminister Støre har uttalt: «Vi er nødt til å huske at konsekvent støtte til Ukraina ikke utelukker støtte til diplomati.»

Norge bør både hjelpe Ukraina med å forsvare seg selv og jobbe diplomatisk for en rettferdig slutt på krigen. Det er ingen motsetning mellom støtte til motstandskamp og fredsarbeid. Å støtte Ukraina militært er

fullt forenlig med å forsterke den diplomatiske innsatsen for fred. En alternativ linje om å strupe den militære støtten til Ukraina kan føre til en slutt på krigen i den forstand at ukrainerne blir knust av den russiske krigsmaskinen. Det vil imidlertid ikke bety fred, men okkupasjon, undertrykkelse, dødsdommer og terror. Derfor er det en forutsetning for en fredsløsning at Ukraina overlever som selvstendig stat.

Et bredt flertall i komiteen støtter det som er av engasjement fra Norge i multilaterale fora for støtte til Ukraina, overholdelse av folkeretten og en fredelig løsning i tråd med FN-pakten. Det er også viktig at et flertall i komiteen peker på at Norge og Russland deltar på de ukentlige møtene i det faste rådet i OSSE, og at det er blant de få gjenværende arenaene for å fremme Norges posisjoner og ta opp konkrete hendelser med Russland. For Rødt er det viktig med en forsterket diplomatisk innsats. Vi har derfor stilt forslag om at Norge tar en ledende rolle i dette arbeidet.

Rødt har i ett år vært tydelig for våpenstøtte til Ukrainas rettferdige forsvarskrig, med noen kjente reservasjoner, bl.a. når det gjelder stridsvogner og F-16, som følge av vår vurdering av de samme hensynene som ligger til grunn for Norges Ukraina-støtte gjennom regjeringens Nansen-program og avtalen om denne – nemlig å hjelpe Ukraina med å forsvare seg militært samtidig som det ses hen til nasjonal forsvarsevne samt faren for bruk av ulike våpen og utvidelse av konflikten til andre geografiske områder – og også at partiene informeres og konsulteres i DUUFK om de enkelte militære bidragene og vurderingene rundt dette, i tråd med etablert praksis. Ingen land har gitt Ukraina alt de har bedt om.

På noen områder vil Rødt gå lenger i støtten: til sivilsamfunnet og for å jobbe for gjeldslette, som vi har forslag om i dagens behandling og også har fått tilbakemeldinger om fra sivilsamfunnene både i Ukraina og i Norge. Skal det ukrainske demokratiet overleve, trengs et levende sivilsamfunn – ikke minst gjelder det fagforeninger. I dag går bare en liten del av den sivile støtten i Nansen-programmet til ukrainske organisasjoner. Rødt foreslår at regjeringen må sikre at bl.a. fagbevegelse, kvinnebevegelse og menneskerettighetsorganisasjoner får ta del i støtten fra Nansen-programmet, og at deres interesser ivaretas.

Mye av den internasjonale støtten som holder hjulene i gang i Ukraina, er ikke økonomiske donasjoner, men lån eller betalingsutsettelse på disse lånene, hvor Verdensbanken, Det internasjonale pengefondet og G20-landene er store kreditorer. Ifølge Ukraina vil hver tredje krone på inntektssiden i statsbudsjettet gå til å betale på renter og avdrag i år. Det mener vi verken er rett eller rimelig. Vi har et forslag om at regjeringen tar initiativ til en bred gjeldslette for Ukraina overfor både

Det internasjonale pengefondet, Verdensbanken og andre sammenslutninger av utlånere.

Presidenten [11:13:40]: Vil representanten ta opp forslag?

Bjørnar Moxnes (R) [11:13:42]: Ja.

Presidenten [11:13:42]: Representanten Bjørnar Moxnes har tatt opp forslaget fra Rødt.

Guri Melby (V) [11:14:01]: Jeg er stolt over den brede politiske enigheten blant partiene om at Norge må opprettholde sin støtte til Ukraina, både militært og sivilt. Jeg er glad for at regjeringen har involvert Stortingets folkevalgte i arbeidet med Nansen-programmet gjennom denne stortingsmeldingen. Det danner også grunnlaget for en debatt og for muligheten til å gjøre endringer i tråd med endrede behov.

Ukrainerne kjemper for de liberale verdiene som vi setter høyest: frihet, demokrati og suverenitet. De står opp for det europeiske fellesskapet. Deres forsvarskamp og oppofrelse er beundringsverdig, og det er avgjørende at Norge og våre allierte opprettholder og intensiverer støtten til Ukraina. Vi kan ikke la Russland vinne. Da står også vår frihet på spill.

Venstre har siden Nansen-programmet ble vedtatt for litt over et år siden, understreket viktigheten av at den brede enigheten ikke må stå i veien for videre debatt om både innretning og omfang av programmet. Helt fra dag én var vi tydelig på at de 75 mrd. kr som vi har forpliktet oss til over en femårsperiode, måtte være et gulv for støtten og ikke et tak. Hvorfor er dette viktig? Jo, det er fordi situasjonen for Ukraina drastisk har endret seg på det året som har gått siden vi kom til enighet om Nansen-programmet. Konflikten har utviklet seg til en stillingskrig der det er lite bevegelse langs frontlinjen. I en slik situasjon får ikke Ukraina utnyttet de teknologiske overlegne våpensystemene som de har mottatt fra vestlige land. Tvert imot favoriserer situasjonen den parten som har størst mengde ammunisjon å bruke, nemlig Russland.

I et møte i NATO-Ukraina-rådet før helgen uttalte president Zelenskyj at nivået på den utenlandske hjelpen for øyeblikket er svært begrenset. Hans hovedbudskap i appellen er at Ukraina trenger luftvernssystemer, langtrekkende raketter og artilleri – nå. Per nå er det dessverre slik at vi i Europa overhodet ikke klarer å omstille økonomiene våre til å produsere den ammunisjonen som Ukraina trenger. Det er et essensielt behov for at vi og våre europeiske allierte umiddelbart oppskalerer ammunisjonsproduksjonen. Norge bør derfor jobbe for fullfinansiering av Tsjekkias og andre lands ammunisjonsinitiativ og ikke minst markant øke vår egen pro-

duksjon, slik vi har foreslått i arbeidet med denne stortingsmeldingen, og heldigvis også fått støtte for fra flere partier. Ukrainerne på bakken har allerede mistet over et år med tilstrekkelig ammunisjon for å kunne slå tilbake Putins angrep.

Det har i lang tid vært klart at krigen i Ukraina er en krig om forsvarsindustriell produksjonskapasitet, og mangelen på ammunisjon og luftvern har vanskeliggjort situasjonen ved frontlinjene. Venstre har derfor tatt initiativ til å framskynde den militære delen av Nansen-programmet, og dette har flere partier støttet i behandlingen i komiteen.

En av de store styrkene til Nansen-programmet er at det gir langsiktighet, men krigen i Ukraina og Europas sikkerhet står nå i en så prekær situasjon at langsiktighet ikke lenger er tilstrekkelig. Vi trenger en større støtte her og nå. Hypotetiske penger i 2026 er ikke noe verdt hvis krigen tapes i 2024. Sånn er krigens vesen.

Fordi Norge indirekte tjener penger på denne krigen, er det etter min oppfatning ingen tvil om at vi har et særskilt ansvar for å støtte Ukrainas forsvarskamp, særlig hvis vi tar inn i beregningen at våre nærmeste naboland – Sverige, Danmark og Finland – alle har gitt betydelig mer i økt støtte som andel av BNP. De siste årene har våre olje- og gassinntekter skutt i været som følge av skyhøye energipriser, og i 2022 og 2023 fikk vi tilført 1 800 milliarder nye kroner til oljefondet.

Venstre mener den totale rammen på Nansen-programmet bør økes, og jeg er veldig glad for at våre forslag om dette har fått støtte fra flere partier i komiteen, både Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti. Ut fra de signalene som regjeringspartiene har gitt, både i medieoppslag og så langt i denne debatten, vil jeg utfordre dem til å støtte våre forslag i dag: om økt ramme til Nansen-programmet og en forsering av den militære støtten til Ukraina, om å støtte det tsjekkiske ammunisjonsinitiativet og ikke minst markant å øke vår egen produksjon av materiell. Dersom den brede enigheten vi har hatt om dette programmet i over et år, kan forlenges på denne måten, ville det vært et veldig tydelig signal i den tiden vi står i, både til Ukraina og ikke minst til Vladimir Putin.

Vi kan ikke la Ukrainas skjebne avhenge av valget i USA i november. I lys av en situasjon i USA med økt splittelse og vanskeligheter med å forhandle igjennom støtte, må Europa ta et betydelig større ansvar. Vi trenger en klarere strategi fra Europas side om hva vi skal gjøre for å sikre at Ukraina vinner denne kampen. Her kan Norge ta en lederrolle i enda større grad enn det vi har gjort fram til nå.

Rasmus Hansson (MDG) [11:19:18]: Nansen-programmet er et godt norsk svar på Russlands angrep på

Ukraina. Et langsiktig program som har støtte fra hele Stortinget og hele det norske folk, og som gir militær og sivil støtte i en trygg ramme over lang tid, er noe vi vet at ukrainerne setter stor pris på.

Nansen-programmet er stort sett i et normalt perspektiv, men det er ikke et stort program sett i forhold til den virkeligheten som det programmet skal være med og bekjempe, og de problemene det skal være med og løse. Så er det kanskje ikke rart at det har tatt lang tid for norsk politikk og norsk offentlighet å ta inn over seg det fulle omfanget av Putins og Russlands uhyggelige prosjekt i Ukraina. Den eksistensielle kampen som ukrainerne fører, fører de på vegne av oss alle. De fører den på vegne av et demokratisk og fritt Europa, som ikke har vært demokratisk eller fritt så fryktelig lenge i historisk perspektiv, og som nå blir minnet om alternativet til den tilstanden som vi har vært så heldige å leve i de siste 50 årene.

Vi begynner å innse at krigen i Ukraina er en krig som angår oss selv direkte, og som kommer til å angå oss mer direkte jo større vanskeligheter ukrainerne får, og jo lenger den krigen varer. Putins prosjekt blir mer og mer og åpenlyst, nemlig et direkte angrep på det han liker minst: frihet for mennesker, frihet for tanker og åpenhet om sannhet og menneskerettigheter. For å knuse disse verdiene ofrer altså Putin hundretusenvis av sine egne landsmenn, han ofrer deres økonomi, og han ofrer sitt eget lands framtid, fordi han er en del av et tanke sett som er livsfarlig for vår verden og vår frihet.

Så ser vi at vi har vært for sent ute. Vi har gitt for lite støtte. Vi har gjort det for langsomt, og ukrainere har dødd på grunn av det, og det gjør de fortsatt. Derfor ønsker Miljøpartiet De Grønne velkommen både stortingsmeldingen fra regjeringen og forslagene fra de borgerlige partiene om økt militær støtte, økt sivil støtte, utvidelse av Nansen-programmet og konkrete tiltak for økt ammunisjonsproduksjon. Vi støtter også forslagene fra SV og Rødt, som er rettet særlig mot styrking av sivilsamfunnet, som er en veldig viktig forutsetning for den gjenoppbyggingen av det ukrainske samfunnet som Nansen-programmet, forhåpentligvis raskt og stadig mer, skal rette seg inn mot.

Miljøpartiet De Grønne har for en god stund siden foreslått å utvide og doble Nansen-programmet. Vi foreslår i dag å være mer konkrete enn de partiene som for-tjenstfullt tar til orde for å utvide, inklusiv regjeringen, som nå har varslet et møte på torsdag om utvidelse av Nansen-programmet. Vi foreslår å være konkrete ved å bevilge hele Nansen-programmet allerede dette året, slik at vi ikke kommer i en situasjon hvor pengemangel – i mange gåseøyne – på norsk side bremser den støtten som Ukraina trenger for å komme tilbake på offensiven, også på vegne av oss.

Nansen-programmet trengs ikke hvis Ukraina taper. Nansen-programmet må brukes til å støtte ukrainerne nå, og de pengene vi har satt av på bok – som vi til dels har tjent på ekstreme olje- og gasspriser som skyldes ukrainernes krig – må vi også se i et sikkerhetspolitisk perspektiv. Oljefondet er der for å trygge vår framtid, og framtiden vår blir ikke trygg hvis oljefondet fortsatt bare er investert i høyhus på Manhattan, men ikke i forsvaret til Ukraina og Europa.

Med det tar jeg opp Miljøpartiet De Grønnes forslag.

Presidenten [11:24:14]: Representanten Rasmus Hansson har tatt opp det forslaget han refererte til.

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [11:24:37]: Russlands fullskala invasjon av Ukraina i februar 2022 utgjør eit tidsskilje for den sikkerhetspolitiske situasjonen. Det var difor heilt riktig at dei nye omstenda også påverka politikken, og det er difor heilt nødvendig og riktig med norsk militær støtte til Ukraina.

Eg vil òg understreke viktigeita av at det er eit samla storting som står bak Nansen-programmet. Prosessen som førte fram til ei slik langsiktig forankring, er viktig og viser det politiske arbeidet her på Stortinget på sitt beste. Kristeleg Folkeparti sitt syn er likevel at ein eventuell auke i dei økonomiske rammene til Nansen-programmet først må kome etter ein slik brei og god prosess i Stortinget. Likevel er det på det reine at Nansen-programmet opnar for stor fleksibilitet, og at ramma på 15 mrd. kr per år er eit utgangspunkt. Ukraina spør etter betydeleg meir hjelp, og krigen kan sjå ut til å vere inne i ein avgjerande fase. Då må vi innrette støtta vår etter det. Når Nansen-programmet opnar for ein slik fleksibilitet, og Ukraina spør etter ei forsering, er Kristeleg Folkeparti av den oppfatning at ei slik forsering burde kome alle-reie no i revidert nasjonalbudsjett. Dette er ein kamp for demokrati, folkeretten og eit heilt ukrainsk folk.

Om lag halve ramma i Nansen-programmet er humanitær naudhjelp. Det er viktig at ho vert innretta riktig, og her spelar det ukrainske sivilsamfunnet ei svært viktig rolle som pådrivarar for demokratisk utvikling. Dei lokale organisasjonane står òg i første rekkje når det gjeld humanitær innsats, for å nå dei mest sårbare gruppene og dei mest utsette områda.

Eg merkar meg at regjeringa no arbeider med ei søknadsbasert tilskotsordning for det ukrainske sivilsamfunnet, og at ho skal bidra til å styrkje demokratiet, rettsstaten, menneskerettane og likestillinga. Eg vil understreke at det òg er viktig at trusbaserte aktørar og organisasjonar blir inkluderte i denne tilskotsordninga.

Ukraina produserte ifølgje Verdas matvareprogram mat til 400 millionar menneske per år før krigen. No er dette betydeleg redusert. Det var difor heilt nødvendig

at det saman med Nansen-programmet blei lagt fram ein pakke til utviklingsland som er særleg ramma av ringverknader frå Ukraina-krigen, den såkalla sør-pakken. Det er òg klart at ei vidareføring av sør-pakken også i 2024 hadde vore heilt nødvendig. Ei slik vidareføring ville vore i tråd med den store einigheita som blei underskriven her i Stortinget. Einigheita som blei inngått, hadde namnet «Politisk enighet om Ukraina og Sør», men no verkar «Sør»-delen å vere gløymd. På same papir som Nansen-programmet for Ukraina står, står òg avtalen om støtte til utviklingsland som er særleg ramma av krigens ringverknader. Det er ingen tvil om at ein må sjå dette i samanheng.

I einigheita står det:

«Regjeringspartiene åpner for å foreslå økte bevilgninger til humanitær bistand, kamp mot sult og for å avdempe potensielle migrasjonsstrømmer til Europa også utover 2023 dersom krigen i Ukraina fortsetter å medføre store, ekstraordinære konsekvenser for verdens fattige.»

Det er ingen tvil om at Ukraina-krigen har store, ekstraordinære konsekvensar for verdas fattige. Det er då uforståeleg at regjeringspartia og SV likevel stoppa denne vidareføringa av sør-pakken, ei fjerning som har fått store konsekvensar.

Til slutt: Kristeleg Folkeparti ser fram til ein vidare god og brei prosess om Nansen-programmet i Stortinget, og det forstår vi vil skje allereie neste veke. Vi skal vere med og bidra konstruktivt i denne prosessen og ser fram til samarbeidet for Ukraina.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:29:48]:

Russlands folkerettsstridige angrepskrig mot Ukraina er vår tids største sikkerhetspolitiske utfordring. Det dreier seg ikkje bare om Ukrainas frihet, det dreier seg om selvstendighet, demokrati, vår egen nasjonale sikkerhet, om fred på vårt kontinent, som så mange talere har sagt.

Jeg har lyst til å anerkjenne både Stortinget som helhet og også komiteen for det arbeidet som er gjort her, og jeg har lyst til å berømme saksordføreren Ingrid Fiskaa for et veldig godt åpningsinnlegg, som oppsummerte det på en glimrende måte. Jeg har også lyst til å si at jeg synes Bjørnar Moxnes hadde en veldig god diskusjon om hvorfor det å strupe militær støtte ikke gir fred, men okkupasjon. Det tror jeg er bra at blir sagt, for det er også en av grunnene til at det er så utrolig bred enighet. Det er en enorm kapital.

Jeg var som kjent i Ukraina i forrige uke og møtte både president Zelenskyj og utenriksminister Kuleba og hadde en rekke feltbesøk. Jeg var nær fronten. Jeg var ved Odesa og så på hvordan de klarer å opprettholde mye av korneksporten på tross av hyppige angrep. Det

var et angrep så sent som i morges på nettopp Odesa, som er veldig utsatt.

Reisen ble en sterk bekreftelse på tapperhet og samhold fra ukrainsk side i en veldig vanskelig situasjon. Det gjelder hele samfunnet. Jeg diskuterte også med både sivilsamfunn og med parlamentet, inkludert opposisjonspolitikere. De snakker helt åpent om den utfordringen det selvfølgelig er at man fortsatt skal bygge demokrati og rettsstat i Ukraina, men at det aller viktigste er å beholde staten, for uten stat blir det heller ingen rettsstat.

Daria Kaleniuk, en av dem som dro i gang maidan-opprøret, leder nå en viktig antikorrupsjonsorganisasjon som har mye å si om ting som foregår innad i det ukrainske styret. Hun stilte på vegne av en NGO, hadde en t-skjorte som sa «F-16 til Ukraina», og hadde åpningspoenget: Det aller viktigste for meg å si, er: Send mer våpen! For hvis staten blir borte, har vi ingen stat å kjempe for menneskerettigheter i.

Det er egentlig ganske åpenbart, men jeg synes det var godt formulert.

Det andre inntrykket jeg kom hjem fra Ukraina med, var en veldig sterk bekreftelse på hvor alvorlig situasjonen er. Russland presser på på mange frontavsnitt. De har foreløpig små framskritt, men mangel på tilstrekkelig ammunisjon, luftvern og andre typer våpenstøtte gjør at en tapper, kjempende ukrainsk hær sliter med å opprettholde de linjene som er, som allerede er litt trengt tilbake fra der de var i fjor. Det krever økt innsats her og nå. Derfor er jeg glad for å kunne bekrefte at regjeringen, som statsministeren kunngjorde i helgen, inviterer til samtaler om et utvidet Nansen-program. De begynner allerede om en uke, og de parlamentariske lederne er invitert til å ta del i det. Jeg tror den ryddige måten å gjøre det på, er å videreføre det gode samarbeidet vi hadde da vi etablerte Nansen-programmet i første omgang, altså at vi tar det der, i det formatet, før vi presenterer endelige tall, svar, årstall og innretning.

Jeg vil veldig gjerne at diskusjonen vi har her i dag, bidrar til å inspirere det arbeidet vi gjør der. Jeg tror vi også skal si at når det nå har vært et viktig gjennombrudd i Kongressen i USA – langt på overtid, 61 mrd. dollar – må det på ingen måte gi oss i Europa følelsen av at vi nå kan slappe litt av. Det bør tvert imot inspirere også oss til å øke støtten. Støtte er altså volum, hvor mye man gir, hva man gir det til, og hvor lenge man lover det.

Jeg har lyst til å si en ting jeg har tenkt mye på, og også reflekterte rundt med folk i Ukraina. Ukraina trenger støtte både nå og i framtiden. Det er helt åpenbart at om man ikke får nok støtte nå, kommer ikke framtiden. Derfor trenger de mer støtte nå. Det er også av avgjørende betydning i dag, enten man sitter i det godt forskansede presidentpalasset i Kyiv eller ved fronten i Ukraina,

at man vet at man har støtte om tre, fire og fem år, for det bidrar til den kampmoralen man trenger i dag. Vi må ikke gjøre dette til en diskusjon om nå eller i framtiden – vi trenger begge deler. Regjeringen og jeg tror vi trenger mer av begge deler. Derfor trenger vi et samarbeid om å gå enda lenger enn vi allerede har gjort, og det har vi nå invitert til.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [11:34:38]: Det vert replikkordskifte.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:34:53]: Fra 1. januar i år har regjeringa, ved Utenriksdepartementet, åpnet for direktesalg av militært materiell til ukrainske myndigheter under de samme retningslinjer som gjelder for øvrig våpeneksport. Det er et tiltak som ble iverksatt for å kunne gjøre våpenhjelpen enda mer effektiv og for så vidt også langsiktig. Det var et viktig poeng fra ukrainerne, også i samtaler vi har hatt med dem tidligere.

Mitt spørsmål er om noen norske bedrifter har søkt eksportlisens til Ukraina?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:35:29]: Først vil jeg si jeg er veldig glad for at vi gjorde endringen og på egnet måte fikk forståelse for den i Stortinget, for det betyr at vi har endret norsk eksportkontrollpolitikk først til å tillate donasjoner, så til flerkjøpsprogrammer, og nå lar vi Ukraina kjøpe selv.

Jeg har ansvaret for eksportkontroll, og jeg er rett og slett ikke klar over hva som er status akkurat nå på de søknadene. Det er mulig forsvarsministeren vet det. Jeg kommer gjerne tilbake med opplysninger om hvordan det ligger an. Det er i hvert fall ingen tvil om at vi ønsker at det også skal kunne være den type salg. Det er åpenbart at det er mye bruk av eksportlisens knyttet til den støtten vi allerede gir, men det oppfatter jeg som utenfor spørsmålet. Jeg forstår dette som den som er til kommersielt salg, og der må jeg rett og slett oppdatere meg.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:36:16]: Det ville være veldig nyttig hvis utenriksministeren kommer tilbake med en oppdatering om det, for dette er jo ment å kunne avhjelpe en viktig del av det behovet Ukraina har. Det har Høyres fulle støtte, som vi også signaliserte da det ble presentert i Stortinget.

I går hadde jeg et møte med ordføreren i Lviv, som er på en reise i Norge. Jeg vet at han også var innom Utenriksdepartementet, og han har også besøkt norsk forsvarsindustri. Inntrykket han viderefremidlet til meg og til oss som var i møtet, var at norske forsvarsindustribedrifter er noe tilbakeholdne med å inngå den typen avtaler fordi de opplever at det er et visst uklart regelverk fra norsk side og norske myndigheters side. Jeg vet ikke

hvor mye utenriksministeren har satt seg inn i akkurat det, men jeg mener det er et viktig poeng å understreke at hvis en sånn ordning med direktesalg skal fungere, må rammene fra myndighetene være klare, sånn at de faktisk kan materialisere seg. Er det sånn at utenriksministeren også kan komme tilbake med en oppdatering om hvordan dette regelverket er opprettet for at dette skal kunne skje?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:37:22]: Det må hvert fall ikke være noen tvil om at denne endringen er gjort for å kunne brukes. Det var for å løse et konkret behov at vi åpnet for den typen direktesalg, altså kommersiell handel. Det kan bety at Ukraina bruker egne penger, eventuelt penger de har fått av andre for så å gjøre egne valg om hvordan man kjøper. Hvis det er uklarheter i det, bidrar jeg gjerne til å oppklare det. Jeg er ikke kjent med at det er uklart, men jeg kan se om ikke jeg i løpet av dagen skal kunne oppklare hva status er, i hvert fall på det første spørsmålet. Vi ønsker at dette skal fungere så godt som mulig.

Det er viktig å huske på at grunnen til at vi har eksportkontroll, er at vi gjerne vil vite hvem som bruker våpnene til slutt. Det er spesielt viktig i krig at man er litt streng på det. Vi vil at Ukraina skal få alle våpnene de trenger, men vi vil også vite hva som skjer med dem etterpå, med teknologien som følger med. Vi har sett fra mange kriger at våpen som kommer i en krig, ikke nødvendigvis ender opp bare der de først var tiltenkt, så det er det også viktig å ha en dialog med Ukraina og Ukrainas statlige myndigheter om.

Bjørnar Moxnes (R) [11:38:45]: Jeg vil gjerne utfordre utenriksministeren på to av forslagene fra mindretallet som er til behandling. Det ene forslaget handler om å sette av 10 pst. av pengene til Nansen-programmet til en søknadsbasert tilskuddsordning for det ukrainske sivilsamfunnet, bl.a. fagbevegelsen. Vi har hatt et møte med sivilsamfunnet fra Ukraina, som peker på at det er et stort problem at de mangler penger, og at de trenger støtte for å kunne leve videre og ikke minst kunne bidra i framtiden til et forsterket ukrainsk folkestyre.

Det andre gjelder forslaget fra Rødt om å be regjeringen ta en ledende rolle i det internasjonale diplomatiske arbeidet for å legge til rette for en rettferdig og varig fred i Ukraina i tråd med FN-pakten og prinsippet om at Ukraina skal bestemme over sin egen framtid.

Hva kan statsråden si om regjeringens arbeid med dette?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:39:48]: Til det siste vil jeg først si at vi støtter det som heter Ukrainas fredsformel, som er president Zelenskyjs eget initia-

tiv på ti punkter, hvor vi er aktive på flere spor, og som nettopp legger opp til det som en gang i framtiden kan bli en løsning. Dette var også oppe i mine samtaler med Zelenskyj. Han er glad for samarbeidet vi har der. Eventuelle andre slike initiativer er ikke nødvendigvis egnet for offentlig diskusjon, men det er klart at selv når noen vinner en krig, vil det til slutt være en avklaring av hva man egentlig oppnådde.

Når det gjelder sivilsamfunnsorganisasjoner, er de svært viktige. Det er, som det ble nevnt tidligere i debatten, satt av betydelige penger til en søknadsbasert ordning. Jeg vil advare mot å sette det som en prosentandel, for jeg føler at hvis man gjør det, går man litt inn og ødelegger den fleksibiliteten som er helt sentral i Nansen-programmet. Sivilsamfunn trenger ikke alltid bare penger, og sivilsamfunn er billigere enn missiler. Av og til er det andre typer støtte som er like viktig som pengebevilgninger, men penger betyr selvfølgelig også noe.

Bjørnar Moxnes (R) [11:41:00]: Jeg forstår at det ikke alltid er alt man kan si om eventuelt hemmelig diplomati i full åpenhet. Jeg vil bare få understreke at dette etter vårt syn er veldig viktig, og at Norge har tradisjoner og erfaringer med fredsforhandlinger og fredsarbeid. Noen har vært mindre vellykkede, andre har vært viktige og veldig vellykkede. Det er klart at resultatet av det kommer fram i det åpne rom når det er tid for det, og når det er riktig med hensyn til partene som er involvert.

Vårt syn når det gjelder sivilsamfunnet, er at det ikke minst, og særlig for fagbevegelsen, vil være avgjørende for å kunne utvikle et mer levende folkestyre og demokrati i Ukraina, ikke minst på grunn av de oligarkinteressene som også finnes i den ukrainske økonomien. Kan statsråden si noe mer konkret om støtte til fagbevegelsen?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:42:05]: Jeg er igjen svært enig i betydningen av å styrke sivilsamfunnet. Det er viktig å bidra med ressurser, med kompetanse, men også med synliggjøring og politisk støtte, for det er ofte en av utfordringene i denne typen land. Selv om Ukraina har gjort store framskritt, kommer de ut av en postsovjetisk virkelighet, som har en annen tilnærming til liberale sivilsamfunn enn vi kanskje har i Norge. Så det er en viktig innsats, og det er en viktig del av demokratibyggningen. Ukraina skal jo ikke bare bli fritt, det skal også være en moderne demokratisk stat når krigen en gang er over og Ukraina har kommet best mulig ut av det. I mitt hode inkluderer det alltid fagbevegelsen i den økonomiske gjenoppbyggingen og alt som skal skje.

Det kommer til å bli brukt mye penger til å støtte Ukraina framover. Det er et stort næringslivsengasje-

ment. Det er viktig at det også møtes av en sterk og samordnet fagbevegelse som sørger for at dette skjer med gode faglige prinsipper. Det er en viktig del av vår støtte, mener jeg, og det kommer til å bli viktigere framover.

Guri Melby (V) [11:43:22]: Det var nok mange som pustet lettet ut da den amerikanske støttepakken gikk gjennom i helgen, og det er ingen tvil om at den er helt avgjørende for at Ukraina skal kunne fortsette sin forsvarskamp.

Samtidig mener jeg det er viktig at vi ikke stiller oss i en posisjon der vi blir for avhengige av enkeltstaters beslutninger – at vi ikke er avhengige av utfallet av et amerikansk presidentvalg for å trygge sikkerheten til både Europa, Ukraina og Norge. Jeg skulle ønske at regjeringspartiene allerede i dag kunne ha stemt for våre forslag om å øke støtten til Nansen-pakken, også fordi det ikke er presisert noen tall – det må vi komme tilbake til i budsjettene. Jeg ser uansett fram mot initiativer som gjør at vi kan øke vårt bidrag. Jeg mener det kunne ha bidratt til å sette fart på prosesser også i andre land.

Mitt spørsmål til utenriksministeren er hvordan han opplever at Europa nå rigger seg for å ta en tydeligere lederrolle og ha en klarere strategi for hvordan vi skal sikre at Ukraina vinner denne kampen mot Putin.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:44:25]: Når det gjelder å øke rammen, er det nettopp det møtet som skal være allerede om en uke, dreier seg om. Her og nå er vi for å øke rammen. Så er spørsmålet hvordan vi gjør det, volum, lengde og innretning. Vi synes vi vil stå oss på å opprettholde den gode tradisjonen for det brede samarbeidet som har vært. Det har vært en litt unik tilnærming. Det er det største støtteprogrammet vi har gitt noen noen gang, så det er ganske store penger vi snakker om allerede nå. At vi tar det i den formen vi gjorde sist, mener jeg er riktig. Prinsipielt sett er vi allerede klare på at vi vil støtte mer, og det er utgangspunktet for statsministerens invitasjon.

Jeg kan bekrefte at det er riktig at det har tatt for lang tid, nå snakker jeg om verdenen der ute, åpenbart i USA og også i Europa. Det er også riktig at det er en erkjennelse av hvor alvorlig det er, og vi ser en rekke initiativer nå, både tsjekkisk initiativ, estisk initiativ, tysk initiativ for luftvern og britisk initiativ. Det skjer nå en god del ting for både å øke støtten og gjøre den mer målrettet mot Ukrainas behov.

Guri Melby (V) [11:45:35]: Jeg er glad for at utenriksministeren nok en gang bekrefter at regjeringen vil gå inn for å øke rammen. Da er det fortsatt litt vanskelig å forstå hvorfor man ikke kan stemme for det her i Stortinget. Når vi har det forslaget framme, og når vi har behandlet Nansen-programmet i en komité – vi har brukt

lang tid på det og har jobbet med forslagene sammen – mener jeg at det burde vært mulig også for regjeringspartiene å støtte et såpass rundt formulert forslag. Jeg ser fram til møtet i neste uke, og jeg håper vi kan bli enige om en rask framdrift. Det er klart at én ting er akkurat det tidspunktet pengene og støtten kommer på, og noe annet er det veldig viktige signalet det sender i den tiden vi nå går inn i.

Vi er i en situasjon der vi i motsetning til andre land har hatt økte inntekter. Der andre land tar opp lån, har vi mulighet til å bruke fra våre oppsparte midler. Spørsmålet mitt til utenriksministeren er om han likevel kan si litt mer om hva regjeringen ser for seg av omfanget av en sånn økt støtte fra Norges side.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:46:31]: Hva regjeringspartiene stemmer for og imot, vil jeg overlate til medlemmene fra de partiene i Stortinget å kommentere. Jeg har gitt uttrykk for at vi er klart enig i intensjonen om at programmet skal videreutvikles og støttes. Jeg mener vel grovt sett svaret er – mitt syn vil være – at vi når vi går inn i de samtalene, fortsatt bør tenke langsiktig og fortsatt tenke sivilt og militært. Vi må lære av de erfaringene vi har gjort, og som er oppsummert i Nansen-programmet, og vi må opprettholde fleksibilitet, f.eks. til å bruke mer på militær støtte på kort sikt og kanskje noe mer på sivil støtte på lang sikt, men tilstrebe en videreført balanse.

Et eksempel på det er: Jeg besøkte et bombet kraftverk i Ukraina, og de som driver med kraftproduksjon, sier de trenger både luftvern og kraftverk. Man kan altså ikke ta én av delene. Man må både gjenopprette og styrke overlevelsessevnen til kraftproduksjonen og beskytte den med våpen. Den sivile og militære støtten er integrert, og sånn bør det forbli.

Rasmus Hansson (MDG) [11:47:48]: Alle er enige om at det er et framskritt at støtten over Nansen-fondet skal økes, og vi ser fram til de diskusjonene. Så er spørsmålet hva slags tall vi faktisk ender med, som er det som spiller en rolle, for økning kan ikke ukrainerne gjøre seg nytte av. Miljøpartiet De Grønne har kommet med et helt konkret forslag om at vi bevilger de pengene som står på hele Nansen-fondet i år, slik at det er avklart. Det kan utenriksministeren komme tilbake til.

Hovedspørsmålet er: Når vi skal bestemme oss for et tall, er det jo nyttig å vite hva ukrainerne selv tenker. I hvilken grad er utenriksministeren i dialog med ukrainske myndigheter om konkrete tall og konkrete behov, som vil bli reflektert tilbake i de forslagene vi skal diskutere i prosessen som kommer?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:48:42]: Svaret på det er nær og konstant kontakt om både behov

og tall. Dette ble diskutert i forrige uke. Det gjør vi løpende i vår dialog med Ukraina.

Ukrainas behov er veldig store. De trenger støtte fra mange, men de trenger også land som er villige til å gi langsiktig støtte. Derfor vil jeg si at jeg vil advare litt mot bare å bruke alle pengene med en gang, for jeg er for mer penger nå, men jeg er også for mer penger på lang sikt. Som jeg forsøkte å illustrere fra talerstolen, er det viktig for Ukraina å vite at de også har støtte i det lange løp. Det er viktig i dag – det har altså materiell betydning nå at man vet at man har støtte om noen år, for man skal vite at denne kampen er verdt det. Hvis de fikk en del våpen og man så sa lykke til, vi får se hvordan det går, tror jeg kampviljen fort ville blitt redusert. Vi trenger både langsiktigheten med mangeårig støtte, og vi trenger at den blir tydelig nok til at vi kommer til den samme framtiden. Både dagen i dag og framtiden må vi ta hensyn til når vi innretter en oppgradert støtte.

Presidenten [11:49:44]: Replikordskiftet er avsluttet.

Statsråd Bjørn Arild Gram [11:50:01]: Krigen i Ukraina har rast videre siden Nansen-programmet ble opprettet i februar 2023. Fjoråret ga ikke den utviklingen ukrainske myndigheter håpet på, og hittil i 2024 har vi sett et stadig mer aggressivt Russland. Luftangrep rettes mot kritisk sivil infrastruktur. I stort volum angriper russiske soldater de ukrainske forsvarsverkene, og rapportene som kommer fra Kyiv i disse dager, er svært bekymringsfulle.

Ukraina har hatt positiv utvikling i Svartehavet, hvor Ukraina har lyktes med å presse den russiske svartehavsflåten lenger østover. Det har gjort det mulig for Ukraina å øke bl.a. kornekspporten igjen. Likevel er det nå Russland som har det strategiske initiativet. Alvoret i situasjonen kan ikke understrekes tydelig nok. Ukraina er helt avhengig av fortsatt internasjonal støtte, og i den sammenhengen er det svært gledelig at den amerikanske støtten ser ut til å komme igjen.

Nansen-programmet skal bidra til at Ukraina kan bestemme over sin egen framtid. Militær støtte er helt nødvendig. Derfor vil regjeringen fortsette å gjøre det vi kan for å styrke Ukrainas forsvar, slik Nansen-programmet legger til rette for. Den kritiske fasen Ukraina er inne i nå, innebærer også at regjeringen tar umiddelbare grep for å bidra til mer militær støtte. Vi er en av de største bidragsyterne til det tsjekkiske initiativet for framskaffelse av artilleriammunisjon, og som statsministeren sa i møtet med sin tyske kollega i helgen, skal vi bidra til å finansiere raske donasjoner av luftvern som Ukraina trenger for å forsvare seg.

Et viktig prinsipp i Nansen-programmet er at ukrainske behov skal ligge til grunn for støtten vi gir. Re-

gjeringen har derfor prioritert den militære støtten til Ukraina. Dette har gitt oss mulighet til å imøtekomme noen av Ukrainas høyest prioriterte militære behov, som luftvern og artilleri.

Situasjonen slik den er i Ukraina i dag, tilsier at den militære støtten fortsatt vil måtte prioriteres. Trening og opplæring av ukrainske styrker har vært svært viktig for Ukraina og vil fortsette å være det i tiden framover. Dette er et arbeid Norge bidrar betydelig til. Vi har til enhver tid opp mot 300 instruktører i Norge og utlandet. Jeg har besøkt alle de tre store treningsmisjonene, i Storbritannia, Tyskland og Norge, og det er svært gode tilbakemeldinger på den jobben som norske instruktører gjør. Samtidig gjør det også – det må jeg si – sterkt inntrykk å møte de ukrainske soldatene på nært hold.

Det er viktig at støtten til Ukraina gir rask effekt. Vi må samtidig planlegge for leveranser og kapasitetsbygging på lengre sikt. Mange land har bidratt til å etablere kapabilitetskoalisjoner som skal hjelpe til å bygge framtidens ukrainske forsvar. Norge deltar aktivt i koalisjonene for luftvern og kampfly, og i lag med Storbritannia leder vi den maritime koalisjonen, der den ukrainske marinen skal utvikles over tid, samtidig som vi skal sørge for maritim støtte som gir effekt nå.

Jeg registrerer at komiteen anerkjenner nødvendigheten av økt aksept for risiko relatert til forvaltning og gjennomføring av Nansen-programmet. Vi kan likevel ikke la dette være en hvilepute, og må arbeide for å redusere risiko der vi kan. At noe uønsket likevel kan skje, kan vi ikke utelukke. Det er en fullskala krig som pågår, og det arbeides med donasjoner i et høyt tempo.

Økt produksjonskapasitet og hyppigere leveranser er avgjørende for Ukraina, for allierte og for gjennomføring av den foreslåtte langtidsplanen for forsvarssektoren. Regjeringen har tatt en rekke omfattende grep for å understøtte økt produksjonskapasitet i den norske forsvarsindustrien. Det er bl.a. tildelt store kontrakter til Nammo, og det er bevilget milliarder for ytterligere støtte til økt produksjon.

Regjeringens beslutning om å delta i EU-programmet for styrket produksjonskapasitet, ASAP, har også banet veien for en samlet investering på 3 mrd. kr til produksjonskapasitet i Norge. Alle de norske prosjektene fikk støtte i ASAP, tilsvarende en femtedel av de samlede tildelingene. Dette er en betydelig investering som vil styrke Norge og alliertes evne til å støtte Ukraina med forsvarsmateriell.

Norsk støtte til Ukraina er også en investering i vår egen sikkerhet. Nansen-programmet legger til rette for at vi kan yte støtte i flere år framover. Situasjonen i Ukraina er svært krevende, og Russland gir ikke opp sine mål. Derfor er det positivt at vi står sammen i Norge om

et omfattende og langsiktig støtteprogram til Ukraina. Arbeidet må fortsette, og det må forsterkes.

Presidenten [11:54:33]: Det vert replikkordskifte.

Hårek Elvenes (H) [11:54:44]: Jeg merket meg at forsvarsministeren i sitt innlegg ikke berørte konsekvensene dette kan ha for vår egen operative evne. En vesentlig del av donasjonene har bestått av materiell som ikke var i bruk i Forsvaret, men i langtidsplanen, som regjeringen nettopp har lagt fram, står det at de operative konsekvensene av donasjoner «kan gå på bekostning av andre oppgaver forsvarssektoren skal ivareta».

Da er mitt spørsmål: Hvilke oppgaver er dette, og hvordan vil forsvarsministeren sikre at våre egne beredskapsbeholdninger ikke havner under et kritisk minimum?

Statsråd Bjørn Arild Gram [11:55:26]: Grunnleggende sett er det viktig for vår sikkerhet også at Russland ikke vinner fram med sin aggresjon i Ukraina. Derfor er det rett av oss å støtte med militært materiell fra egne beholdninger, selv om det kan ha enkelte konsekvenser for vår operative evne her og nå. Det er, som representanten Elvenes var inne på, slik at vi har donert mye materiell som var enten utfaset eller i ferd med å bli utfaset. I større grad tar vi òg materiell som vi egentlig mener at vi trenger selv, men de akutte behovene i Ukraina her og nå er viktigst. Da er det selvsagt viktig at vi har raskest mulig gjenanskaffelse.

Den formuleringen som representanten viser til, er nok der bl.a. med tanke på at klargjøringen av en del av materiellet til Ukraina, som kjøretøy, krever verkstedkapasitet, logistikkapasitet osv., som i noen grad påvirker mulighetene våre til å vedlikeholde og forvalte materiellet slik vi ellers ville ha gjort i Norge.

Hårek Elvenes (H) [11:56:34]: Jeg takker for svaret og vil tilbake til langtidsplanen. Der står det også:

«Det er derfor en risiko for at tiden fra en donasjon gjennomføres til materiellet er gjenanskaffet blir lengre enn forutsatt.»

Og:

«(...) at militær støtte til Ukraina får uforutsette konsekvenser for Forsvarets operative evne.»

Da er mitt spørsmål: Hvordan forholder man seg til denne risikoen, og hvilken operativ evne er det som kan bli redusert? Og eksisterer det en mulighet for at Norge kan prioriteres i etterspørselskøen til norske forsvarsbedrifter, der også andre land etterspør eksempelvis NASAMS?

Statsråd Bjørn Arild Gram [11:57:16]: Vi merker det nå, når vi både skal fylle hull i egne beholdninger og

ikke minst legge til rette for et forsvar som skal bli større og vokse framover, at vi er i en situasjon hvor mange andre øg etterspør våpen, materiell, ammunisjon og utstyr. Det påvirker – og kan i hvert fall på en del områder påvirke – anskaffelsestiden. Så det er veldig viktig at vi har raske beslutningsprosesser, ikke bare knyttet til selve donasjonene, men at det henger tett sammen med at vi øg gjør beslutninger og bestillinger knyttet til gjenanskaffelse. Det er høyt prioritert.

Så prøver vi å ta andre grep for å svare på denne utfordringen. Et viktig grep i så måte er det som nå ligger i investeringsproposisjonen som er til behandling i Stortinget, nemlig om en avtale med Kongsberg om tidlig å anskaffe det som kalles «long lead items», slik at man i sin underleverandørkjede kan gå til anskaffelser og på den måten legge til rette for raskere produksjon og levering til Norge.

Hårek Elvenes (H) [11:58:28]: NASAMS er helt åpenbart en etterspurt leveranse, globalt nærmest, for sitt fantastiske luftvern. Men det er nå engang slik at Kongsberg i all hovedsak er eid av den norske stat. Kan den norske stat gjøre seg gjeldende gjennom sitt eierskap og dermed få en prioritert i leveransen av NASAMS, særlig sett i lys av at vi donerer NASAMS til Ukraina?

Statsråd Bjørn Arild Gram [11:58:57]: Kongsberg er en børsnotert virksomhet som, ja, har akkurat over 50 pst. statlig eierskap, men de har også private eiere, og vi må forholde oss til spillereglene i forretningsverdenen, for å si det slik. Det tror jeg er viktig. Det viktigste vi kan gjøre, er først og fremst å anskaffe, gjenanskaffe og legge inn ordre så raskt som mulig. Derfor har vi fremmet flere saker for Stortinget det siste halvåret for raskest mulig gjenanskaffelse. Vi fikk kritikk for at det gikk for fort en periode, men vi har prøvd å handle raskt.

I tillegg vil jeg vise til det jeg tok opp i mitt forrige innlegg, nemlig at vi setter Kongsberg bedre i stand til å inngå avtaler med sine underleverandører, noe som vil gjøre det mulig for oss som kunde raskere å få tilbake leveranser av NASAMS-launchere fra Kongsberg.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:00:10]: Forsvarsministeren pleier å si mye klokt, men han er på litt tynn grunn når det gjelder bevilgninger og hvor disse skal finansieres. Og som representanten Hårek Elvenes sa, blir vår beredskapssevne og forsvarsevne sannsynligvis lidende av det vi holder på med i Ukraina. At det er i vår interesse at Ukraina får et sterkere forsvar, kan man selvfølgelig si, men det er også i vår interesse at Storbritannia får et bedre forsvar, eller at Sverige får et bedre forsvar – men vi bruker jo ikke deres forsvarsbudsjett på vårt forsvarsbudsjett av den grunn. Så vi må jo bruke våre penger, som bevilges i denne salen, til det som er

viktig, nemlig vår kampkraft og forsvarsevne i Norge. Det sier man også i langtidsplanen at man vil gjøre, altså å trekke det ut av bevilgningene som går over tolv år, ikke gjennom Ukraina-hjelpen. Men bidrar dette, dersom vi bruker forsvarsbudsjettet, til å øke og at vi nærmer oss 2-prosentmålet, slik at man får en slags dobbel gevinst – både at Ukraina får mer, og at 2-prosentmålet nås?

Statsråd Bjørn Arild Gram [12:01:10]: Når det gjelder effektene på den norske forsvarsevnen av donasjonene til Ukraina, så er disse sammensatt. Når vi sender fra oss noe vi ellers hadde tenkt å ha selv, er det ingen tvil om at det isolert sett på marginen svekker vår evne. Det er klart. Det jeg har prøvd å si i debatten, er at det også har noen effekter som trekker i positiv lei, f.eks. at vi, som jeg sa, til enhver tid har 300 instruktører ute som trener ukrainske soldater, som henter personlige erfaringer fra det og bringer kompetanse tilbake til det norske forsvaret, og det at vi donerte NASAMS-launchere som sto langtidslagret i det norske forsvaret, og heller nå gjenanskaffer NASAMS raskere enn de ellers skulle kommet, i en mer oppgradert versjon. Det gir oss, som et eksempel, økt operativ evne sammenlignet med de planene som var lagt.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:02:08]: Jeg etterlyste et klart svar her. Altså: Hvis man anskaffer ti geværer på forsvarsbudsjettet og så gir bort to, da er det åtte igjen. Da har en finansiert de ti over forsvarsbudsjettet. Hvis man da skal refinansiere de to en har gitt bort, blir det jo dobbel bokføring hvis en skal gjøre det en gang til, for da har man egentlig betalt for tolv, hvis en har gitt bort to. Jeg håper forsvarsministeren forstår det, altså at hvis en kjøper ti og gir bort to, da er det åtte igjen. Hvis en da refinansierer de to, eller kjøper dem på nytt, så har en faktisk finansiert dem en gang før, for en har gitt bort to av dem. Så jeg spør om denne hjelpen til forsvaret av Ukraina, disse donasjonene, skal finansieres utenfor forsvarsbudsjettet, slik at det ikke går ut over vår forsvarsevne og beredskapssevne og våre forpliktelser i NATO.

Statsråd Bjørn Arild Gram [12:02:56]: Når det gjelder donasjonene vi gir, har jo de den effekten på norsk forsvarsevne som jeg nevnte, i både negativ og positiv forstand, alt ettersom, uavhengig av hvilken budsjettpost det er ført på. Vi har valgt å føre den militære delen av Nansen-programmet over forsvarsbudsjettet fordi det håndteres i forsvarssektoren. Det er forsvarsmateriell det er snakk om. Det viktigste er jo hva vi bidrar med til Ukraina, at vi hjelper dem tungt militært, sånn som vi gjør og har tenkt å fortsette med, og ikke nødvendigvis budsjetteknikken rundt det. Nå er vi jo samlet om et

tungt Nansen-program, med et tungt militært bidrag, og det mener jeg er det aller viktigste.

Presidenten [12:03:47]: Replikordskiftet er avsluttet.

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneim [12:04:06]: Jeg er stolt av at vi raskt fikk på plass Nansen-programmet, og at vi gjorde det sammen som nasjon. Den norske støtten er unik. Den utmerker seg med langsiktighet og forutsigbarhet, som har vært nevnt flere ganger i debatten, og Nansen-programmet er det største bistandsprogrammet i norgeshistorien.

Da jeg for få dager siden møtte finansminister Marchenko, understreket han betydningen av nettopp denne fleksibiliteten i programmet, som bl.a. gjorde det mulig å gi budsjetstøtte fra Nansen-programmet tidligere i år på et tidspunkt hvor statsfinansene var i krise på grunn av forskuttering av militære utgifter. Samtidig ba han meg om å understreke overfor denne sal at den økonomiske situasjonen nå er verre enn noensinne.

Krigen i Ukraina endrer ikke utviklingspolitikkenes mål. Vi skal bidra til å bekjempe ulikhet og fremme økonomisk utvikling og velferd gjennom helhetlig innsats. Utviklingspolitikken skal være forutsigbar, langsiktig og mottakerorientert.

Ukraina vil være en del av norsk utviklingspolitikk i lang tid framover. Det betyr ikke at regjeringen glemmer andre deler av verden. Norge skal være en gjenkjennelig samarbeidspartner i utviklingspolitikken.

Selv før krigen i Ukraina brøt ut, var ikke verden i rute til å nå bærekraftsmålene. Til tross for at verden akkurat nå er mer polarisert, er bærekraftsmålene en agenda som faktisk forener oss internasjonalt i forståelsen av at vi ikke kan løse utfordringene isolert.

Vi fortsetter kampen mot fattigdom, men geopolitikken endrer også fattigdomskomplekset. Å investere i tiltak som bidrar til en mer stabil verden, har blitt mer aktuelt. Norge fortsetter derfor å være en betydelig bistandsaktør. I 2023 oppfylte vi Stortingets mål om 1 pst. bistand. Statistikken fra OECD over offisiell bistand i 2023 viser at støtten utenom Ukraina, flyktningutgifter og pandemistøtte har vokst i både 2021 og 2022, og estimatene tilsier at utviklingen fortsatte i 2023. Det viser at støtten til Ukraina fra Vesten så langt kommer i tillegg til annen bistand. Vi har altså opprettholdt et høyt bistandsbudsjett også til andre utviklingsland samtidig som Nansen-programmet for Ukraina gjennomføres. Det er jeg stolt av, og jeg vil fortsette å jobbe for det framover.

Ukraina-krigen fikk store globale ringvirkninger. Økte priser på energi og innsatsfaktorer som gjødsel bidro til mer sult, mer fattigdom og mer nød globalt og særlig i deler av Afrika og Midtøsten. Samtidig med Nansen-programmet vedtok derfor Stortinget som kjent

den ettårige ekstrabevilgningen på 5 mrd. kr til utviklingsland særlig rammet av krigens ringvirkninger. Den såkalte sør-pakken ble rettet mot matsikkerhet og humanitær innsats, med vekt på nødhjelp og innsats for flyktninger og internt fordrevne.

At Norge tenker helhetlig også om krigen i Ukraina, blir lagt merke til. Tilbakemeldingene jeg får i internasjonale sammenhenger, er entydig positive – fra både utviklingsland, likesinnede og alliansepartnere. Også for Ukrainas kamp om det såkalte narrative er dialogen med land i sør viktig. Det er verdt å merke seg at også Ukraina ser behovet for å drive et meget aktivt diplomati mot land i sør.

Ekstrabevilgningen har bl.a. bidratt til å forebygge matmangel i kommende sesonger i Sahel- og Tsjad-regionen. Den har bidratt til – gjennom WFP – å gi forsikringsordninger overfor framtidige kriser til 2,1 millioner mennesker. Det har bidratt til forhåndslagring av korn i det sørlige Afrika for å hindre akutt nød, via FAO. Vi har også styrket flere humanitære krisefond som kan handle raskt når humanitære behov oppstår. Vi har styrket den humanitære innsatsen til Den internasjonale organisasjonen for migrasjon, IOM, i prioriterte land og støttet FNs arbeid med internt fordrevne.

Presidenten [12:09:01]: Det vert replikkordskifte.

Ingjerd Schie Schou (H) [12:09:13]: I innstillingen som er avgitt, har medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt, Venstre og Kristelig Folkeparti påpekt at regjeringen med fordel kunne ha beskrevet hvordan man skal håndtere det som går på økonomiske misligheter. Det omfanget som Nansen-pakken stiller opp med, er ikke ubetydelig. Det er stort. Det er mye. Det er også slik at det kan være fare for at det kan forekomme økonomiske misligheter, og at man forhåpentligvis får avdekket disse. Det er viktig å begrense skadeeffektene av de tilfeller som skulle føre til at vi ikke får gjennomført Nansen-programmet etter intensjonene.

Spørsmålet til statsråden handler om hvordan vi håndterer de økonomiske mislighetene når de blir avdekket, og hvordan regjeringen har tenkt å gjøre det.

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneim [12:10:20]: Jeg takker for et veldig viktig spørsmål fra representanten. Når det gjelder forvaltningen av disse betydelige midlene, har vi i regjeringen nå besluttet at det er Norad som skal ivareta den formelle administrasjonen av midlene. Det skyldes at Norad er det fremste miljøet på forvaltning i Norge og har den nødvendige kompetansen for å forebygge den typen potensielt mislighold. Man skal ikke være naiv. Ukraina er et land med betydelige utfordringer når det gjelder korrupsjon, og det må vi forebygge på alle mulige vis.

Jeg har også lyst til å nevne at det på rundebordskonferansen for Ukraina i Verdensbanken i forrige uke ble lagt betydelig vekt på de viktige reformene i Ukrainas egen statsadministrasjon – også fra norsk side.

Ingerd Schie Schou (H) [12:11:24]: Takk for svaret. Slik jeg hører det, legger regjeringen og statsråden opp til at det er Norad som skal ivareta dette, også fordi kompetansen ligger der, men ansvaret ligger hos regjeringen. Mitt spørsmål handler både om hvordan regjeringen vil følge opp det arbeidet Norad gjør, og resultatene de finner, og om hvordan regjeringen vil håndtere dette overfor ukrainske myndigheter.

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneim [12:11:53]: Svaret mitt forblir det samme. For det første jobber vi aktivt overfor ukrainske myndigheter med å presse på for reformer i deres administrasjon. Vi opplever at Ukraina tar betydelig tak i egne utfordringer, men vi skal som sagt ikke være naive. Vi mener dette er godt ivaretatt gjennom ordinære bistandsforvaltningsprosedyrer i Norad. Vi har også skalert opp kapasiteten i Norad nettopp for å kunne sikre den nødvendige kontrollen av bistandsmidler.

Ingrid Fiskaa (SV) [12:12:49]: Eg er einig med statsråden i at det er viktig ikkje å gløyma resten av verda, òg fordi me ikkje skal bidra til å undergrava støtta til Ukraina. Den ekstraordinære støtta til land i sør, som var ein del av Nansen-programmet i 2023, grunngjeve i dei ekstraordinære konsekvensane krigen har hatt nettopp for land i sør, snakkar no utviklingsministeren om i fortid. Statsråden snakkar òg om dei positive reaksjonane denne pakken har gjeve, i fortid, sånn som eg oppfattar det. Meiner statsråden at desse ekstraordinære konsekvensane for land i sør ikkje lenger er der, og meiner statsråden at land i sør ikkje har lagt merke til at denne sør-pakken ikkje er vidareført?

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneim [12:13:45]: Regjeringen har notert seg at det er ønske fra flere i denne salen om å videreføre en ekstraordinær sør-pakke. Dette er innspill vi tar med oss videre i budsjettdebattene. Samtidig må jeg nok si at det ekstraordinære sjokket på en del innsatsfaktorer – mat, gjødsel og energi – som kom direkte i kjølvannet av Ukraina-krigen, heldigvis har stabilisert seg noe, men fortsatt er på et meget høyt nivå, sånn at de humanitære behovene i store deler av verden fortsatt er ekstraordinære. Ideelt sett mener jeg at dette skal håndteres i et høyt bistandsbudsjett. Men, som sagt, regjeringen kommer til å følge opp disse innspillene fra Stortinget.

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [12:14:55]: Denne politiske einigheita om Ukraina og sør var faktisk ein vel-

dig viktig del av Nansen-programmet. Vi ser likevel at denne delen av avtalen kan vere noko gløymd. Det står bl.a. i denne einigheita at regjeringspartia opnar for å føreslå auka løyvingar til humanitær bistand, kamp mot svolt osv., som medfører konsekvensar for verdas fattige, også ut over 2023. No finn vi ikkje noko spor av det i budsjettet for 2024. Kan statsråden godtgjere at krigen i Ukraina ikkje fortset å medføre ekstraordinære konsekvensar for verdas fattige, og at sør-pakken faktisk kan leve vidare og ikkje forvitte?

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneim [12:15:50]: De humanitære behovene i verden er større enn noensinne. Samtidig er vi også lenger unna å nå våre felles mål om å nå bærekraftsmålene innen 2030. Vi er lenger unna det enn noensinne, så åpenbart trengs det betydelig innsats også over det norske bistandsbudsjettet. Samtidig er det viktig at denne sal er klar over at den ekstraordinære situasjonen også har gjort at vi i det ordinære bistandsbudsjettet har dreid prioriteringene betydelig, ikke minst mot matsikkerhet, som har vokst som en stor bekymring i store deler av verden. Vi ser at klimaendringene gjør disse utfordringene enda større. Mange kriser legger seg oppå hverandre, og det gjør at også prioriteringene i norsk bistand må endres noe.

Presidenten [12:16:53]: Replikordskiftet er omme.

Nils-Ole Foshaug (A) [12:17:15]: Helt siden krigsutbruddet har Stortinget og regjeringen vært samstemt i sin fordømming av Russlands brutale angrepskrig mot Ukraina og når det gjelder bidrag og hjelp til Ukraina. Hvor lenge krigen varer, hvordan den utvikler seg, eller når den slutter og gjenoppbyggingen av Ukraina kan starte, er det ingen som med sikkerhet kan forutse.

En forutsetning for gjenoppbygging av et demokratisk og fritt Ukraina er at de vinner krigen. Nansen-programmet er det tydeligste grepet Norge har tatt for å hjelpe Ukraina til å komme ut som vinner av denne konflikten. Styrken til programmet er at det er et samlet storting som står bak. Det strekker seg over flere år, og det er nødvendig fleksibilitet i støtten, en støtte som tar utgangspunkt i de ukrainske behovene.

Samtidig er det kritisk nå. Situasjonen i Ukraina er blitt forverret og er svært krevende. Russland er på offensiven og spiser seg sakte, men sikkert framover. Den prekære mangelen på luftvern i Ukraina gjør at Russland kan ramme både sivil og militær infrastruktur, og Russlands brutalitet har som mål å knekke det ukrainske samholdet og motstandsviljen.

I mai 2023 underskrev Norge og Ukraina en femårig intensjonsavtale om parlamentarisk demokratistøtte. Fra 19.–21. mars i år var det første studiebesøket av par-

lamentarikere fra Ukraina i Norge. Utenriks- og forsvarskomiteen hadde også møte med dem, og undertegnede fikk delta sammen med delegasjonen på besøk til Nammo på Raufoss.

Under besøket på Nammo fikk våre ukrainske kollegaer en gjennomgang av hvordan produksjonskapasiteten var økt til i dag, og hva den ville bli ved oppbygging av flere produksjonslinjer, både i Norge og i andre land. Det ble stilt spørsmål om hvor lang tid det tar å bygge nye produksjonslinjer. Da svaret var at det kan ta inntil to år, ble det spontant kommentert med en frustrert undertone fra en ukrainsk deltaker: Da er det for sent – vi har ikke to år på oss.

I møte med parlamentarikere fra Ukraina er tilbakemeldingene både gode og tydelige. De forteller oss at Nansen-programmet har vist en langsiktig støtte og vært en inspirasjon for andre land til langsiktige program, og – og det er kanskje det viktigste – at det Norge har lovet, har man levert. Samtidig uttrykker de et sterkt behov for fortsatt mer militær støtte.

Krigen i Ukraina er en kamp for demokratiske verdier og for Europas og vår egen sikkerhet. Vi gjør nå en helt nødvendig styrking av vårt eget forsvar i ny langtidsplan, men krigen kjempes i dag i Ukraina. En gjenoppbygging av Ukraina forutsetter at de vinner krigen, og det er derfor avgjørende nødvendig at både Norge og våre allierte bidrar mer.

Det er kommet flere gode nyheter den siste tiden. EU og flere europeiske land vil nå bidra mer. NATO har lansert sitt Nansen-program, hvis man kan kalle det det, og USA har endelig vedtatt en støttestøttepakke til Ukraina. Vår egen regjering har nå meldt at støtten til Ukraina vil økes i år ved å framskynde midler fra Nansen-programmet, og at den i revidert statsbudsjett vil gi et betydelig bidrag til innkjøp av luftvern til Ukraina. I tillegg vil en økning av totalrammen til Nansen-programmet bli vurdert. Dette er svært gode nyheter.

Norge har stått samlet i støtten til Ukraina, og derfor er det godt og solid lederskap når regjeringen nå vil invitere til nye samtaler med partiene på Stortinget om veien videre.

Hårek Elvenes (H) [12:22:09]: Russlands utenriksminister, Lavrov, uttalte i forrige uke at det bare er ett Ukraina, som tvers igjennom er russisk, som vil være en del av Russland, og som vil snakke russisk. Det er målet, og det er det vi må forholde oss til – et farlig og uforutsigbart Russland med en utenriksminister som har gått fra å være nesten vestligvennlig til nå å være åpent fiendtlig.

Til tross for Ukrainas heroiske forsvarskamp okkuperer Russland 17 pst. av Ukraina, et areal på størrelse med Sveits og Østerrike til sammen. Russlands enorme

tap på slagmarken i Ukraina skyldes Ukrainas ukuelige vilje til å kjempe mot invasjonsmakten, og det skyldes militær støtte på 1 300 milliarder og 2 900 milliarder i humanitær støtte fra om lag 50 land.

Uten Vestens militære støtte hadde Ukraina for lengst vært trampet ned av Russlands jernhæl og underlagt russisk herredømme. Vi bidrar i solidaritet med Ukrainas befolkning og fordi det sammenfaller med våre egne interesser.

Ukrainas kamp er kampen mot en tiltakende totalitær stormakt, styrt av en tiltakende irrasjonell og skruppelløs diktator, forblendet av etnisk nasjonalisme og sitt eget ettermæle. Få kriger i verdenshistorien har vært tydeligere varslet enn invasjonen i Ukraina. Likevel ble Europa tatt på sengen. Krigen satte Europa i sjakk.

Russland er i dag isolert fra store deler av verdenssamfunnet, men vi skal ikke ta for gitt at Russland forblir en pariastat med kun støtte fra sine egne likesinnede totalitære stater. Krigen i Ukraina må ses i en større sammenheng. Den er et angrep på folkeretten og en regelstyrt verdensorden. Regimet i Kreml driver et globalt påvirkningsarbeid, ikke minst mot Afrika, for å få sympati for fortellingen om at Russland er eksistensielt truet av NATO, og at krigen var uunngåelig. Krigen mot en regelstyrt verdensorden fører Russland på mange fronter, ikke bare militært i Ukraina.

For Ukraina er lovnader om støtte viktig, men viktigst er det at støtten faktisk kommer. Norge har levert hva vi har lovet, og Norge var et av de landene som var først ute med en langsiktig forpliktelse. I går kveld kom nyheten om at EU-landene har problemer med å oppfylle EUs vedtak om å donere luftvern raskt og i et langt større omfang. Og som det har vært nevnt av flere representanter i debatten, kom nyheten i dag tidlig om at Odesa er rammet av et angrep og ikke har luftvern nok til å beskytte seg selv.

Støtten må komme raskt, og lovnader må holdes, ellers taper Ukraina krigen. Høyre vil at støtten skal økes ut over Nansen-programmets rammer.

Kun Kreml vet hva Kreml tenker om videre militær makt mot andre land. Det vi vet, er at Russland i utenrikspolitikken forbeholdt seg retten til å øve innflytelse og bruke militærmakt i sitt nære utland og til å forsvare den russiske verdenen utenfor Russland, hva det enn måtte være. Det har Ukraina så smertelig fått erfare. Russland må stoppes, ellers vil makt gå foran rett, og flere land vil være utsatt. Vi kan ikke tro på ett ord av påstanden om at Putins appetitt vil stoppe ved Ukraina.

Vi snakker om enorme summer til militær bistand, om lag 40 mrd. kr, slik det kan se ut nå – nesten halvparten av det Stortinget bevilger i et årlig forsvarsbudsjett. Det er store verdier som vi må sørge for kommer der de er tiltenkt, nemlig til det ukrainske folk og ved fronten.

Derfor må anerkjente internasjonale organisasjoner med dokumentert leveringsevne benyttes.

Hvor mye av den framtidige våpenstøtten som kan hentes fra vårt eget forsvar, synes uavklart. Det vil naturlig nok være en grense for hvor mye vi kan hente ut fra egne lagre før det går ut over vår egen nasjonale beredskap. Det er regjeringens ansvar å balansere disse to hensyn på en koordinert måte med våre allierte. Uansett vil en stadig større del av donasjonene til Ukraina måtte anskaffes direkte fra forsvarsindustrien.

Ingjerd Schie Schou (H) [12:27:28]: Etter flere dager i Europarådet sammen med folkevalgte representanter fra 46 land var det i forrige uke ett tema som gikk igjen, og det var budskapet: Vi må snakke om fred.

Vi har sett det før. I opptakten til annen verdenskrig og før andre kriger har vi sett forsterkende utsagn om at det nok blir en større krig. Det må motsies ved å snakke fram og opp – det er fred land og folk skal ha.

Det er viktig å si til resten av verden og Ukraina at vi i vårt land står sammen om Nansen-programmet for Ukraina – de utfører forsvar av våre verdier også – og for fred i land. Det styrker også programmet at det er innbygd fleksibilitet mellom utbetalingsår og fleksibilitet mellom det som går på sivil og militær støtte. Begge deler er nødvendig. Det er bra og veldig viktig at vi har en bred oppslutning. Det er en styrke i seg selv for Norge og for de land som står sammen om å gi støtte til Ukraina. Det handler om å slå ring om fred.

Russlands ledelse utviser mer og mer uttrykk for et autoritært og despotisk styresett. Det er også slik at Russland svekkes med en langvarig krig, men det er ikke til å unnså at dette også kan medføre ustabilitet.

Utfordringene her hjemme ligger i å sikre tilstrekkelig norsk kapasitet på forsvarsområdet og produsere nok for å hjelpe Ukraina med militært materiell. Etter press i halvannet år fra Høyre og andre får nå Nammo støtte til å øke produksjonskapasiteten. Det er bra. Norges innsats må også koordineres med andre land, f.eks. Tsjekkia og Tyskland, som vi har utvist samarbeid med.

Det er påpekt av regjeringen at «EU spiller en nøkkelrolle i den internasjonale støtten til Ukraina», og i hele Nansen-programmets levetid er dette tilfellet. Etter redegjørelsen fra utenriksministeren om EU/EØS-situasjonen hører vi at det på en rekke områder, langt utover det EU for Norges del var tiltenkt, handler veldig mye om samarbeid og sikkerhet, men også om sanksjoner.

Med denne realiteten bør også regjeringen tilstrebe at Norge blir en del av EUs program for støtte til Ukraina. Norge bør gå i front og påpeke at land som stemmer avholdende om krigen i Ukraina i FNs generalforsamling, viser unnfallenhet for å sikre fred.

Ukraina har en lang vei å gå med hensyn til å bekjempe korrupsjon. Det hørte vi senest nå i replikkrunnen til utenriksministeren, og fra Høyres side mener vi at regjeringen kunne vært og bør være mer aktiv med å sikre at Nansen-programmet ikke utsettes for økonomiske misligheter. Det er hørbart at dette er satt ut – litt populært sagt outsourcet – til noen andre, men det er fortsatt regjeringen som har ansvar for dette. Man må avdekke om Nansen-programmet går til andre ting enn det er tiltenkt. Det handler også om den oppslutningen vi skal ha i Norge om bruk av skattebetalernes penger til å sikre fred, til å kjøpe våpen og til å bidra med militært materiell.

Helt til slutt har jeg lyst til å bemerke at vi i innstillingen også har sagt noe om arbeidet med å oppdatere frihandelsavtalene mellom Norge og EFTA, sånn at Ukraina får de laveste tollsatsene som Norge har innrømmet andre handelspartnere. Dette er i tråd med de forslag som tidligere har vært fremmet i Stortinget. Det er etter Høyres syn uforståelig at Senterpartiet og SV har valgt å prioritere en fortsatt proteksjonistisk norsk landbrukspolitik framfor en mulighet for Ukraina til å kompensere for noe av bortfallet av handelen med Russland.

Presidenten [12:32:22]: Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Åsmund Aukrust (A) [12:32:38]: I en sak hvor vi er så godt som enige alle sammen, kunne man tenke seg at det ble en litt kjedelig og innholdsløs debatt. Det synes jeg ikke det har blitt; jeg synes tvert imot det har blitt en veldig god debatt som viser den tverrpolitiske enigheten i Stortinget for å støtte Ukraina, og hvordan vi alle sammen hele tiden støtter å gjøre mer for det ukrainske folk.

Den 13. desember sto president Zelenskyj på talerstolen her, og jeg synes nesten man kunne se på ham at han da kom rett fra veldig krevende møter i USA og skulle rett videre til veldig krevende møter i Brussel. Her, i det norske Stortinget, sto imidlertid 169 stortingsrepresentanter bak løftet om å stille opp for Ukraina så lenge det var behov for det. Det er ikke bare ganske unikt, det er veldig unikt. Det er noe som ikke kan tas for gitt, og det er veldig viktig at vi tar vare på det. Det synes jeg denne debatten har vist.

La meg så bare komme med en stemmeforklaring. Forslag nr. 1 kommer regjeringspartiene til å stemme for. Det er allerede varslet av statsministeren at vi i revidert nasjonalbudsjett kommer til å forsere midlene for 2024, så det synes vi det er helt fint at vi får synliggjort.

Når det gjelder forslagene nr. 2 og 3 – og i og for seg en del av de andre forslagene som ligger her – er det jo nettopp det vi ønsker å snakke med de andre partiene om. Nansen-programmet er ikke blitt til ved at vi har

gjort vedtak i Stortinget, det er blitt til ved at vi har sittet sammen rundt et møtebord. Det har statsministeren nå tatt initiativ til, og jeg synes Kristelig Folkeparti sa det veldig godt i debatten før i dag: at her bør vi som parter sette oss ned og finne sammen om hvordan vi best kan forsterke Nansen-programmet. Det er allerede innkalt til et møte neste uke mellom alle parlamentariske ledere, og jeg er helt sikker på at man igjen finner fram det beste i norsk politikk for forsterket og fornyet kraft rundt Nansen-programmet.

Det er grunnen til at vi stemmer mot forslagen nr. 2 og 3, og det samme gjelder også flere av de andre forslagene, som har mye fornuftig i seg om sivilsamfunn og partnerskap. Det er mye av det regjeringen gjør, men vi synes det blir for mye detaljstyring i vedtak i et program hvor mye av hovedformålet nettopp er at fleksibilitet må ligge til grunn.

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:35:00]: Jeg vil også takke for en veldig god debatt og mange gode innspill. Jeg er glad for at det er klart at regjeringspartiene også stemmer for forslag nr. 1. På den måten får vi også i salen uttrykt den brede enigheten om at vi skal gjøre mer og øke innsatsen. Så tar vi detaljene i samtaler som da vil begynne, som er i god norsk tradisjon. Det er altså utrolig viktig at vi er et land hvor støtten er bred. Det er lovende her og nå, men også for framtiden.

Jeg tok ordet igjen bare for å understreke et par ting i tillegg til dem som har vært nevnt i debatten. Det fokuseres mye på næringsliv. Næringslivet er viktig. Ukraina har et stort potensial for tettere, normalt økonomisk samarbeid. Vi bidrar faktisk mer enn man kan se ved første øyekast, via flergiverfond og internasjonale organisasjoner, bl.a. det som heter Verdensbankens garanti-institutt, som bidrar til å ta ned risiko knyttet til det at man er i krig, men også risiko knyttet til institusjonelle rammeverk. Det har vært samtaler mellom International Financial Corporation, Den europeiske bank for gjenoppbygning og utvikling, EBRD, og norsk næringsliv om hvordan man kan bidra til å støtte opp om dette. En del av de norske pengene går til multilaterale organisasjoner, som igjen legger til rette for det.

Jeg vil også si at det arbeidet vi jobber med for rettsstat, demokrati osv., også er en støtte til næringslivet. Også næringslivet trenger klare juridiske rammer for å være trygge på både investeringer og handel med Ukraina. Det er Ukraina for øvrig veldig klar over, og de er veldig opptatt av at de ønsker å tiltrekke seg næringsliv. Det har vært samtaler mellom ukrainske myndigheter på høyt nivå og norsk næringsliv. Mer kan også følge.

Til slutt vil jeg understreke noe jeg synes Elvenes godt satte ord på, og som jeg tror det er greit å ha sagt veldig klart. Det er viktig å ha en tydelig strategisk kom-

munikasjon om hva vi vil. Vi vil ikke bare støtte Ukraina, vi vil at Ukraina skal vinne, og vi vil at de skal vinne i Ukraina. Den påstanden som Russland prøver å spre hjemme og i deler av verden utenfor Vesten om at man har noen andre planer for Russland, et slags regimeskifte, er feil. Russland har forbrutt seg mot Ukrainas territoriale suverenitet. Det er den rettsordenen vi vil gjenopprette. Hva man eventuelt gjør i det lange løp i Russland, er opp til russerne.

Jeg tror det å tydeliggjøre den strategiske kommunikasjonen er ganske viktig, også for ukrainerne, at vi faktisk støtter dem med et klart formål som sammenfaller med det ikke bare ledelsen, men et samlet ukrainsk folk er veldig tydelig på: De vil ha Russland ut, og de vil gjenopprette sin territoriale suverenitet, men også sin integritet som suveren stat, og som sådan ønsker de å utvikle demokratiske, moderne styringsformer og bli et vanlig europeisk land. Det er det og intet annet vi hjelper Ukraina med med militær og sivil støtte.

Bengt Fasteraune (Sp) [12:38:21]: Det har gjennom debatten kommet flere ytringer som innebærer detaljerte føringer for bruk av selve Nansen-programmet, og det gjenspeiler seg også i forslagene, fra både SV, Rødt og Venstre. I tillegg spør Høyre om staten bør detaljstyre børsnoterte selskaper, og det er jo et evig spørsmål fra Fremskrittspartiet om dobbel bokføring av forsvarsmateriell.

Intensjonene bak Nansen-programmet er langsiktighet, forutsigbarhet og fleksibilitet. Jeg synes at innspill er særdeles bra, og jeg synes dette har vært en god debatt. Det er derfor regjeringen nå inviterer til nye samtaler når det gjelder både rammer og ikke minst retning for Nansen-programmet, hvor disse innspillene kan være en del av den diskusjonen.

Jeg synes det er viktig at Stortinget bidrar gjennom denne prosessen ved å unngå detaljstyring og støtte fleksibiliteten i programmet. Kanskje er det viktigste i tillegg til rammer og størrelse den fleksibiliteten man har til å gjøre de rette tingene når utfordringene oppstår der og da.

Hårek Elvenes (H) [12:39:58]: Det var representanten Fasteraune som fikk meg til å ha et lite innlegg. Jeg tror nok han ikke helt la godviljen til da han lyttet til mitt spørsmål til ministeren i replikkordskiftet. Vi har jo en forsvarsindustri primært for – i hvert fall der staten er hovedeier – å ivareta nasjonale beredskapshensyn. Så er en del av denne forsvarsindustrien, bl.a. Kongsberg, børsnotert. Det kan være hensyn som drar i hver sin retning. Et sånt selskap kan tilfredsstille eierens krav til avkastning, men vi er langt fra å oppfylle våre nasjonale beredskapshensyn.

Jeg har merket meg at forsvarsministeren har tenkt høyt i offentligheten rundt de motsetningsforholdene som der kan opptre, og vi skal ikke se bort fra at slike kolliderende hensyn kan bli mer tydelige framover enn det de faktisk har vært. Da har staten, både som eier og som ansvarlig for nasjonens beredskap og sikkerhet, ansvar for å veie disse to hensynene opp mot hverandre og faktisk prioritere hva som skal gå foran. Så mitt spørsmål fra replikkordskiftet står fortsatt fast: Hvordan vil statsråden – i hvert fall i sitt lønnkammer, jeg har forståelse for at det ikke er alt ministeren kan tenke høyt om – forholde seg til en slik mulig konflikt, der to hensyn faktisk ikke går sammen og nasjonens beredskapshensyn i verste fall kan bli nedprioritert? Så til representanten Fasteraune: Det var mitt resonnement.

Ingrid Fiskaa (SV) [12:41:55]: Då vil eg gjerne også takka for ein god debatt og for den samla støtta til Ukraina, som både denne debatten, komitéinnstillinga og Stortinget elles viser. Eg vil takka for at det iallfall i denne saka er eit breitt fleirtal som støttar ein internasjonal rettsorden, der siviliserande reglar dempar og motverkar den sterkaste sin rett. Det er i vår alles interesse.

Så får ikkje vi i SV gjennomslag for alle forslaga våre her i dag, der me vil gå vidare i vår solidaritet med Ukraina, bl.a. med gjeldsslette og med ei sterkare støtte til sivilsamfunn. Men eg ser fram til den vidare dialogen som regjeringa har signalisert at dei vil ha her i Stortinget om både omfanget og innretninga av Nansen-programmet.

Presidenten [12:42:50]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 2.

Etter ynske frå utanriks- og forsvarskomiteen vil sakene nr. 3 og 4 verta behandla under eitt.

Sak nr. 3 [12:43:01]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapporter fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2023 (Innst. 244 S (2023–2024), jf. Dokument 13 (2023–2024))

Sak nr. 4 [12:43:13]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Rapport til Stortinget fra Stortingets delegasjon til Nordisk råd 2023 (Innst. 242 S (2023–2024), jf. Dokument 17 (2023–2024))

Presidenten [12:43:23]: Etter ynske frå utanriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordna debatten slik:

5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Marit Arnstad (Sp) [12:43:58] (ordfører for sak nr. 3): Som saksordfører for en av sakene vil jeg gjerne benytte denne anledningen til å takke for den viktige jobben representantene i Stortingets delegasjoner gjør i ulike parlamentariske forsamlinger.

De internasjonale delegasjonene Stortinget deltar i, er veldig ulike i form, tematikk og også virksomhet. Den foreliggende årsrapporten demonstrerer den store bredden i de faste internasjonale delegasjonene Stortinget deltar i. Selv om arbeidet i delegasjonene er forskjellig, har de det til felles at de gir en god mulighet til læring, dialog og også internasjonalt samarbeid, som er et viktig verktøy for det politiske arbeidet i Stortinget.

Også i 2023 ble arbeidet i de interparlamentariske forsamlingene preget av Russlands krigføring i Ukraina. NATO PA, PACE og OSSE PA fortsetter sine utvetydige fordømmelser av Russlands krigføring. Samtidig fokuserte også delegasjonene på Ukrainas veg videre, og de tok til orde for en bred internasjonal innsats for gjenoppbygging av landet og for å straffe krigsforbrytelse. I de interparlamentariske forsamlingene der Russland tidligere var et aktivt medlem, fortsatte landets krigføring i Ukraina å påvirke samarbeidet i stor grad gjennom 2023. Det betydde bl.a. at det arktiske parlamentariker-samarbeidet fortsatt er satt på pause ved utgangen av året.

Mot årets slutt ble også Hamas' terrorangrep mot Israel 7. oktober og Israels påfølgende krigføring i Gaza et sentralt og kontroversielt tema i mange av de interparlamentariske forsamlingene. Videre har problemstillinger knyttet til geopolitiske spenninger, klima, menneskerettigheter og demokrati preget det interparlamentariske arbeidet i 2023, og det vil også prege det i årene som kommer. I møte med disse utfordringene har det vært viktig å stå sammen og søke felles politiske løsninger, i tråd med norske innenriks- og utenrikspolitiske interesser.

Tellef Inge Mørland (A) [12:46:14]: Når verden blir et farligere sted, blir det internasjonale arbeidet bare viktigere. I IPU, Den interparlamentariske union, har jeg denne perioden fått lede Stortingets delegasjon. Der har vi en arena hvor vi møter parlamentarikere fra 179 andre medlemsland. Det gir et unikt innblikk i hvor ulikt vi noen ganger tenker om flere av våre store felles globale konflikter og utfordringer. To ganger har vi i

IPU nå prøvd å få til en enighet rundt et hastetema angående Hamas' angrep på Israel og krigen i Gaza. Begge ganger har vi mislyktes, ikke fordi problematikken ikke vekker global interesse, men fordi det ble framsatt konkurrerende forslag der man ikke engang har lyktes med å enes om det helt grunnleggende: våpenhvile, frigivelse av gislene, humanitær hjelp og etterfølgelse av internasjonal lov.

Samtidig ser vi at dette er et spørsmål som er mye større enn bare denne ene konflikten. Det handler også om hvilke land og hvordan de agerer sammen. Det som skjer i Gaza, påvirker også det som skjer i Ukraina, og støtten – eller den nå til tider manglende støtten som vi ser fra ulike deler av verden.

Selv om vi to ganger tidligere har fått gjennom resolusjoner som fordømmer Russlands angrepskrig i Ukraina, får vi nå tilbakemeldinger fra våre ukrainske kollegaer om at bare å få et møte med land fra andre globale grupperinger enn vår egen kan være utfordrende. Når vi møter parlamentarikere fra f.eks. afrikanske land, er bekymring nummer én ofte ikke nødvendigvis hva krigen i Ukraina kan gjøre med vår sikkerhetssituasjon, men at følgene av krigen blir matvarepriser som øker på en sånn måte at innbyggerne i deres eget land ikke lenger har råd til mat på bordet til sine barn. Derfor er kanskje selve arenaen der man kan skape forståelse på tvers av kontinenter, minst like viktig som den resolusjonen vi til enhver tid måtte behandle.

Bare et lite eksempel: I 2015 ble kutting i kvinnelige kjønnsorganer ved å fjerne kjønnsleppene og klitoris forbudt i Gambia. Der var 76 pst. av kvinnene blitt utsatt for kjønnslemlestelse, flesteparten mens de var unge jenter. Nå, i 2024, behandler parlamentet der et forslag om å oppheve forbudet mot kjønnslemlestelse, for et forbud avskaffer ikke i seg selv lokale lover, skikker og kulturer. To ganger har vi i den norske IPU-delegasjonen hatt bilaterale møter med Gambias parlamentarikere, det siste utelukkende for å fremme vår bekymring over at parlamentet igjen kan komme til å tillate denne barbariske tradisjonen. Jeg har ingen forestilling om at disse møtene avgjør saken i rett retning, men om vi skal få til å bevege saker i noe som betyr noe utenfor våre egne landegrenser, trenger vi internasjonale fora der vi på like fot kan møte andre land for dialog. Nå er vi inne i en tid der vi trenger mer dialog og forståelse for hverandre, ikke mer krig, konflikt og splid.

Ingjerd Schie Schou (H) [12:50:16]: Europarådet er en del av den internasjonale arkitekturen hvor land møtes, statsledere møtes. De setter hverandre stevne. Det er folkevalgte representanter fra 46 land som har dialoger, samtaler, forhandlinger og meningsbrytninger, og uenigheter kommer fram i dagen. Man får enig-

het om konvensjoner og også forankret «guidelines» å styre landene etter.

I år er det 75 år siden Europarådet ble etablert. Jeg tør minne om det, for da rådet ble etablert, var et av hovedformålene å hjelpe land til å bygge demokrati, men det handlet også om å unngå en tredje verdenskrig og å sikre at man fikk en utvikling av demokratiske verdier i mange land. Winston Churchill, Konrad Adenauer og flere kjente statsledere den gangen var med på dette, og Norge var et av de ti landene som betegnes som «the founding fathers». Inntil for kort tid siden besto Europarådet av 47 land. I dag er det 46, etter at Russland ble ekskludert for sin krigføring både på Krym og i Ukraina.

I året som gikk, var det en samling av statsledere og presidenter, det såkalte Reykjavik-møtet. Det var en samling av ledere fra alle landene og handlet om å diskutere hvorvidt man nå klarer å leve opp til Europarådets grunnleggende verdier, som menneskerettigheter, rettsstatsprinsipper og demokratiutvikling. Hvordan bygger man et land? Hvordan bygger man et demokrati? Det handlet like mye om å foredle og utvikle de demokratiene som allerede finnes.

Et annet viktig område, som Norge og undertegnede hadde ansvar for å være saksordfører for, handlet om budsjettet for i år og neste år, og for første gang på 17 år har vi nå klart å få en helt reell budsjettøkning på mange, mange prosent.

Et tredje tema har selvfølgelig vært Ukraina og konsekvensene av krigen. I denne sammenhengen er Europarådets oppmerksomhet knyttet til krigsskaderegister, et tribunal for å stille de ansvarlige for rettergang, og også om bortførte ukrainske barn.

Et fjerde område som har vært sentralt, handler om Belarus og å støtte opp om de demokratiske kreftene i landet. Norge har også støttet dette aktivt, og støttet at vi har representanter til stede fra disse kreftene i Europarådets møter som observatører.

Et annet viktig område har handlet om Kosovo og deres søknad om medlemskap i Europarådet. Den norske delegasjonen har besøkt landet. Sist uke – som jo ikke berører året i fjor, men grunnlaget ble lagt da – var det en stor majoritet som støttet opp om medlemskap i Europarådet for Kosovo. Nå går saken til ministerkomiteen, og det blir regjeringene som skal håndtere dette, men jeg tør minne om at Norge allerede i 2008 godkjente Kosovo som en egen stat. Det er meningsbrytninger. Serbia gir selvfølgelig ingen tilslutning til dette. Den konflikten har pågått mellom Serbia og Kosovo i flere tiår, men nå tas det ett skritt videre for å se om den kan bleges, og for å finne løsninger på de to-tre betente konfliktene som fortsatt er der.

Et annet tema har vært konflikten i Nagorno-Karabakh og forholdet mellom Aserbajdsjan og Armenia.

Den har også pågått i årevis uten stor framgang. Nå har Aserbajdsjan ikke fått godkjent akkreditivene, og følgelig har de anledning til å gjøre en del rettinger for bl.a. å ta imot valgobservatører. Landet har per nå 288 politiske fanger. Så forbedringene er sterkt påkrevet.

Det er en foruroligende utvikling i veldig mange av disse 46 landene, og det handler om det som kalles for «backsliding democracy» – en stadig tilbakevendende diskusjon, også om muligheter for forbedringer. Det er en skliing i demokratiske verdier når det gjelder både menneskerettigheter, manglende demokratiutvikling og forholdet mellom rettsstatsprinsippene.

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneheim [12:55:28]: Vi lever i urolige tider, med konflikter mange steder i verden, men i Norden har vi tradisjon for samarbeid. Med hele Norden i NATO blir dette samarbeidet ytterligere forsterket. Våre tette politiske bånd, felles verdigrunnlag og språkfelleskap er utrolig viktige ressurser vi skal forvalte godt i arbeidet vårt med å finne løsninger til beste for oss selv, for Norden og for resten av verden.

Årsrapporten fra Stortingets delegasjon til Nordisk råd 2023 viser med tydelighet bredden og dybden i Nordisk råds arbeid. Jeg har lest rapporten med stor interesse og merket meg de mange sakene Nordisk råd arbeidet med i det norske presidentskapsåret. Jeg er glad for at flere av disse sakene sammenfaller med virksomheten i Nordisk ministerråd. Jeg vil berømme presidentskapet og hele delegasjonen for et meget godt gjennomført presidentskap i Nordisk råd.

De nordiske land er hverandres nærmeste samarbeidspartnere, både politisk og økonomisk. Sammen utgjør vi en betydelig kraft. Derfor er det viktig og riktig at vi samarbeider om de utfordringene vi står overfor. Visjonen er vårt felles veikart, og sammen arbeider vi for et Norden som skal bli verdens mest bærekraftige og integrerte region.

Det siste året har alle ministerråd jobbet intenst med å utarbeide mål og prioriteringer for perioden 2025–2030. Nordisk råds innspill til dette arbeidet er høyt verdsatt. Utkastene til samarbeidsprogrammer ble presentert under Nordisk råds temasesjon på Færøyene for to uker siden, og de er nå på høring.

I den neste perioden, fra 2025, vil samarbeidsministrene særlig prioritere arbeidet for et integrert Norden, en styrket rolle for sivilsamfunnet og involvering av unge. Dette er temaer også Nordisk råd prioriterte i sitt innspill.

Arbeidet med å fjerne og forebygge grensehinder er en kjerneoppgave i Nordisk ministerråd. For å sikre at vi løser denne oppgaven så målrettet og effektivt som mulig, pågår det i disse dager en strategisk gjennomgang av grensehinderarbeidet.

Et integrert Norden er viktig, ikke bare for den enkelte arbeidstaker og bedrift, men for hele samfunnet vårt. En integrert nordisk region handler også om møter og kulturutvekslinger som styrker språkforståelse og bygger tillit mellom innbyggerne våre. Det er viktig for å bevare det nordiske fellesskapet for kommende generasjoner.

Nettopp derfor er det også avgjørende at vi får med oss de unge. Det nordiske samarbeidet skal støtte tiltak som fremmer de unges engasjement og involvering i spørsmål som har betydning for deres liv i Norden.

Jeg verdsetter den gode og konstruktive dialogen med Stortingets delegasjon til Nordisk råd og ser fram til et fortsatt tett og godt samarbeid.

Svein Harberg hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Presidenten [12:58:52]: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Kathrine Kleveland (Sp) [12:59:22]: Nordisk samarbeid foregår på mange felt. Sist fredag besøkte jeg Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap i Tønsberg. Der fikk vi høre at de bidro overfor svenske myndigheter i deres NATO-søknad. Sveriges og Finlands medlemskap i 75-årsjubilanten NATO er blitt nevnt ofte i Nordisk råd det siste året. Regjeringens mål om å styrke det nordiske samarbeidet blir også enklere nå.

Tillit betegnes ofte som Nordens gull, og det er en felles egenskap vi ikke må ta for gitt, men jobbe for å ivareta. Samarbeidet i Nordisk råd bidrar aktivt i den jobben.

Da Norge hadde presidentskapet i Nordisk råd i 2023, var temaene et trygt, grønt og ungt Norden. Vi hadde også en konkurranse hvor nordiske skoleungdommer skulle formidle demokrati og ytringsfrihet i tekst eller grafisk uttrykk. Det var sterkt å stå på Eidsvollsplass og snakke med to norske og en ukrainsk ung skolegutt som hadde vunnet med et bidrag sammen. – Fred er alltid mulig, er mitt budskap til dere, sa Jens Stoltenberg i denne sal da Nordisk råds sesjon for 2023 ble åpnet. Vi må aldri gi opp håpet om fred.

Debattene i Nordisk råd kan gå friskt, som det gjør blant gode venner med felles mål. Nordisk råds mål på vegne av 28 millioner innbyggere er intet mindre enn at Norden skal bli verdens mest bærekraftige region innen 2030.

Det nordiske språkfellesskapet er en viktig del av samholdet mellom landene våre. Vi må fortsette å bruke egne morsmål og snakke nordisk når vi kan, for språkforståelsen utfordres stadig av engelsk. Mye undervisning på universiteter og høyskoler foregår på engelsk, og norsk fagspråk er også under press. Taper vi vårt eget fag-

språk, mister vi et felles, fullverdig språk som kan brukes til alt. Sist uke lyste Forskningsrådet derfor ut inntil 120 mill. kr til satsing på senter for norsk språkforskning.

Foreningen Nordens språkpris gikk i år til det som startet som NRKs radioprogram Norsken, svensken og dansken. Nå sendes programmet i hele Skandinavia med skarpt, morsomt og jovialt blick på hverandre. Prisen hyller det fantastiske språkfelleskapet landene har sammen, og programleder Hilde Sandvik kalte radioprogrammet et sivilberedskapsprosjekt da hun takket for prisen, og sa at vi ikke må ta hverandre for gitt.

FNs lykkekåring rangerer i år for første gang opplevd lykke i ulike livsfaser. Når det gjelder de eldre, er de nordiske landene på topp, men når det gjelder de yngre, havner Norge lenger ned. Dette bør gi oss en ekstra grunn til å jobbe for å beholde og utvikle det nordiske samarbeidet, og takke for beredskapen våre nordiske naboer er.

Tove Elise Madland (A) [13:02:45]: Norden skal bli verdas mest berekraftige og integrerte region innan 2030 – eit stort og viktig mål, og det er mogleg. I dag er me meir samla i Norden enn nokon gong. Sikkerheitspolitisk er alle nordiske land no samla i NATO. Det er svært avgjerande og viktig.

Å få vera ein del av den norske delegasjonen til Nordisk råd er interessant og lærerikt. Å få løfta opp nasjonal politikk til eit nordisk nivå gjev nye dimensjonar. Våre grenser er opne, og det gjer det lettare å forstå kvarandre sine utfordringar, og så ser me at nasjonale problemstillingar ofte er dei same i dei andre nordiske landa.

For eigen del sit eg i utvalet for eit haldbart Norden. Klima- og miljøutfordringane rammar oss alle. Spesielt sterkt var det å besøkja Grønland og Isfjorden. Det er i Arktis me så tydeleg ser dei utfordringane me står overfor.

Den sikkerheitspolitiske situasjonen i Europa og det å sikra Europa nok energi er noko utvalet har jobba mykje med. Dette, balansert opp mot dei klima- og miljømessige utfordringane, har vore ei oppgåve som har skapt stort engasjement i utvalet. Me må ta vare på vårt biologiske mangfald, me må slåst mot miljøkriminalitet, og me må jobba for dei utfordringane Austersjøen står overfor. Utvalet jobbar målretta, og eg er stolt over alle dei ulike medlemsforslaga frå utvalet. Dei viser at utvalet tek arbeidet på stort alvor.

Eg er òg stolt av ungdomen vår. Å møta Ungdommens nordiske råd gjev tru og håp for framtida. Deira innspel og frimod er imponerande. Dei vågar å ta val der me ofte kompromissar. Difor er det viktig å gje dei ein plass i debatten.

I år er det Island som har presidentskapet. Tryggleik og sikkerheit i Arktis er sett på dagsordenen. Dagane under temasesjonen på Færøyane viste at det er veldig viktig. Vårt nordiske samarbeid frå 1952 fram til i dag viser at Nordisk råd er ein avgjerande faktor i utviklinga av politikken framover, og eg ser fram til eit nytt arbeidsår som medlem av delegasjonen.

Helge Orten (H) [13:05:07]: Som det ble nevnt her før, har den nordiske regjeringen en visjon for det nordiske samarbeidet: Norden skal være verdens mest bærekraftige og integrerte region innen 2030. Det er en veldig ambisiøs målsetting som vil kreve stor innsats fra alle de nordiske landene. Nordisk råd deler selvfølgelig denne visjonen, og det arbeides nå med et samarbeidsprogram som skal konkretisere arbeidet med å nå visjonen. Vi er fornøyd med at Nordisk råd har blitt involvert i denne prosessen, og er opptatt av at det må følges opp med konkrete prioriteringer fra både Nordisk ministerråd og de nordiske regjeringer.

Norge hadde presidentskapet i Nordisk råd i 2023, og vi arrangerte hovedsesjonen her på Stortinget i oktober/november i fjor. I den forbindelse var det naturlig å utfordre de nordiske statsministrene på hvordan vi skal nå vår felles visjon. 2030 er ikke lenge til. I tillegg ble selvfølgelig den sikkerhetspolitiske situasjonen og Sverige og Finlands NATO-medlemskap sentrale tema. Med fare for å drive litt selvskryt vil jeg si at det var et veldig godt arrangement, ikke minst takket være stor innsats fra Stortinget og internasjonal avdeling, et godt samarbeid med Nordisk ministerråd og med statsråd Tvinneheim.

Russlands angrepskrig i Ukraina har endret den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa og verden, og Sverige og Finlands NATO-medlemskap har åpenbart stor betydning for det forsvarspolitiske samarbeidet i Norden. Dette har også preget diskusjonene og samtalene vi har hatt i Nordisk råd i året som har gått. Men i tillegg til å diskutere de sikkerhetspolitiske konsekvensene av Russlands krig i Ukraina har det vært viktig for Nordisk råd å legge til rette for møteplasser med opposisjonelle fra Russland og Belarus. Det har vært sterke møter som viser nødvendigheten av å understøtte demokratiske krefter i disse landene – og kampen for demokrati, menneskerettigheter og ytringsfrihet.

I tillegg har vi gjennomført møter med våre felles parlamentarikere fra Ukraina, både for å vise vår støtte og for å få en best mulig forståelse av situasjonen i landet.

Nordisk råd har satt i gang et arbeid med å oppdatere og revidere Helsingforsavtalen. Det kan være helt enkle og nødvendig oppdateringer i avtalen, men også behov for å se om Helsingforsavtalen i tilstrekkelig grad

dekker dagens situasjon på områder som er naturlig at er en del av debatten i Nordisk råd. Jeg håper at den nordiske regjeringen vil vurdere innspillene fra Nordisk råd på en grundig og seriøs måte når vi har sluttbehandlet rapporten på hovedsesjon i Reykjavik senere i år.

Helt avslutningsvis: Nordisk råd har siden etableringen i 1952 hatt som mål å enes om løsninger som har positiv effekt for innbyggerne i Norden. Jeg håper vi kan utvikle og fornye dette samarbeidet i årene som kommer, til beste for våre innbyggere og i et godt samarbeid mellom Nordisk råd, Nordisk ministerråd og den nordiske regjering.

Trine Lise Sundnes (A) [13:08:12]: Som leder av parlamentarikerdelegasjonen til EFTA og EØS er det gledelig at interessen for vårt EFTA/EØS-samarbeid med EU er økende, faktisk så økende at vi i fjor måtte avvise deltakere fra representantene i møter som hadde stor interesse i dette hus.

Vi har for en drøy uke siden mottatt EØS-utredningen, og vi har hørt utenriksministerens redegjørelse tidligere i dag, som vi skal debattere neste uke.

Naturligvis har 2023 hatt Ukraina og Ukrainas behov høyt på dagsordenen. I tråd med EØS-avtalen møter vi jevnlig våre EU-parlamentarikerkollegaer for å diskutere saker av felles interesse, og vi diskuterer i EØS-felleskapet hvordan vi best kan støtte opp om Ukraina og Ukrainas interesser knyttet til Russlands fullskalainvasjon, men også hvordan vi kan sette våre interesser på dagsordenen i Brussel og Strasbourg.

Det er EU-valg i år. Mange av dem vi har hatt møter med, er nå på veien i valgkamp. Hvem som til sjuende og sist blir valgt – ja, det må vi vente på. Uansett resultat vil det være helt avgjørende at vi pleier god kontakt med dem som har et øre til EØS-samarbeidspartene, og det er viktig at vi griper raskt fatt i nye representanter for å bygge nye relasjoner og nye bekjentskaper. For når vi har den samarbeidsformen med EU vi har valgt, krever det også av oss, i tillegg til regjeringen, å sørge for å jobbe for våre interesser i Brussel og sørge for å fremme våre interesser i Brussel. Jeg ser fram til det arbeidet vi skal gjøre i inneværende år.

Presidenten [13:10:55]: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 3 og 4.

Sak nr. 5 [13:11:01]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Olaug Vervik Bollestad, Dag-Inge Ulstein og Kjell Ingolf Ropstad om et lærebokløft og mindre og bedre regulert skjermbruk i skolen (Innst. 263 S (2023–2024), jf. Dokument 8:92 S (2023–2024))

Presidenten [13:11:33]: Etter ønske fra utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Første taler skulle vært Elise Waagen, som er sakens ordfører, men jeg kan ikke se at hun er i salen, så da går vi til Margret Hagerup, fra Høyre.

Margret Hagerup (H) [13:12:28]: Jeg vil takke både forslagsstillerne og komiteen for godt arbeid i denne saken, en spennende og viktig sak.

Det er bra at komiteen er samstemt om behovet for å styrke arbeidet med veiledning til barnehage- og skoleeiere om etterlevelse av personvernregelverket, men det er synd at regjeringspartiene ikke er tydeligere på behovet for et filter. Høyre mener – i likhet med forslagsstiller Kristelig Folkeparti – at dette bør innføres, og vi stiller spørsmål ved om det at det skal anbefales sterkt, er et tydelig nok signal og god nok handlingskraft. Kommunene har lenge etterspurt et bedre nasjonalt rammeverk fordi det er krevende å gå opp grensegangene alene.

Digitale enheter skaper utfordringer som må løses, og også muligheter vi må gripe. Som politiker bekymrer det meg at debatten om skolen i stor grad ser ut til å skulle løse mange av foreldres utfordringer på hjemmebane, og at den polariseres unødig. Skjermbrukutvalget har så langt konkludert med at det finnes lite forskning om bruk av ulike digitale læremidler, og at mye av forskningen som foreligger, omhandler bruk, tid, sted og rom. Det er forskjell på om en iPad brukes som en hammer, til å se på YouTube eller til å lese inn leseleksen.

På sitt beste kan et læringsmiljø hvor digitale ressurser omformer undervisningen, få fram elevenes kreative sider og bidra til å fremme kritisk tenkning, selvregulert læring og variert undervisning. I læreplanene fra 2020 tydeliggjøres det at elevene ikke bare skal bruke digitale verktøy, men også ha en kritisk holdning til dem, og lesing og skriving skal gjøres både analogt og digitalt.

Debatten om læring i skolen bør omhandle hvordan en etablerer differensierte undervisningsformer hvor alle typer analoge og digitale verktøy har en plass i undervisningen, snarere enn å handle om hvorvidt en skal innføre ulike digitale læremidler i skolen. Vi mener at valg av læremidler må basere seg på faglige og pedagogiske vurderinger av hva som best fremmer læring.

Høyre er enig med Skolelederforbundet i at det må være opp til skoleeier og -ledere sammen med faglærere å avgjøre hvilket behov den enkelte skole har for lære-

midler. Det er store forskjeller i landet på hvor mye trykte og digitale læremidler skolene har. Det kan imidlertid være en utfordring at skoler ikke har ressurser til å få tilgang til et mangfold av læremidler. Det er den enkelte skoleeiers ansvar å prioritere, og det må være en klar plan for behov for læremidler, bruk av disse, og hvordan de innføres og tilgjengeliggjøres.

Videre ber vi, sammen med Kristelig Folkeparti, regjeringen om å legge fram en forpliktende plan for opplæring av lærere i bruk av digitale læremidler i undervisningen, både for lærerutdanningene og for videreutdanningen, slik at de har kompetanse til å ta i bruk et mangfold av læremidler.

Høyre deler Skolelederforbundets syn når de skriver i sitt høringssvar at vi skal åpne dørene mot fremtiden, ikke lukke dem. Det håper jeg ministeren og regjeringen er med på, og sørger for at barn og unge får et best mulig tilbud i norske klasserom i årene framover.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [13:15:44]: Digitalisering og teknologi har definitivt kommet for å bli. Samtidig har vi tydelig kunnskap om hva fysiske læremidler betyr for læring. De digitale verktøyene, som i økende grad inkluderer kunstig intelligens, brukes bedre om vi har lært hva og hvordan vi løser ulike oppgaver, før vi tyr til digitale og teknologiske hjelpemidler som gjør at vi kan løse dem raskere eller automatisk.

Lesing og leseferdighet er i høyeste grad en veldig viktig problemstilling i denne sammenhengen, hvor det bl.a. er grunn til bekymring for hvor mye små barn leser, og hvor mye barn leser sammen med foreldrene sine. Vi vet også at det er viktig å bli introdusert for lesing og leseglede tidlig, og at det bidrar til en god og sunn utvikling av fantasi, interesse og nysgjerrighet hos barn og unge.

Forslagsstillerne er opptatt av ulike problemstillinger i dette Dokument 8-forslaget. Jeg nevner bl.a. læremidler, skolebibliotek og filter for å filtrere hva som kommer på skjermene til elevene i norsk skole. Regjeringen er så i aller høyeste grad i gang med å ta tak i disse problemstillingene, noe jeg regner med at også saksordføreren vil komme inn på. Vi venter nå med spenning både på stortingsmeldingen om trygg, digital oppvekst, som ligger under Barne- og familiedepartementet, og selvsagt på digitaliseringsstrategien, som Digitaliseringsdepartementet holder i.

Her er det mange store, tunge, parallelle prosesser som også berører kunnskapsfeltet, men kunnskapsministeren er selvsagt vår statsråd, som holder i problemstillingene for elevene og norsk skole sin del.

Stortinget legger i dag opp til vedtak knyttet til å styrke veiledningen for barnehage- og skoleeiere om å etterleve personvernregelverk for å hindre misbruk av barn og unges personopplysninger, og i tillegg anbefale

å følge opp barnehage- og skoleeiers bruk av Kripos' blokkeringsfilter eller vurdere andre filtre. Det er dette det ligger an til flertall for i dag. Ellers vil jeg si at Senterpartiet ikke støtter det løse forslaget eller de andre forslagene som er fremmet, men vi ser fram til at regjeringen fortsatt gjør en god innsats på dette feltet og har dette i de tryggeste hender.

Elise Waagen (A) [13:18:25] (ordfører for saken): Det er en samstemt komité som understreker i innstillingen at det er viktig at det finnes både digitale og trykte læremidler i skolen. Digitaliseringen i norsk skole har gått raskt, og i grunnskolen har nesten hver eneste elev en digital enhet som man enten bare har på skolen, eller også får sendt med seg hjem.

Det er en samstemt komité som understreker lærernes metodefrihet om at det er læreren som skal kunne velge det læremiddelet som gir mest læring. Jeg vil nå gå over til Arbeiderpartiets innledning i saken, men jeg vil understreke at jeg er glad vi har hatt en god behandling i komiteen, og at forslagsstillerne har reist denne saken.

Norge er på topp i OECD når det gjelder bruk av digitale hjelpemidler i skolen. Jeg er glad for at vi har en regjering som har satt dette på dagsorden nettopp for å løfte læringen og trivselen i skolen. Det er et problem når digitaliseringen har gått så langt at man for enkelte klasser ikke nødvendigvis har lærebøker, men kun får utlevert digitale enheter. Det er ikke en reell metodefrihet for lærerne da man blir henstilt til å bruke det man har tilgjengelig.

Det er grunnleggende bekymringsfullt når vi ser resultatene av PISA- og PIRLS-undersøkelsene, der vi gjør det dårligst på leseglede av alle de 65 landene som deltok. Det burde det ikke være grunn til. Vi burde ha de beste forutsetninger for å kunne ha elever som scorer på topp i verden.

Nettopp derfor er jeg så glad for at vi har en regjering som har tatt initiativ til å få en riktig balanse mellom skjerm og bøker i skolen. Denne regjeringen har styrket midlene til trykte lærebøker, selv om det egentlig er skoleeiers ansvar. Vi har styrket pengene til Nasjonalt lese-senter, kompetansetiltak for lærere, leselystprosjekter og skolebibliotekene, og om ikke så lenge kommer det en ny leselyststrategi. Det er helt nødvendig når vi nå ser hvordan det står til i norsk skole.

Jeg er glad for at vi i dag har en innstilling som viser at vi får flertall for en sterk oppfordring og henstilling til at kommunene må ha trygge filtre på enhetene man gir til sine unger. Kripos har utformet et filter, og selv om det ikke er noen garanti, burde det i hvert fall være et minimum når vi nå gir enheter til våre unger, å sørge for at de er trygge. Derfor er det bra at dette forslaget får flertall i salen i dag, i tillegg til en henstilling om personvern for ungene våre.

Grete Wold (SV) [13:21:32]: Det er vel få saker om skole som har fått mer oppmerksomhet enn dette med skjerm i skolen og den utviklingen vi har vært med på de siste årene. Ofte blir diskusjonene noe unyanserte, og de blir lett preget av et ja eller nei til skjerm i skolen. Det er viktig at denne debatten tas med innestemme, og at vi baserer oss på fakta, på erfaringer og på den virkeligheten vi lever i.

Vi har blitt et høyst digitalt samfunn, kanskje også litt mer enn vi har godt av. Det er derfor ikke vanskelig å møte forslagstillerne på ønsket om en økt satsing på bøker i skolen. Uansett hva vi måtte mene om skjermen, er det helt nødvendig at lærerne har gode læremidler tilgjengelig. Vi trenger fortsatt boka. Vi trenger å få opp leselyst og leseevne og fortsatt klare å konsentrere oss om lengre tekster. Våre elever nå er framtidens studenter, og de må kunne tilegne seg ferdigheter som trengs.

For å få til en bedring her må skolebibliotekene framheves. Det er hevet over enhver tvil at et godt bibliotek på skolen som er lett tilgjengelig og har gode lokaler, godt utvalg og ikke minst en kvalifisert bibliotekar, er gull verdt for å sikre at barn og unge skal bli glad i å lese. I tillegg har det selvsagt en sosial gevinst.

Læreren er nøkkelpersonen i skolen. En kvalifisert lærer som har det teamet og de støttefunksjonene hen trenger rundt seg, er nettopp den løsningen vi ser etter. Læreren kjenner sine elever, kjenner fagstoffet og har en utdanning som sikrer at valg av læremiddel og metode kan og må tas i samspillet mellom elev og lærer.

Den digitale utviklingen har gått fort, og raskere enn vi har klart å henge med, men det betyr ikke at motstand mot å følge utviklingen vil gjøre det bedre. Tvert imot er det nettopp økt kunnskap, økte ferdigheter og det å sette læreren og skolelederen i stand til å ta disse valgene som sikrer en adekvat opplæring – en opplæring som ruster elevene til å håndtere en digital verden, men også har med seg grunnleggende ferdigheter i språk og matematikk. Noe kan kun læres i trykte bøker, annet kun på en digital enhet. Det ene kan ikke gis forrang. Utdanningsforbundet skriver i sitt høringsinnspill: «Tanken om at én type læremidler er 'det sentrale' – og andre er usentrale eller mindre sentrale – er uheldig.» Læreren vil ha en kombinasjon, en miks av analoge og digitale læremidler. Læreren vil ha metodeansvar og bestemme hvilke læremidler som egner seg best.

Til slutt: Det er mye som må reguleres i dette markedet. Det å sikre filtre som skjermer barna våre mot skadelig innhold, er vi selvsagt enige om, og at personvernregelverket skal sikres også for barna våre, er helt åpenbart. SV er glad for at de forslagene får flertall i dag. SV kommer ikke til å støtte det løse forslaget om at vi skal bestemme politisk hvilket læremiddel som er mer sentralt, som kom fra Kristelig Folkeparti i dag.

Presidenten [13:24:22]: Vil representanten ta opp forslaget?

Grete Wold (SV) [13:24:24]: Det vil representanten.

Presidenten [13:24:25]: Representanten Grete Wold har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Hege Bae Nyholt (R) [13:24:43] (komiteens leder): «Det ryker fra kopimaskinen i norsk skole» skrev en tiltsvalgt i Utdanningsforbundet i en kronikk. Mangel på lærebøker har over tid ført til en praksis med klipp og lim og sekken full av løse ark. Og mellom krøllete ark, kladdebøker og gamle matpakker ligger iPaden, som for en del skoleeiere kan framstå som løsningen på nettopp mangel på lærebøker – ene og alene.

iPad og andre skjerm-løsninger er læremidler på lik linje med andre, men det er bekymringsfullt at skjerm fortrenger bok. Vi skal ikke frykte den digitale utviklingen, digitale læremidler har vært og er til god hjelp og støtte for både elever og lærere, men det er all grunn til å være kritisk.

Vi i Norge er på OECD-toppen når det gjelder bruk av digitale hjelpemidler i skolen. Mange elever rapporterer at de blir distraheret når de jobber på skjerm, og flere forskere har tatt til orde for at vi husker bedre når vi bruker penn og papir framfor tastatur og mus.

I dag er Verdens bokdag, og det passer godt at vi har denne debatten i dag. Vi vet at trang kommuneøkonomi fører til at elever sitter med gamle, utdaterte klassesett. På en barneskole jeg vet om, hadde halve klassen fått nye bøker i samfunnsfag, mens den andre delen hadde lærebøker hvor det sto at ytterst til venstre var Rød Valgallianse. Det begynner å bli en stund siden jeg var med og oppløste det partiet.

I møte med utdaterte og slitte bøker skjønner jeg godt at lærere velger digitale løsninger, men det er ikke godt nok. Digitale læremidler må være et valg, ikke en nødvendighet i mangel av oppdaterte og nok bøker. Derfor fremmer Rødt følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringa foreslå ei kraftig auke i middel til trykte lærebøker i statsbudsjettet for 2025.»

Vi mener også at det må være trygt for barna våre når de bruker digitale læremidler. Derfor har vi gått inn i flertallsmerknaden om at man anbefaler å følge opp filtre.

Ned en trapp på Gamlebyen skole ligger det en helt annen verden. Der er hyllene fylt av bøker, det er myke stoler og puter som innbyr til å krølle seg sammen, mens Albert, Fantorangen og Alveprinsen ser ned på deg. Elisabeth og hennes team av bibliotekassistenter sørger for at det er hyggelig å være der, og at bokhyllene inneholder bøker som frister. Her er det både klassikere som de

fleste av oss har lest, og helt nye bøker som ingen av oss har åpnet permene på.

Dessverre er ikke alle landets skoleelever like heldige som elevene på Gamlebyen skole. Vi har lyttet til Norsk Bibliotekforening, Aksjon skolebibliotek og NF-FO, og alle peker på at dagens tilbud er svært varierende, og at formålet i forskriften ikke er tydelig nok. Vi har i vårt alternative statsbudsjett lagt opp til økning, og jeg er overbevist om at bedre og mer aktive skolebibliotek vil spille en avgjørende rolle i å styrke leseysten og lesekompetansen i skolen. Derfor har vi også fremmet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringa foreslå ei betydeleg auke i middel til skulebiblioteka i statsbudsjettet for 2025 for å styrka trykte bøker sin plass i opplæringsa.»

Med det tar jeg opp Rødts forslag.

Presidenten [13:27:43]: Da har representanten Hege Bae Nyholt tatt opp de forslagene hun refererte til.

Himanshu Gulati (FrP) [13:27:58]: Jeg vil først berømme forslagsstillerne for at de tar opp en viktig problemstilling. Digitale virkemidler er et tegn på samfunnets framgang og kan gi både store muligheter og fortrinn. Samtidig er det viktig med en balanse og vurdering av hva som gir pedagogisk gevinst. Bruk av fysiske skolebøker er viktig for barns evne til å lese og ikke minst for forholdet til andre virkemidler enn digitale skjermer, for digitale virkemidler dominerer så mye av livene våre på andre områder enn i skolen. Fremskrittspartiet har også tidligere uttrykt bekymring for at manglende økonomi til kjøp av skolebøker i noen tilfeller kan være medvirkende til økt skjermbruk i skolen. Det mener vi i så fall er feil grunn til å øke bruken av digitale virkemidler i skolen.

Fremskrittspartiet er opptatt av en forskningsbasert og erfaringsbasert tilnærming til dette spørsmålet. Vi må være varsomme med radikale omlegginger i komplekse systemer, som skolen. Den siste PISA-målingen viste et fall i elevenes beherskelse av matte, lesing og naturfag. Det er nok en rekke sammensatte årsaker til dette, men økt bruk – eller kanskje viktigere: feil bruk – av digitale hjelpemidler på bekostning av tradisjonelle skolebøker og lesing trekkes fram som én av faktorene.

Tilgjengelig forskning viser at skolebøker fremmer konsentrasjon og forståelse hos elevene bedre. I motsetning til digitale hjelpemidler, som ofte er koblet til internett og dermed lett fører til distraksjoner, kan skolebøker gi mer fokuserte og uavbrutte leseopplevelser. Flere studier har indikert at dybdelesing er mer effektivt når det blir brukt skolebøker – sammenliknet med digitale skjermer.

Det er også forskere som viser hvordan det å lese fra bøker er med på å øke elevenes leseforståelse og konsentrasjon. Poenget er at digitale virkemidler er positivt, men må brukes med pedagogisk begrunnelse, slik at de digitale virkemidlene ikke blir en distraksjon, men faktisk bidrar til økt læring. Brukt riktig er slike virkemidler veldig bra.

Jeg vil også vise til at Fremskrittspartiet i tidligere forslag har vist til at det kan være fornuftig med en melding med en mer helhetlig og gjennomtenkt strategi for hvordan digitale virkemidler skal brukes, slik at vi bruker dem riktig og det ikke går ut over fokuseringen, konsentrasjonen og leseopplæringen i skolen. Vi mener fortsatt det vil være en god idé.

Abid Raja (V) [13:31:05]: Opplæringsloven er tydelig på at skolen skal åpne dørene mot verden og fremtiden. Da blir det store spørsmålet om dette forslaget bidrar til å gjøre nettopp det. Hvis vi skal lykkes med å sørge for at skolen åpner dørene mot verden og fremtiden, må skolen også reflektere det samfunnet elevene er en del av. Det livet og arbeidslivet elevene møter, er ikke utelukkende basert på trykte bøker og fysiske læremidler.

Vi i Venstre har stor sympati for at forslagsstillerne er opptatt av skolebibliotekene og bekymrer seg for elevenes læring, men vi er også bekymret for at debatten rundt digitale hjelpemidler i skolen blir polarisert, litt svart-hvit. Den blir litt tabloidisert og føres gjerne av oss politikere på en måte som antagelig ikke kommer verken elever, lærere, skolen, arbeidslivet eller fremtiden til gode.

Vi i Venstre er bekymret for en polarisert debatt som oppfattes som et spørsmål om hvorvidt man skal bruke det som omtales med samlebetegnelsen «skjerm i skolen», og som en konsekvens av det utgangspunktet skal det hoppes til konklusjoner kanskje uten at man lener seg på den kunnskapen vi har om hvilken rolle digitale hjelpemidler allerede har i skolen og ikke minst kan ha i skolen i fremtiden.

Jeg vil kanskje si at det også inkluderer statsråden, som innimellom har kommet med utspill om dette der man nærmest resolutt sier at man skal redde skolen gjennom å håndheve mobilforbudet. Samtidig vet vi at det er en del fagfolk som jobber med hvordan man kan bruke digitale læremidler i skolen, hvordan de kan være en del av undervisningen når de også er et forstyrrende element og således som en konsekvens ikke hører hjemme i undervisningen.

Skjermbrukutvalget har konkludert med at det så langt finnes lite forskning om bruk av ulike digitale hjelpemidler, og mye av forskningen som foreligger, omhandler bruk, sted, tid og rom. Som representanten Ha-

gerup sa, er det f.eks. forskjell på om en iPad brukes til å se på YouTube eller til å lese inn en leselekse.

I likhet med Kristelig Folkeparti heier vi i Venstre fram skolebibliotek og valgfrihet i læremidler som er tilpasset fag, den enkelte elev og læringsmålet som ligger foran barn og unge. Slutningen om at vi skal hoppe til en forenklet løsning der den såkalte skjermen skal få skylden for det meste som er galt i norsk skole, der fagfolkene i skolen skal være fratatt friheten til å planlegge og gjennomføre undervisningen i klasserommet, og der klasseledelsen dermed også blir detaljstyrt fra denne talerstolen på Stortinget, er vi i Venstre derimot ikke med på.

Jeg hadde en fin prat med en skoleleder for en tid tilbake. Han sa det fint: Vi går rundt med verdens beste maskin i lomma, med enormt potensial, og så har man resolutt bestemt seg for at det er et stort problem.

Derfor mener Venstre at valg av læremidler bør basere seg på faglige og pedagogiske vurderinger, og vi har tillit til at lærerne bruker det læremiddelet som best fremmer læring.

Jeg tar opp de forslag Venstre er en del av.

Presidenten [13:34:09]: Representanten Abid Raja har tatt opp de forslagene han refererte til.

Lan Marie Nguyen Berg (MDG) [13:34:29]: Jeg vil først takke Kristelig Folkeparti for å ha fremmet dette forslaget og statsråden for det viktige arbeidet som statsråden har gjort på dette feltet de siste månedene. Det er bra, men vi må gjøre mer. Vi er, i likhet med Kristelig Folkeparti, bekymret for at digitaliseringen i skolen har løpt løpsk, selv om intensjonene har vært gode. Barna våre er rett og slett blitt et eksperiment, og det kan vi ikke fortsette med.

Vi vet at mange foreldre sliter med å sette grenser for barna når iPaden blir med hjem i skolesekken. Det er vanskelig å vite hva de ser på YouTube, eller hva de googler. En foreldreundersøkelse gjort av Climbr viste at det ved nesten alle skoler var mulig for barn å få opp skadelig innhold som vold, porno, selvmord og dyremishandling. Det er sjokkerende, og vi kan ikke ha det sånn.

Jeg er glad for at det i dag blir flertall for sterkt å oppfordre alle skoleeiere til å bruke Kripos' overgrepfilter. Det er utrolig at så mange som en av tre kommuner ikke benytter seg av det, og det bør ikke være valgfritt. Det kan ikke være slik at det er ren bingo om barn får tilgang til skadelig innhold på skjermene sine eller ikke. Dette forslaget handler om trygghet, og en garanti for denne tryggheten er et filter.

Miljøpartiet De Grønne er også glad for at en enstemmig komité går inn for å styrke veiledningen til barnehage- og skoleeiere for å hindre misbruk av barns personopplysninger. Vi vet at dette skjer i stort omfang, og at data brukes til å skreddersy reklame rettet mot barn

og unge. Det betyr at jenter kan få opp reklame for slankepiller eller kosmetisk kirurgi, og det kan bidra til å forsterke et usunt kroppspress.

Dette er en start, men vi kan og bør gjøre mer. Det må stilles krav til leverandørene, slik at enhetene leveres med filtre mot skadelig innhold, og det kan ikke være opp til kommunene alene. Jeg mener at kommunene bør pålegges blokkeringsfilter. Tilsynet må styrkes, slik at loven som beskytter barn mot reklame, håndheves bedre. Inntil dette er på plass, mener vi at praksisen med hjemsending av digitale enheter må avsluttes.

Ett år er langt i et barns liv, og vi kan ikke vente på flere utredninger før vi tar grep. Derfor stemmer Miljøpartiet De Grønne i dag for et krav om Kripos' blokkeringsfilter, for en forpliktende plan for opplæring av lærere, for mer midler til lærebøker og til skolebibliotek og for at trykte læremidler skal være det sentrale læremiddelet i skolen.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [13:37:33]: Først vil jeg takke komiteen for både en god innstilling og gode innlegg. Jeg er stort sett enig i det meste som blir sagt.

Som nevnt er det verdens bokdag i dag. Jeg synes det er litt fint at vi har denne debatten parallelt med det, selv om tallene som kom fram i dag, er ganske bekymringsfulle. I 2017 leste 93 pst. av foreldrene for barn under 10 år. I 2021, som er sammenligningsåret, var det bare 75 pst. som leste for ungene sine. Det er en trend i samfunnet som jeg synes er bekymringsfull.

Grunnen til det er at det påvirker både forståelse og ordforråd, men også læring i senere instans. Derfor har Kristelig Folkeparti, da vi fremmet dette forslaget, bygd forslaget på tydelig forskning og den kunnskapen vi har, som viser veldig tydelig at for mye bruk av skjerm, spesielt til langlesing, påvirker muligheten for å lære og resultatene. Som flere har vært inne på, har vi dessverre hatt en nedgang i resultatene i PISA-undersøkelsen på både matte, naturfag og lesing, noe som er ganske dramatisk, og som er dårligst i Norden.

Kan jeg stå her og si at det er på grunn av økt skjermbruk? Nei, jeg kan ikke si det eksplisitt, men tallene fra PISA er veldig tydelige på at det er en sammenheng mellom mye skjermbruk og dårlige resultater. De landene som bruker mindre skjerm, får bedre resultat. Jeg skal ikke trekke konklusjonen fullt ut, men det er ingen tvil om at det i alle fall i en del sammenhenger er viktig at man har lærebok. Det er, som mange har vært inne på, mange skoler som dessverre ikke har muligheten til å velge mellom skjerm og lærebøker. Det er det dette forslaget handler om – det handler om en kraftig økning i midler til trykte læremidler.

Jeg kan ikke unngå å ta en liten sving innom min gode kollega Abid Raja, for Venstres søsterparti har sko-

lestatsråden i Sverige, og de har gått tydelig inn for å bytte ut skjerm med perm. Hvert år skal de bruke en halv milliard kroner. Sammen med Kristdemokraterna og Moderaterna mener de det er et stort behov for å få en økning i trykte lærebøker, fordi det er klokt, fordi forskningen viser det, og fordi kunnskapen viser det. Så til min gode medkollega: Et kunnskapsparti skal bygge på den kunnskapen.

Styrking av både lærebøker og skolebibliotek er viktig med tanke på den lesingen som jeg var inne på i starten – det handler om å ha både gode bøker og tilrettelagte bibliotek, men også å ha ansatte som kan hjelpe ungene med å finne de gode bøkene og skape leseglede og leselyst.

For å hoppe raskt inn på filter og personvern er jeg veldig glad for at komiteen tar noen skritt i riktig retning. Når det gjelder digital trygghet, er jeg også veldig spent på den meldinga som er blitt nevnt, og som forhåpentligvis kommer i høst, der regjeringa varsler gode tiltak når det gjelder regulering på sosiale medier. Jeg vil bare understreke at når det gjelder filter, gjorde en tidligere kunnskapsminister en god jobb med å skape en veileder. Men tallene viser at den ikke blir brukt nok. Derfor må et forbud til. Sammen med slike tiltak må vi ha opplæring av ungene for at de lærer å håndtere det på en god måte.

Med tar jeg opp forslaget som Kristelig Folkeparti har i saken.

Presidenten [13:40:40]: Representanten Kjell Ingolf Ropstad har tatt opp det forslaget han viste til.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [13:40:56]: La meg først få gratulere alle sammen med Verdens bokdag. Jeg synes det er passende for i dag, for lærebøker, læremidler og digitalisering av skolen er tema som med rette opptar mange av oss. I regjeringen står arbeid med dette høyt på vår agenda.

Mine alarmklokker har for lengst begynt å ringe, for norske barn leser både mindre og dårligere enn før. I desember fikk vi, som flere har vært inne på, en nedslående PISA-undersøkelse, som viste stor tilbakegang i lese-resultatene til norske elever, og PIRLS-tallene, som viser at norske elever har lavest leseglede av samtlige 65 land som er med i undersøkelsen. Dette er alvorlig, og det er en utvikling vi må og skal snu. Men det krever ny mobilisering rundt læring, rundt lesing og rundt konsentrasjonen i skolen. Regjeringens mål er at flere elever skal lære både mer og bedre, og da trenger vi krafttak for lesing.

Når vi gjør ungene våre til gode lesere, gir vi dem også bedre muligheter til å leve livet de ønsker. Gode lesere lærer mer, de uttrykker seg bedre og deltar mer aktivt i samfunnet vårt. Denne våren legger vi fram en ny

leselyststrategi, som skal bidra til å løfte leseglede hos ungene våre. og i statsbudsjettet for i år bevilger vi 20 mill. kr ekstra til å styrke elevenes leseferdigheter og motivasjon. Vi har økt støtten til skolebibliotekene i flere omganger, der vi i år gir totalt 30 mill. kr, og i 2023 ga vi Nasjonalt lesesenter et engangstilskudd på 10 mill. kr.

Våre unger møter en helt annen verden enn den vi vokste opp i. Kampen om oppmerksomheten og konsentrasjonen blir stadig hardere, både i og utenfor klasserommet. Gjennom skjermbrukutvalget er vi i gang med å finne en bedre balanse mellom skjerm og bok og mellom penn og tastatur. Skjermen skal ha en plass i skolen, men kun – kun – når den gir god læring, og vi skal være bevisst på når vi bruker hva. Utvalgets konklusjoner kommer i november, men allerede før jul pekte de på noe viktig i sine temanotater. Sammenlignet med skjerm øker leseforståelsen betraktelig – betraktelig – på papir når man leser lengre og komplekse tekster. La meg derfor være klar: Vi må få flere fysiske lærebøker inn i skolen, og i fjor bevilget regjeringen et større beløp til nettopp det.

Norske skoler skal være et sted der elevene våre lærer, mestrer, trives og utvikler seg i et trygt skolemiljø. La det ikke være noen tvil: Digitale eller analoge verktøy – det skal alltid være elevenes læring som står i sentrum.

Presidenten [13:43:56]: Det blir replikkordskifte.

Margret Hagerup (H) [13:44:12]: Jeg regner med at statsråden kanskje har fått brevet fra et samlet Skole-Norge, der Skolelederforbundet, Elevorganisasjonen, Foreldreutvalget for grunnopplæringen, KS og Utdanningsforbundet ønsker oss en god debatt. De håper at vi skal ha en åpen debatt om bruken av digitale verktøy i opplæringen. De er bekymret for retningen debatten er i ferd med å ta, bl.a. ved bruk av hodeløs digitalisering. De ber oss om å ikke falle for fristelsen til å tro at skjermbruk kan forklare alt som ikke går rett vei, og de ber om at barnehagen og skolen skal få åpne dørene mot verden og framtiden og ikke virke konserverende. De ønsker også at debatten om digitale læremidler skal tuftes på pedagogiske vurderinger.

Statsråden har vært inne på mange av disse tingene i sitt innlegg, men spørsmålet er: Vil statsråden stole på profesjonens egne faglige valg, som de skriver i innlegget at er gode, og gi dem den tilliten i klasserommet som de spør om å få?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [13:45:13]: Jeg opplever en veldig god dialog med sektoren om dette viktige temaet. Det er viktig, for det er politikerne som skal lage politikk, og aktørene skal spille inn sine behov og ønsker. Jeg lytter, som Høyre, til Skolelederforbundet og alle andre aktører. Det er utrolig viktig, og jeg aksepte-

rer den pedagogiske metodefriheten. Min og Stortingets jobb er likevel alltid å se den samfunnsmessige helheten for at ungene våre skal lære mer og bedre enn de har gjort de siste årene i norsk skole.

Det etterlyses mer forskning fra Høyre og andre før vi f.eks. fjerner mobilen og skaper mer balanse mellom bok og skjerm, og det er bra. Jeg elsker forskning. Men det må være lov å spørre seg hvorfor Høyre ikke ønsket forskning før de tillot mobil og slapp Google, Apple og andre aktører helt ukritisk til i skolen. Forskning skal det bli, og forskningen er forholdsvis tydelig nå.

Margret Hagerup (H) [13:46:13]: Det er bra at statsråden sier at en skal ha et pedagogisk valg, men det aktørene skriver i brevet, er at skoledebatten er i ferd med å ta feil av sted på grunn av at man polariserer denne debatten unødvendig. De sier at vi trenger et mer balansert ordskifte om digitaliseringen i skolen. Vi skal ikke være naive, men vi skal heller ikke iverksette tiltak som gjør skolen passiv eller reaktiv i møte med den digitale utviklingen.

Det er nå engang sånn at det i denne debatten er mange foreldre, meg selv medregnet, som blir bekymret av dialogen som er, og den samfunnsdebatten som er, og kanskje ikke stoler så mye på lærerne som vi burde ha gjort, fordi at vi tror at skjermbruken som foregår i skolen, er den samme skjermbruken som vi er veldig bekymret for på hjemmebane.

Hodeløs digitalisering er et ord som er brukt. Skjermbrukutvalget sier at skjerm er et ord som skaper mange følelser, og som polariserer denne debatten unødvendig. Spørsmålet blir: Vil statsråden bidra konstruktivt i denne debatten og sørge for et mer balansert ordskifte om digitaliseringen i skolen, som ganske mange aktører nå ber om?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [13:47:19]: Selvfølgelig skal denne debatten være konstruktiv. Det er utrolig viktig, på lik linje med alle debatter vi har i samfunnet. Det er viktig at vi har debatter, for at vi skal være mest mulig opplyste.

Når jeg nå leder departementet på vegne av Arbeiderpartiet og Senterpartiet i regjering, kommer jeg alltid til å være helt tydelig på at vi må sikre en mye bedre balanse mellom skjerm og bok og mellom penn og tastatur.

Vi har selvsagt tillit til at lærerne gjør gode pedagogiske vurderinger av hvilke verktøy som er best egnet til å fremme læring, og det er utrolig viktig at norsk skole skal være basert på kunnskap og ikke tilfeldige eksperimenter.

Grete Wold (SV) [13:48:16]: Det er ingen tvil om at vi lever i en digital verden, og den verdenen har også

åpnet opp for et veldig, veldig stort kommersielt marked. Det er store internasjonale teknologigiganter, ganske mange, som har ett ansvar, og det er å selge sine produkter – det være seg enheter eller program. Det gjør også at vi setter oss i en situasjon hvor vi blir avhengig av slike filter som vi nå har snakket om. Vi trenger i den sammenhengen en sterk og god forbrukermakt, altså en innkjøpskompetanse, hos dem som kjøper disse produktene. På hvilken måte jobber statsråden for å sikre at både skoleeiere og vi som forbrukere besitter den kompetansen vi trenger for faktisk å utfordre dem som skal selge oss disse produktene – hva vi faktisk vil ha, og hva vi absolutt ikke vil ha?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [13:49:08]: Det er et viktig tema representanten tar opp. Jeg opplever å ha god dialog med bl.a. KS, som på vegne av kommunene og fylkeskommunene jobber godt – også sammen med Udir – for nettopp å ha et best mulig regelverk knyttet til hvilke læremidler en faktisk anbefaler. Det arbeidet pågår for fullt, og det er under stadig utvikling.

Hege Bae Nyholt (R) [13:49:48]: Vi er mange som er urolige over leselysten og leseferdighetene til dagens unge. Det er sikkert statsråden også. Derfor ser jeg fram til den kommende leselyststrategien som regjeringen har varslet. Jeg ble likevel forundret over regjeringspartiens posisjon knyttet til forslagene nr. 3 og 5. Hva kan vel være viktigere enn å styrke skolebibliotekene for å øke både leseferdighetene og, ikke minst, leselysten til norske barn og ungdommer?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [13:50:14]: Jeg er helt enig med representanten i at skolebibliotekene er utrolig viktige, og nettopp derfor har regjeringen nå doblet støtten til skolebibliotekene i innværende år, og vi har lyst ut disse midlene til skolebibliotek rundt omkring i landet. Vi ser nå at veldig mange har søkt på disse midlene, og det er jo en viktig erfaring vi tar med oss i det videre arbeidet. Dette må vi hele tiden være åpne for om vi kan gjøre bedre, tenker jeg, enn det vi allerede har gjort med en dobling.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [13:50:58]: Jeg vil takke statsråden for et godt innlegg. Jeg er glad for at hun har det fokuset hun har, og jeg tror det er helt avgjørende for å styrke både lesegleden og resultatene på skolen på lengre sikt. Jeg kunne gjerne ha spurt hva statsråden kjemper for når det er snakk om midler til lærebøker, for jeg tror hun ønsker seg et helt annet beløp enn det som er gitt, selv om alt hjelper, men jeg skal bruke tiden på filter.

Jeg tror vi begge er helt enige om at noe av det viktigste skolen gjør, sammen med foreldre, er å utruste unge-

ne til å håndtere det digitale – om det er telefon, iPad eller alt det som kommer til å være en stor del av ungene sitt liv. De skal få fokus og læring på skolen, men også lære hvordan de kan håndtere det. Det å bli skånet for noe av det mest alvorlige, tenker jeg er ekstremt viktig. Sånn jeg leser loven, er den tydelig på at barn skal ha et trygt skolemiljø, og de skal også beskyttes fra digitalt innhold, enten det er skadelig vold, porno osv.

I dag er det mange som ikke engang har Kripos sitt filter installert, som er det minste en kunne tenke seg. Hvordan kan statsråden se på at disse lovbruddene skjer?

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [13:52:04]: Det er viktig for meg å understreke at Kripos sitt blokkeringsfilter er et nyttig verktøy for å stenge ute sider som blir brukt til å utnytte barn seksuelt, men at det på ingen måte er nok i arbeidet med å sikre elevene personvernet sitt og trygghet på internett. Dette må kommunene i tillegg følge opp på andre måter.

Det er viktig at alle elever har det trygt og godt på skolen, og derfor må jeg si det er virkelig bra at denne saken har kommet, at Stortinget engasjerer seg, og at Kristelig Folkeparti setter på dagsordenen hvordan vi kan gjøre det tryggere for elevene gjennom bruk av Kripos sitt blokkeringsfilter.

Jeg vil følge dette opp med å sende et brev til kommunene, og vi vil følge med på Kripos sin statistikk over hvor mange som tar dette filteret i bruk. Jeg vil også ta dette med i den allerede tette dialogen vi har med kommunene på dette feltet.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [13:52:58]: Jeg er glad for det. Når det engang er kommunene som styrer dette, og det blir forskjellig – det er heller ikke nødvendigvis lik kompetanse på teknologi i alle kommuner til å kunne gjøre alt – tror jeg KS og det arbeidet de kan gjøre med hensyn til å finne den beste praksisen og få den ut, er ekstremt viktig.

Forskjellen i forslag til vedtak fra regjeringspartiene og opposisjonen i dag, er et absolutt krav om filter eller ikke. Jeg mener Kripos sitt er det minste man kan ha, det er bare å beskytte fra overgrepsskildrer. Det også å ha filter som sorterer ut de verste inntrykkene og skadelig innhold, tenker jeg egentlig burde vært minimumet.

Statsråden ønsker ikke et absolutt krav om at dette skal være installert. Da vil jeg si at jeg som pappa kan gjøre alt jeg vil med mitt internett hjemme eller mine digitale enheter, men mine unger har ikke installert de samme tingene på sin iPad de får på skolen, og jeg kan ikke gå inn, for man må ha en administratorrolle. Der-

med er det statsråden som sitter med ansvaret for at de skal beskyttes fra det.

Hvordan kan statsråden se på at de ikke blir beskyttet fra det i dag i så mange kommuner som det faktisk gjelder?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [13:54:01]: Det er igjen viktig for meg å understreke at kommunene ikke er frie med å ha installert dette filteret, det må også gjøres andre grep utover dette. Derfor må vi sikre en sterk involvering og ansvarlighet hos kommunene som skoleeiere for dette.

Jeg tenker det er ganske sterkt når Stortinget nå så tydelig sier fra om at vi skal komme med en sterk anbefaling og følge opp dette tiltaket. Jeg tenker at dette er tilstrekkelig. Sånn jeg kjenner Kommune-Norge, vil de ta dette på stort alvor og følge det opp. Som sagt vil jeg også sørge for at vi har statistikk – i samarbeid med Kripos – så vi kan se hvordan dette faktisk blir brukt.

Presidenten [13:54:48]: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Kari-Anne Jønnes (H) [13:55:09]: Nå har mange vært innom at det er verdens bokdag i dag, og det er flott. Det gleder jo oss i Høyre at statsråden nå sier hun skal ta et krafttak for lesing, for i mange, mange år har regjeringspartiene kritisert Høyre for et snevert kunnskapssyn, så det er flott at også regjeringspartiene nå tar inn over seg hvor viktig det å kunne lese er for å åpne kunnskapsuniverset.

Representanten Hagerup har tidligere referert til et brev som alle vi i komiteen har mottatt i dag, og jeg velger å referere noe fra det. Det er altså Utdanningsforbundet, Skolelederforbundet, Elevorganisasjonen, Foreldreutvalget og KS som ønsker seg en god og åpen debatt om bruken av digitale verktøy i opplæringen, og de skriver:

«Vi ønsker at alle som er kritiske til bruken av digitale verktøy i skolen også skal anerkjenne og berømme de gode, etiske og pedagogiske valgene som tas i bruken av digitale verktøy i opplæringen.»

Videre skriver de:

«For det ligger en strategi bak innføringen av digitale hjelpemidler i undervisningen. I stortingsmelding 23 (2012/13) ble «Digital agenda for Norge» vedtatt i Stortinget.»

Det var altså under Stoltenberg-regjeringen. Så skriver de:

«Strategier og retning ble staket ut, og i st mld 27 (2015/2016) «Digital agenda for Norge» ble det presentert fem prinsipper for hvordan vi skulle arbeide med digitalisering.»

De skriver også:

«Dersom en tar innover seg at våre nasjonale politikere både har gitt overordnet retning for samfunnet, strategi og retning for skoler og barnehager, blir spørsmålet hvor det har vært «hodeløst»?»

I debatten tidligere her i dag har man vært innom at ansvaret for digitalisering av Norge, også norske skoler, er fragmentert. Det påligger både familie- og kulturkomiteen, kommunal- og digitaliseringskomiteen og selvfølgelig Kunnskapsdepartementet et stort ansvar, men jeg vil jo si at kunnskapsministeren har et stort ansvar i å balansere debatten. Det handler om fremtiden vår.

Statsråden sa at som politiker må hun balansere og se på den samfunnsmessige helheten når hun gjør sine vurderinger. Da er mitt spørsmål: Når vi oppfatter det sånn at skjermen i størst mulig grad skal ut av skolen og bøkene skal inn, hvordan ønsker statsråden da å bidra til at framtidens industriarbeidere, som kommer ut i en heldigital industri, skal være forberedt på sin arbeids hverdag?

Øystein Mathisen (A) [13:58:29]: En god skole, der alle unger lærer, trives og opplever mestring, er vel målet for oss alle når vi diskuterer skolepolitikk. De siste ti årene har det skjedd mye innenfor digitalisering i norsk skole. Jeg gikk selv ut av ungdomsskolen i 2007, og skolehverdagen jeg hadde da, er svært annerledes enn den skolehverdagen elever har nå. Mulighetene for å hente inn kunnskap er mye større, men det kommer også med store utfordringer. Krittisk tenkning og kildekritikk er blitt viktigere og mye mer utfordrende. Samtidig ser vi en bekymringsfull nedgang i norske elevers resultater innenfor lesing.

Etter åtte år med Høyre har vi fått noen svake PISA-resultater som viser at leseferdighetene til norske elever har gått ned. Lesing er en grunnleggende ferdighet og nøkkelen til å lykkes i mange fag. Derfor er en god balanse mellom fysiske bøker og digitale læremidler svært viktig. Når vi hører historier fra mange skoler om lærere som sier at de har nesten ikke – eller ingen – fysiske bøker i klasserommene sine, er det vanskelig å si at man har en reell mulighet til å velge hvilke læremidler man skal gi ungene.

Dette har vi lyst til å gjøre noe med. Det handler om å oppnå balanse, ikke at de fysiske lærebøkene skal ta helt over. Og hvis man ser på de store midlene som bevilges fra alle kommuner og fra oss her nasjonalt, ser man at det vi gjør, er helt nødvendig. Det er ikke en radikal endring som drastisk kommer til å endre balansen der ute, men det kan oppnås balanse i norsk skole.

Regjeringen har gjort mange tiltak i det siste for å styrke lesing og for å gi reell mulighet til å bruke varierte læremidler. Ministeren gikk gjennom noen, og jeg skal

gjenta fort: Vi har gitt 20 mill. kr til å styrke elevers leseferdigheter og lesemotivasjon, samtidig som det senere i år kommer en leselyststrategi. Nasjonalt lesesenter har fått 10 mill. kr i en engangsbevilgning. Man har økt bevilgningen til skolebibliotekene, som nå får 30 mill. kr totalt. Regjeringen har også styrket Kulturrådets skolebibliotekordning. Man har gitt 15 mill. kr til et målrettet forskningsprosjekt på kunnskap om digitale læremidler i skolen, samtidig som man har nedsatt et skjermbrukutvalg, og regjeringen har bevilget 115 mill. kr til fysiske lærebøker i skolen i revidert nasjonalbudsjett for 2023.

Det er viktige tiltak og reell satsing for å ha både fysiske og digitale læremidler. Mange har startet sine innlegg med å nevne at dette er bokdagen. Jeg kan avslutte mitt med å si at det er veldig fint at vi kan feire den uten at Høyres momsforslag på bøker ble innført. Det gjør det litt morsommere å feire denne dagen.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [14:01:42]: Det er en interessant debatt å følge, og flere har tatt opp hvor variert dette landskapet vi diskuterer, for så vidt er. Jeg må kommentere noen momenter som er tatt opp i debatten.

La meg starte med Høyres Hagerup. Jeg mener det er en feilslått polemikk å bruke det brevet vi har fått inn i dagens debatt, mot statsråden. Det er et nyttig og godt innspill som også tar inn over seg mange av de sammensatte problemstillingene som vi står i. Statsrådens linje er god, og jeg er stolt over det arbeidet som gjøres, bl.a. for mobilforbud, for der ser man hvor verdifullt det er for unger å faktisk se hverandre i øynene og ha glede av å være sammen både i klassen og i fritimer i skolehverdagen.

Jeg har lyst til å nevne mitt besøk på Gausdal ungdomsskole i går. Der har de mobilhotell, de har arbeidslivsfag, og de har ingen atferdsproblemer. Det går an å si veldig, veldig mye mer om det, for det er så imponerende, det som skjer på den skolen.

Rødt er innom spørsmål knyttet til de ulike forslagene i saken, og da er det fristende å trekke fram at vi nå for et døgn siden fikk nyheten fra NRK om at over 400 anmodningsforslag og -vedtak fra Stortinget til regjeringen ligger ubehandlet og på vent. Det er ikke sånn at Stortinget må vedta enkeltforslag for at det skal skje. Vi vet at regjeringen gjør et meget bredt og godt arbeid her, og ikke minst har vi et godt samarbeid med SV gjennom budsjett. De er med på å stramme opp og følge opp mye av regjeringens arbeid også på dette feltet.

Så gjelder det et innlegg fra Høyre – nå har riktignok den representanten gått – men det er interessant også å betrakte hva som skjer i Oslo. Der har kunstig intelligens blitt rullet ut på enkelte skoler. Det blir argumentert med at det er et forskningsprosjekt. Man har rullet ut iPader i stort, men må kjøpe inn løsninger for å styre

funksjonene på den enkelte iPad. Jeg mener at det i seg selv er en fallitterklæring når vi må gjøre store innkjøp, bruke store ressurser og gjøre en kjempejobb på å implementere det pedagogisk, og så bruke midler og tunge ressurser etterpå på å kjøpe inn løsninger for å faktisk å kunne håndtere det og bruke det på en god måte i undervisningen.

Forbrukerrådet har jeg også lyst til å trekke fram i denne debatten. De peker på utfordringer knyttet til foreldre og skole-hjem-samarbeid, der man typisk forventer at man har en viss styring og kontroll med læremidler. Likevel blir mange av begrensningene skrudd av etter skoletid, for da er jo elevene hjemme, mens foreldrene ikke nødvendigvis har innsikt i alle funksjonene og mulighetene på disse digitale hjelpemidlene.

Jeg har også lyst å trekke fram lærere på Lillehammer videregående skole, som roper varsko knyttet til gjennomføring av eksamen og bruk av kunstig intelligens. Det er altså en bredde av utfordringer, som jeg opplever at denne debatten delvis er innom. Strategi for digital kompetanse og infrastruktur er godt på ballen, og det er midler i 2024 for å følge opp.

Margret Hagerup (H) [14:04:55]: Det brevet som kom fra store deler av Skole-Norge, var et lykke til med debatten i dag og en innstendig bønn om at vi skulle få debatten litt tilbake på sporet. Dit håper jeg vi kommer etter hvert.

Jeg la merke til at statsråden sa at det er sterkt når Stortinget så tydelig sier at det trengs en sterk anbefaling, og at en håper at kommunene følger opp. Kommunene har nettopp etterspurt et nasjonalt rammeverk, og derfor er det egentlig uforståelig, med den bekymringen som statsråden viser for dette temaet, at en ikke viser handling og setter i gang og får dette filteret på plass.

Statsråden sa også at læring er lesing og konsentrasjon. Læring er mer enn lesing og konsentrasjon, men begge deler er avgjørende for all annen læring. Så viste statsråden til skjermbrukutvalget og forskning som viser at når det gjelder langlesing, fungerer det bedre med bok. Det visste vi jo lenge før skjermbrukutvalget kom med denne rapporten, men det viser også at det er motsetninger i denne debatten. Det er noen ganger et læremiddel fungerer bra til noe, mens det er andre ganger et læremiddel ikke fungerer.

Når en henviser til å bytte ut skjerm med perm, viser det egentlig hvor vanskelig denne debatten er. Hvis en skal bytte ut skjerm med perm, kan ikke min niåring lese inn leseleksen sin og få læreren til å lytte på den leseleksen på iPad-en, for det løser en ikke med å bytte ut skjerm med perm.

Min gode kollega Jønnes leste opp strategien og det som er gjort for å innføre digitale læremidler. Hvis en ser

til krigen i Ukraina nå: Hadde ikke de hatt digitale læremidler, hadde de ikke kunnet ha kritisk undervisning for de barna som har måttet flykte. Dette er også et tankekors som vi skal ha med oss i denne debatten: Kunnskap er noe av det viktigste et samfunn har, og rammes skolene, har en begrenset muligheter til å få gjort dette.

Det som aktørene i dette brevet også sier, er at kommuner som faktisk fulgte den nasjonale strategien i sin digitalisering av grunnskolen og videregående skole, i dag har et fortrinn – i motsetning til dem som bare kjøpte inn og delte ut fordi de verken hadde tilstrekkelig finansiering eller kompetanse for god implementering. Dette kan vi være enige om, men da må vi snakke om det: hvordan sikre en god implementering, hvordan sikre en god finansiering, og ikke minst hvordan sikre at lærerne klarer å utnytte dette på en god nok måte?

De ber om at pedagogiske vurderinger skal ligge til grunn. Også i høringsinnspillene er både Skolelederforbundet og Utdanningsforbundet helt tydelige på at vi ikke må lukke dørene og ha et enten-eller i denne debatten.

Kunnskapsministeren har et ansvar for å få denne debatten på sporet. Skjermbrukutvalget har ennå ikke kommet med sin konklusjon. Likevel konkluderer en på enkelte områder istedenfor å avvente. Jeg deler ministerens bekymringer, men mine alarmklokker ringer mest fordi debatten ikke er på rett spor.

Jeg vil avslutte med Skolelederforbundet, som henstiller til oss at vi ikke må forhaste oss inn i beslutninger som setter oss tilbake innen digital utvikling og gjør oss dårlig rustet i internasjonalt samarbeid og i møte med framtidens arbeidsmarked. Det er å gjøre elevene og skolen en bjørnetjeneste.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [14:08:15]: Igjen vil jeg benytte anledningen til å takke for denne viktige debatten, selv om det kanskje blir litt mye debatten om debatten, men det er viktig at vi også har det.

Jeg har noen korte merknader, og den ene er knyttet til representanten Hagerup, som tok opp dette med skjermbruk i fritiden – at en måtte se separat på det, hvis jeg forsto det riktig. Det vi vet, er at norske barn er blant de fremste forbrukerne av digitale enheter generelt, og mer enn i andre land, som saksordføreren var inne på i sitt innlegg. I fritiden har barn oftere og oftere øynene i skjermen framfor å se og snakke med hverandre, lese hverandres kroppsspråk og bygge relasjoner til hverandre. Vi balanserer ikke stor skjermbruk i fritiden ved å gi elevene mer skjerm i skolen. Vi balanserer skjermbruk i skolen gjennom å gi lærere og rektorer best mulig kunnskap om konsekvensene av skjermbruk, ikke gjennom å la dem stå alene. Først da kan lærerne ta de gode pedagogiske valgene.

Representanten Hagerup var i det siste innlegget også inne på at lesing fungerte bra med bok. Det visste en veldig godt fra tidligere. Jeg stiller meg derfor veldig undrende til hvorfor ikke Høyre-regjeringen, som satt i åtte år, da man rullet ut de digitale enhetene, gjorde en større innsats for å satse på bøker – hvis det ikke var noen ny kunnskap for representanten – og at en ikke gjorde noe med det.

Representanten Jønnes var inne på viktigheten av at framtidens arbeidstakere skal klare seg godt med de digitale verktøyene som framtidens arbeidsliv krever. Det er jeg helt enig i at er viktig; i likhet med veldig mange andre kunnskaper er det noe som er viktig å tilegne seg. Jeg synes likevel vi må balansere det bildet litt, for i den argumentasjonen en velger, kan en dra det litt langt og si at folk blir bedre sjåfører hvis de begynner kjøreopplæringen som femåringer. Når vi argumenterer i den debatten, må vi tenke på å gjøre det som sikrer mest mulig læring, bedre faglige resultater og større vektlegging av sosiale og emosjonelle ferdigheter, og satse på det for elevene våre – trygge dem i det og bygge trygge, hele mennesker og bevisste samfunnsborgere for framtiden.

Presidenten [14:10:49]: Representanten Margret Hagerup har hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får anledning til en kort merknad, begrenset oppad til 1 minutt.

Margret Hagerup (H) [14:10:56]: Jeg glemte å takke for debatten, og da ga statsråden meg en fin anledning til å si noen siste ord.

Når det gjelder skjermbruken som skjer på privat basis, mener jeg nettopp at vi ikke må blande den med den skjermbruken som skjer i skolen, for der bruker en det læremiddelet som best fremmer læring, og det er en pedagogisk hensikt bak. Jeg tror veldig mange foreldre som hører denne debatten, tenker på barnet sitt som ser på YouTube eller gjør andre ting som de ikke skal gjøre på en skjerm.

Jeg mener at vi skal gjøre begge deler. Vi skal se hvordan vi kan bruke det på en best mulig måte i skolen, men vi må heller ikke glemme å snakke med ungene våre om hva mobiltelefonen gjør med konsentrasjonen deres, om det går an å skru av varsler, og hvordan de kan bruke tiden sin mer effektivt, for den glemmer vi.

Jeg vil avslutte med å si at bøkene forsvant ut av hjemmet lenge før de forsvant ut av skolen. Vi som foreldre har en viktig rollemodelljobb. Det er viktig å huske. Hvis en skal ha trafikkbildet som en avslutning: Vi slipper jo ungene ut i trafikken selv om de ikke kan alle trafikkreglene, men vi guider dem på veien. Det mener jeg vi også må gjøre i denne saken.

Presidenten [14:12:02]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [14:12:06]

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Per-Willy Amundsen og Tor André Johnsen om forbud mot hawala-virksomhet (Innst. 260 S (2023–2024), jf. Dokument 8:84 S (2023–2024))

Presidenten [14:12:25]: Etter ønske fra finanskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Mahmoud Farahmand (H) [14:12:52] (ordfører for saken): Jeg vil starte med å takke komiteen for godt samarbeid og konstruktiv dialog underveis i denne saken.

Det er kanskje greit å starte med å fortelle hva hawala-virksomhet er. Det er tross alt et fremmedord – mildt sagt. Det er et system for betaling og pengeoverføring over landegrenser, og det brukes mest i Asia og Afrika, og mest i muslimske land, for å si det sånn.

I Norge var internasjonale betalingsformer fram til 2010 forbeholdt Norges Bank og valutabankene. Dermed var hawala-virksomhet forbudt. Likevel eksisterte systemet i en årrekke – inntil det vakte offentlighetens oppmerksomhet i forbindelse med diverse kriminalsaker i 2001. Fra 1. juli 2010 ble reglene om betalingsforetak endret slik at det ble åpnet for at det kan søkes om begrenset tillatelse til å yte tjenesten betaling og pengeoverføring. Slik tillatelse gir rett til å overføre penger til land der banksektoren er lite utbygd, eller der andre lovlige alternativer er betydelig dyrere enn uformelle systemer. I dag er det slik at Finanstilsynet gir tillatelse til å drive med pengeoverføringsvirksomhet, herunder dette såkalte hawala-systemet.

For at virksomheter skal få konsesjon, er det en forutsetning at foretak som drives etter de enkle reglene, følger regelverket som motvirker hvitvasking av penger og finansiering av terror. Foretakene er derfor underlagt regnskaps- og revisjonsplikt og hvitvaskingsreglene. De er dermed godt regulert. De er også under tilsyn av Finanstilsynet.

Representantforslaget som er fremmet, er viktig og tar for seg en viktig utfordring rundt hawala-virksomhet, ikke minst den trusselen dette kan utgjøre for Norge og Norges sikkerhet. Dette tar flertallet i komiteen på alvor. Til tross for at vi i flertallet deler bekymringen rundt hawala-virksomhet, er det uhensiktsmessig å innføre

totalforbud mot denne typen virksomhet. Et forbud vil neppe medføre at hawala-virksomhet opphører, og vil mest sannsynlig resultere i at virksomheten går over til å være tildekt og operere uten regulering, slik situasjonen var før 2010.

Det er viktig at myndighetene kontinuerlig vurderer hvordan man skal opprettholde best mulig kontroll med denne typen virksomhet, og iverksetter nødvendige tiltak for å redusere risikoen for at trusselaktører kan bruke denne typen overføringer til å finansiere terror eller annen type ulovlig virksomhet.

Dette var innlegget mitt som sakens ordfører, og så kommer jeg tilbake med et innlegg til.

Tellef Inge Mørland (A) [14:15:50]: Jeg skal ærlig innrømme at før finanskomiteen fikk dette Dokument 8-forslaget fra Fremskrittspartiet på bordet, var ikke hawala en del av mitt daglige vokabular. Jeg tror nok de fleste her i denne sal først som sist kan innrømme at bakgrunnskunnskapen rundt hawala ikke har vært enorm.

Likevel: Forslaget til Fremskrittspartiet reiser en del interessante problemstillinger. De som har lest framlegget, vil se at også Fremskrittspartiet selv har foretatt en reise i denne saken, fra et Dokument 8-forslag som handlet om å «forby alle former for hawala-virksomhet» til at man ønsker å «styrke tilsyn og kontroll med hawala-virksomhetene».

Det siste tror jeg det er stor grad av enighet om i denne sal. Når man leser merknadene, vil man se at Arbeiderpartiet står inne i kommentarer der myndighetene bes om å opprettholde best mulig kontroll med denne typen virksomhet og iverksette nødvendige tiltak for å redusere risikoen for at trusselaktører kan bruke muligheten for slike overføringer til å finansiere terror og annen ulovlig virksomhet.

Selv om det er noen utfordringer ved sporbarheten i dette systemet, har Fremskrittspartiet i sitt eget Dokument 8-forslag vist til følgende:

«Det har de senere årene vært flere straffesaker knyttet til transaksjoner gjennom hawala-systemet.»

Når man i verden i dag dessverre fortsatt har land med svak eller manglete bankinfrastruktur, vil det i et mangfoldig samfunn som det Norge er, være behov for å sende helt lovlige penger til folk og virksomheter i disse landene. Da er Arbeiderpartiets syn at det heller bør gjøres gjennom aktører som har en tillatelse til å yte betalingstjenesten pengeoverføringer, og som vi kan kontrollere og eventuelt sørge for at mister tillatelsen dersom den ikke brukes i tråd med gjeldende regelverk. Alternativet til virksomheter som er strengt regulert og blir ført tilsyn med, er sannsynligvis at pengene tar and-

re veier, lenger utenfor myndighetenes kontroll, som smugling av kontanter ut av landet.

Det kan godt være det er rom for å intensivere kontrollen med hawala-virksomhet. Samtidig kan det være verdt å minne om det finansministeren skriver i sitt brev til komiteen, der han peker på at Finanstilsynet ved flere anledninger har tilbakekalt tillatelser til å yte betalings-tjenester. Det er helt avgjørende at den kontrollmekanismen fungerer.

Opposisjonens leder i kontroll- og konstitusjonskomiteen, Peter Frølich, kom i går med et hjertesukk om at 423 anmodningsvedtak fattet av Stortinget under vekslende regjeringer fortsatt lå på vent før de kunne bli utkvittert. «Det koster enormt med tid og krefter i byråkratiet og gjør regjeringen ineffektiv. Man kan ikke styre et land på denne måten», uttalte han.

Nå ville neppe de to anmodningsvedtakene som er foreslått fra Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet, være tua som fullstendig veltet dette lasset, men når Fremskrittspartiet nå ser ut til å ha lagt bort sitt opprinnelige forslag, og det som gjenstår, langt på vei ser ut til å være i tråd med både komitéflertallets merknader og det finansministeren gir uttrykk for i sitt brev til komiteen her, ser jeg ingen grunn til at vi skulle øke anmodningstallet til 425 i denne saken.

Tor André Johnsen (FrP) [14:19:09]: Dette burde egentlig være en enkel sak, for vi har alle en felles interesse av å styrke kontrollen og få oversikten. Det er derfor Fremskrittspartiets opprinnelige forslag, som var å forby alle former for hawala-virksomhet, ble endret. Det fremmes da ikke, nettopp fordi vi så for oss at det skulle være mulig å få til et enstemmig vedtak. Som både Arbeiderpartiet og Høyre nå egentlig har sagt, ville de ikke støttet et forbud, men de er jo tydelig på at økt kontroll og styrking av kontroll og oversikt er viktig, og at de støtter det.

Argumentene som er anført mot forslaget, viser til departementets svar om hawala-virksomhet og effekten av et eventuelt forbud, og at et eventuelt forbud mest sannsynlig vil medføre at store deler av overføringen av kontanter til de landene hvor denne typen virksomhet anvendes, flyttes over til det svarte markedet, med mindre oversikt og mindre kontroll for norske myndigheter. Det er ikke positivt. Det vil si at man opprettholder et system som medvirker til kriminalitet, terrorfinansiering og hvitvasking, med begrunnelsen at alternativet ville vært verre. Dette er et litt rart resonnement, og dette er en begrunnelse som egentlig ikke er holdbar.

Meld. St. 15 for 2023–2024 har finanskomiteen dessverre ikke lest, den har vi jo i justiskomiteen. Den heter Felles verdier – felles ansvar, og ligger nå til behandling hos oss. Der kan vi lese, svart på hvitt:

«Innstramming av hvitvaskingsregelverket og tilbaketrekking av konsesjonen til flere betalingsforetak som drev ulovlig hawala-virksomhet medførte at flere av foretakene startet med betydelig utførsel av kontanter udeklart (...). Det er nå en stor nedgang i deklart fysisk utførsel av kontanter. Det er grunn til å tro at nedgangen skyldes at Hawala-aktører i stedet for å deklare den fysiske utførselen, smugler kontanter ut av landet. Ifølge Kripos ble det i 2022 og 2023 tatt flere store valuta-beslag på vogntog, både utgående fra Norge og i utlandet.»

Videre står det:

«Blant eksempler på norske saker ble en hawala-aktør siktet for hvitvasking av rundt 455 millioner kroner i 2020. Hawala-aktører og andre tradisjonelle pengeoverføringstilbydere blir i politiets operasjon Kriminelle Nettverk (KN) løftet frem som kritiske ressurser for organiserte kriminelle.»

Det står det i regjeringens egen melding. Det er krystallklar tale. Derfor håper jeg virkelig at regjeringspartiene og også Høyre ser litt mer på forslaget, etter at vi har endret det og gått bort fra å forby det, og nå fokuserer på styrking og kontroll.

Jeg tegner meg på nytt etterpå, men jeg tar uansett opp de forslagene som vi er med på.

Presidenten [14:22:11]: Representanten Tor André Johnsen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [14:22:30]: Først vil jeg si at jeg oppfatter komiteens mindretall slik at det ikke lenger foreslås å forby all hawala-virksomhet. Det er bra.

De største bekymringene rundt hawala-virksomhet har vært knyttet til ulovlig virksomhet. Som komiteen påpeker, er det allerede straffbart å yte betalingstjenester uten tillatelse. Det finnes i dag en ordning som åpner for å gi begrensede tillatelser til å yte betalingstjenester i form av pengeoverføring. Ordningen har gjort det mulig å tilby hawala-tjenester i ordnede former, underlagt visse begrensninger. Det er en liten håndfull norske aktører som har tillatelse til dette i dag. Disse skal følge bl.a. hvitvaskingsregelverket og valutaregisterregelverket. Regelverkene bidrar til sporbarhet og kontroll, noe som er viktig.

Jeg oppfatter at komiteens mindretall i utgangspunktet ikke mener at ordningen med begrenset tillatelse bør fjernes. Det mener jeg også er riktig. Dersom vi ikke har en slik ordning, kan flere aktører registrere seg som agenter for utenlandske betalingsforetak. Det kan gi oss mindre oversikt og kontroll over tjenestene. Uten en norsk ordning kan det i tillegg være fare for at noen aktører velger å tilby pengeoverføring på ulovlig basis.

Mindretallet ønsker å be regjeringen styrke tilsyn og kontroll med de såkalte hawala-virksomhetene. Finanstilsynet fører tilsyn med foretakene. Disse har dessuten regnskapsplikt, og regnskapene må revideres. De har også plikt til å rapportere til Finanstilsynet to ganger i året, der en av disse skal inkludere revisjonsberetning fra det foregående året. Rapporteringen gir innsyn i virksomheten. Finanstilsynet har over tid tatt ulike grep som ledd i sitt tilsyns- og kontrollarbeid. Flere av foretakene som etter en overgangsordning fra 2011 måtte søke om ny konsesjon, fikk ikke fornyet tillatelsen. Videre har Finanstilsynet siden 2017 fattet vedtak om tilbakekall av konsesjon til ni betalingsforetak. Senest i 2023 ble to tillatelser tilbakekalt som følge av brudd på hvitvaskingsloven. Finanstilsynet er godt kjent med risikoene i tilknytning til disse bransjene, noe som gjør at de kan drive et risikobasert tilsyn. Jeg mener dette viser at Finanstilsynet samlet sett har et godt tilsyn og god kontroll.

Presidenten [14:24:54]: Det blir replikkordskifte.

Tor André Johnsen (FrP) [14:25:10]: Det følgende framgår av regjeringens gode melding, Meld. St. 15 for 2023–2024, Felles verdier – felles ansvar, som nå er til behandling i Stortinget:

«Innstramming av hvitvaskingsregelverket og tilbaketrekking av konsesjonen til flere betalingsforetak som drev ulovlig hawala-virksomhet medførte at flere av foretakene startet med betydelig utførsel av kontanter udeklart.»

Videre står det at det nå er en stor nedgang i deklart fysisk utførsel av kontanter. Meldingen fastslår at det er grunn til å tro at nedgangen skyldes at hawala-aktører i stedet for å deklare smugler kontanter ut av landet. Ser ikke da finansministeren at det viser at kontrollen med ordningen er utilstrekkelig? Når ordningen av politiet beskrives som «kritiske ressurser for organiserte kriminelle», er det åpenbart at vi må styrke tilsynet og kontrollen. Det må tas opp til vurdering når den lovlige virksomheten også legger til rette for en ulovlig virksomhet.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [14:26:10]: Sammen med justisminister Emilie Enger Mehl var jeg med og la fram stortingsmeldingen som representanten Johnsen viser til. Vi er opptatt av å ha ryddige og ordentlige forhold. Finanstilsynet driver aktivt tilsyn når det gjelder hawala-virksomhet. Som jeg redegjorde for i innlegget, har det siden 2017 – tidligere finansminister Siv Jensen har også vært inne i dette – blitt tilbakekalt konsesjoner til ni betalingsforetak, og senest i fjor ble to tillatelser tilbakekalt som følge av brudd på hvitvaskingsloven. Finanstilsynet følger det opp tett, nettopp fordi man vet at dette har bidratt til virksomhet vi ikke ønsker.

Tor André Johnsen (FrP) [14:26:55]: Jeg er glad for at ministeren innser at det her er en del virksomhet som er uønsket. Hawala-virksomheten er dessverre en viktig inntekt for organiserte kriminelle. Forstår eller er ministeren enig i at det er viktig med økt kontroll og økt tilsyn? Mener ministeren at det er behov for å styrke tilsynet, eller synes han virkelig at tilsynet er godt nok slik det er i dag?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [14:27:22]: Vi har et solid og godt finanstilsyn i dag, og de har vært aktive i sin tilsynsvirksomhet overfor den typen virksomheter som her diskuteres. Som jeg redegjorde for i et tidligere svar, har ni betalingsforetak fått inndratt sin konsesjon, og i fjor fikk to betalingsvirksomheter inndratt sin konsesjon. Det er viktig.

I innlegget mitt redegjorde jeg også for at hvis vi på helt generell basis hadde forbudt all slik virksomhet – noe heller ikke representanten Johnsen lenger tar til orde for – kunne det fått den konsekvens at vi fikk mindre kontroll og mindre budsjetter til å slå ned på virksomhet som ikke er ønskelig.

Tor André Johnsen (FrP) [14:28:06]: Kan jeg da tolke finansministeren slik at det ikke er behov for bedre tilsyn og styrking av kontrollen, og at det er bra nok slik det er i dag? Da er finansministeren tydeligvis uenig i merknadene som hans kollegaer på Stortinget har skrevet. Der står det ordrett at det er «viktig å styrke myndighetenes evne til å føre tilsyn og kontroll med hawala-virksomhetene».

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [14:28:35]: Dette er det eldste trikset i stortingsboka: når en representant noen ganger prøver å legge tolkninger til en statsråds svar. Poenget mitt i rollen som statsråd er at jeg mener det er utrolig viktig at vi har et sterkt og godt tilsyn. Man skal selvfølgelig aldri være selvtilfreds og si at en ikke kan gjøre ting bedre, for man kan hele tiden jobbe for å gjøre ting bedre. Ikke minst har de som ønsker å bruke ordninger til kriminell virksomhet, en utrolig evne til å vise kreativitet. Derfor må både Økokrim og Finanstilsynet og de andre som jobber med økonomisk kriminalitet, være årvåkne og villige til å bruke nye metoder.

Presidenten [14:29:13]: Replikkordskiftet er dermed omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Mahmoud Farahmand (H) [14:29:27]: Jeg skal ikke dra ut denne debatten mer enn nødvendig, men på vegne av Høyre – ikke som saksordfører nå – må jeg si at vi selvfølgelig støtter problembeskrivelsen av hawala, slik

vi har gjort i saksordførermerknadene. Likevel: Det igjen å gi et departement enda flere oppgaver ved et oversendelsesoppdrag som neppe kommer til å føre fram til det resultatet vi ønsker, er uheldig. Det vil binde opp ressurser. Jeg tror personlig ikke det vil være en god løsning. Slik jeg forstår statsråden, har man et øye på de problematiske sidene her. Man har en plan eller en tanke og idé om å styrke tilsynsvirksomheten og bruke de ressursene.

Så må det legges til, slik representanten fra Fremskrittspartiet også var inne på, at dette ikke ene og alene er noe Finanstilsynet skal jobbe med. Det er et ansvar som også Økokrim og andre entiteter som skal følge opp dette, har.

Dermed må jeg si at vi i Høyre ikke kommer til å støtte de to forslagene. Det er ikke fordi vi ikke er enig i tiltaksbeskrivelsen, men fordi vi ikke tror det kommer til å gi effekt for målet. Det kommer til å påføre departementet enda flere arbeidsoppgaver, slik min kollega Frølich har sagt. Det er over 400 oversendelsesforslag som jammer ned departementets arbeidsmengde. Det er ikke god ressursbruk, og det tror jeg også Fremskrittspartiet kan være enig i.

Tor André Johnsen (FrP) [14:31:04]: Det er litt spesielt at stortingsflertallet i denne saken sannsynligvis stemmer mot det de egentlig er for, bare fordi de vil skjerme departementet for ekstra arbeidsoppgaver. Den er original. Den er ny. Den er det heldigvis ikke ofte vi hører.

Det er en logisk brist her, for i merknadene som er skrevet av flertallet, står det svart på hvitt at de ser det som «viktig å styrke myndighetenes evne til å føre tilsyn og kontroll med hawala-virksomhetene». Det er faktisk bra. Det er klokt, og det er riktig.

Jeg er egentlig litt usikker på finansministeren, men det virker som han i hvert fall litt forsiktig var enig i at alt kan bli bedre, og at det kan være klokt med økt tilsyn. Slik kan han vel tolkes som han kanskje er enig med sine partifeller på Stortinget, men det framstår uansett lite konsekvent at flertallet ikke er villige til å gjøre sine merknader og ord om til handling og stemme for vårt forslag. Vi har nemlig tatt ordlyden fra regjeringspartiene og fra Høyre og de andre opposisjonspartiene og formulert dem som et forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke tilsyn og kontroll med hawala-virksomhetene, med den hensikt å forebygge og redusere sannsynligheten for lovbrudd i forbindelse med overføring av kontanter til utlandet.»

Det er veldig viktig. Det er ikke noen tvil om at vi har en stor svart økonomi her, og når politiet selv advarer mot at dette egentlig er en honningkrukke for organi-

serte kriminelle, må vi politikere våkne. Alt annet er uansvarlig. En naturlig oppfølging av flertallets litt fromme ønske bør være en tilslutning til vårt andre forslag, som er å komme tilbake til Stortinget med en vurdering av hensiktsmessigheten av å opprettholde hawala-virksomheten dersom slik kontroll ikke realistisk kan gjennomføres.

Uansett håper vi at noen i denne sal tør å tenke litt selv og stemme for i hvert fall ett av våre forslag. Jeg har som sagt tatt opp våre forslag til behandling. Da anser jeg også mine innlegg i denne saken som avsluttet.

Tellef Inge Mørland (A) [14:33:15]: Jeg opplever vel at representanten fra Fremskrittspartiet prøver å skape en uenighet som ikke er der. Vi er alle sammen opptatt av denne problemstillingen. Vi har kanskje et ulikt syn på i hvilken grad man kan redde både Norge og verden gjennom anmodningsvedtak, men det er altså sånn at Stortingets vilje også kommer til uttrykk gjennom de merknadene vi skriver. Hvis ikke hadde vi ikke skrevet merknadene.

Det er interessant når representanten Johnsen fra Fremskrittspartiet sier at de bare har tatt ordlyden fra regjeringspartiene og Høyres merknader. Da hadde det også vært en anledning for at Fremskrittspartiet sto sammen med oss om de merknadene i stedet for å lage dem som egne anmodningsvedtak i neste runde, for nettopp kanskje å kunne ha uttrykt enstemmighet fra komiteen.

Jeg vil rose representanten fra Høyre, Mahmoud Farahmand, for at han faktisk har satt seg inn i denne saken og jobbet godt med den. Da er det egentlig ikke noen grunn til at vi skal skape et kunstig skille her.

Det interessante med behandlingen av denne saken er egentlig Fremskrittspartiets snuoperasjon i så måte. De fremmet altså et helt annet forslag som gikk ut på å forby hele hawala-virksomheten. Det er klart at det ville vært en reell politisk uenighet med det som er dagens politikk, og det ville det vært et poeng å kunne stemme over. Når man bare skal anmode om det samme som både komiteen skriver i sine merknader og finansministeren nå har gitt uttrykk for både i brev og fra talerstolen, ser ikke jeg noe annet enn at det bare er egnet til å ta opp mer administrative ressurser – i stedet for faktisk å kunne jobbe med denne typen økonomisk kriminalitet, som Fremskrittspartiet gjennom denne saken gir uttrykk for at de er opptatt av. Da tror jeg det er mye mer fornuftig.

Det står selvfølgelig statsminister, finansminister og regjering fritt å komme tilbake til Stortinget på ethvert tidspunkt hvis de i dette arbeidet ser at det er fornuftig med tydeligere og strengere reguleringer.

Jeg tror i hvert fall det er viktig at etterlatt inntrykk etter denne debatten er at vi står sammen om at det er noen bekymringsfulle sider ved betalingsformidling ved hawala som vi ønsker kontrollert, men vi tror ikke det vil løse problemet og at det som skjer ulovlig i dag, skal opphøre, bare vi får forbydd denne typen virksomhet. Det er tvert imot viktig at de som har gode intensjoner med lovlige penger, får en mulighet til å formidle det gjennom transaksjoner der myndighetene faktisk har et apparat for å kontrollere aktørene som driver det.

Presidenten [14:35:45]: Selv om representanten Tor André Johnsen lovet at han var ferdig med dagens innlegg, har han dukket opp på talerlisten igjen. Johnsen har hatt ordet to ganger tidligere i debatten, og denne gangen får han ordet til en kort merknad, begrenset oppad til 1 minutt.

Tor André Johnsen (FrP) [14:36:00]: Når Arbeiderpartiet påpeker Fremskrittspartiets snuoperasjon, er det viktig å få presisert og forklart det litt.

Årsaken til at vi endret forslaget, er nettopp at vi så at det her var mulig å kunne få til et enstemmig vedtak. Vi endret da vårt forslag basert på det alle egentlig er enige om, nemlig at vi må ha økt tilsyn og økt kontroll. Det som er rart her, er jo ikke at Fremskrittspartiet har snudd. Det som er rart, er at resten av Stortinget ikke er villig til å støtte et forslag tydeligvis bare fordi det er fremmet av Fremskrittspartiet. Det framstår veldig rart.

Regjeringspartiene og de andre partiene skriver det jo i merknader. Hvorfor er det da så farlig å være med på å støtte et forslag som har identisk ordlyd som merknadene de har skrevet selv? Det er helt uvirkelig å forstå.

Når vi vet at én eneste aktør hadde ført nesten 0,5 mrd. kr ut av landet ulovlig, vet vi at det her er snakk om kanskje veldig mange milliarder som forsvinner i gråmarkedet. Det er litt rart at Arbeiderpartiet og Senterpartiet ikke er interessert i å få kontroll på de skatteinntektene.

Presidenten [14:37:07]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Stortinget tar dermed en pause frem til votering kl. 15.

Stortinget tok pause i forhandlingene kl. 14.38.

Stortinget gjenopptok forhandlingene kl. 15.

President: Morten Wold

Votering

Presidenten [15:00:41]: Stortinget går da til votering. Vi starter med å votere over gjestående sak fra Stortingets møte 18. april, dagsorden nr. 71.

Votering i sak nr. 4, debattert 18. april 2024

Presidenten: Presidenten vil foreslå at kultur- og likestillingsministerens redegjørelse om status i arbeidet med å fremme likestilling og mangfold i alle sektorer, holdt i Stortingets møte 16. april 2024, vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Stortinget skal så votere over sakene på dagens kart. Sak nr. 1 var redegjørelse.

Votering i sak nr. 2, debattert 23. april 2024

Innstilling frå utanriks- og forsvarskomiteen om Nansen-programmet for Ukraina (Innst. 255 S (2023–2024), jf. Meld. St. 8 (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt frem i alt 11 forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Ine Eriksen Søreide på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 3 og 4, fra Ine Eriksen Søreide på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre
- forslag nr. 5, fra Ingrid Fiskaa på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre
- forslagene nr. 6 og 7, fra Ingrid Fiskaa på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 8 og 9, fra Ingrid Fiskaa på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslag nr. 10, fra Bjørnar Moxnes på vegne av Rødt
- forslag nr. 11, fra Rasmus Hansson på vegne av Miljøpartiet De Grønne

Det voteres over forslag nr. 11, fra Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen, i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett, fremme forslag om å bevilge hele den gjenværende rammen for Nansen-programmet inneværende år.»

Votering:

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 98 mot 2 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.02.00)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 10, fra Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta en ledende rolle i det internasjonale, diplomatiske arbeidet for å legge til rette for en rettferdig og varig fred i Ukraina i tråd med FN-pakten og prinsippet om at Ukraina skal bestemme over sin egen fremtid.»

Votering:

Forslaget fra Rødt ble med 95 mot 4 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.02.19)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 9, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ overfor Det internasjonale pengefondet, Verdensbanken og andre sammenslutninger av kreditorer for å stanse krav om innbetaling av ukrainsk statsgjeld og videre slette og restrukturere gjelden.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støttet til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 86 mot 14 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.02.38)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 8, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa øyremarka minst 10 pst. av Nansen-programmet til ei søknadsbasert tilskotsordning for det ukrainske sivilsamfunnet. Tilskotsordninga skal gje ukrainske organisasjonar høve til langsiktige og føreseielege rammer. Prosjekta må få økonomiske rammer som er store og fleksible nok til å gje grunnlag for kapasitetsbygging og ein viss fridom til å kunna velja eigne prioriteringar.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 88 mot 12 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.02.55)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 7, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at lokale sivilsamfunnsorganisasjoner, herunder fagbevegelse, kvinneorganisasjoner og menneskerettsorganisa-

sjoner, får ta del i den sivile støtten i Nansen-programmet, og at deres interesser ivaretas.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Kristelig Folkeparti ble med 85 mot 16 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.13)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 6, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa oppretthalda tollvernet på dagens nivå ved import av ukrainske landbruksvarer.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Kristelig Folkeparti ble med 85 mot 15 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.30)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 5, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa stilla partnerskap med lokale organisasjonar som vilkår for løyving av humanitær hjelp til Ukraina. Partnerskapet skal byggast på likeverd, og den lokale organisasjonen skal involverast i styring og forvaltning. Den lokale partnerorganisasjon skal alltid tildelast overhead på same vis som den internasjonale organisasjonen.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ble med 83 mot 18 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.48)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 3 og 4, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringa øke den totale rammen på Nansen-programmet.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringa sørge for markant utbedring av produksjonskapasiteten hos de delene av norsk forsvarsindustri som produserer materiell som Ukraina har stort behov for.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 61 mot 40 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.06)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa jobbe for fullfinansiering av det tsjekkiske ammunisjonsinitiativet.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti ble med 59 mot 42 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.25)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa forsere den militære støtten i Nansen-programmet i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2024.»

Samtlige øvrige partier har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti ble enstemmig vedtatt.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Meld. St. 8 (2023–2024) – Nansen-programmet for Ukraina – blir lagt ved møteboka.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 3, debattert 23. april 2024

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapporter fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2023 (Innst. 244 S (2023–2024), jf. Dokument 13 (2023–2024))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 13 (2023–2024) – Årsrapporter fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2023 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 4, debattert 23. april 2024

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Rapport til Stortinget fra Stortingets delegasjon til Nordisk råd 2023 (Innst. 242 S (2023–2024), jf. Dokument 17 (2023–2024))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 17 (2023–2024) – Rapport til Stortinget fra Stortingets delegasjon til Nordisk råd 2023 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 5, debattert 23. april 2024

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Olaug Vervik Bollestad, Dag-Inge Ulstein og Kjell Ingolf Ropstad om et lærebokløft og mindre og bedre regulert skjermbruk i skolen (Innst. 263 S (2023–2024), jf. Dokument 8:92 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt frem seks forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Abid Raja på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre
- forslag nr. 2, fra Abid Raja på vegne av Høyre og Venstre
- forslag nr. 3, fra Grete Wold på vegne av Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre
- forslagene nr. 4 og 5, fra Hege Bae Nyholt på vegne av Rødt
- forslag nr. 6, fra Kjell Ingolf Ropstad på vegne av Kristelig Folkeparti

Det voteres over forslag nr. 6, fra Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av opplæringsloven, slik at loven slår fast at trykte lærebøker er det sentrale læremiddelet i skolen, mens digitale læremidler er et supplement.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti ble med 97 mot 4 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.15)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 4 og 5, fra Rødt.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringa føreslå ei kraftig auke i middel til trykte lærebøker i statsbudsjettet for 2025.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringa føreslå ei betydeleg auke i middel til skulebiblioteka i statsbudsjettet for 2025 for å styrka trykte bøker sin plass i opplæringsga.»

Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Rødt ble med 91 mot 9 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.33)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 3, fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa sikra at forskrifta til opplæringslova slår fast at skulebiblioteka skal bidra til elevane si utvikling av informasjons-, språk- og leseferdigheiter og jamna ut sosiale, kulturelle og digitale skilnader.»

Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ble med 67 mot 34 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.52)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Høyre og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en forpliktende plan for opplæring av lærere i bruk av di-

gitale læremidler i undervisningen, både for lærerutdanningene og videreutdanningen.»

Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre og Venstre ble med 72 mot 29 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.09)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest stille krav overfor barnehage- og skoleeiere om å inngå databehandleravtaler og installere Kripos sitt blokkeringsfilter og andre filtre som effektivt sperrer tilgang til spill og sosiale medier, og som beskytter barn mot alvorlig skadelig innhold og reklame og hindrer misbruk av personopplysninger, på digitale enheter for barn i barnehagen og elever i grunnskolen.»

Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 55 mot 43 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.28)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen styrke arbeidet med veiledning til barnehage- og skoleeiere om etterlevelse av personvernregelverket for å hindre misbruk av barn og unges personopplysninger.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Videre var innstilt:

II

Stortinget ber regjeringen sterkt anbefale og følge opp at barnehage- og skoleeiere installerer Kripos sitt blokkeringsfilter eller vurdere andre filtre som effektivt sperrer tilgang til uønskede medier og innhold på digitale enheter som brukes av barn i barnehagen og elever i grunnskolen.

Presidenten: Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble vedtatt med 60 mot 38 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.54)

Votering i sak nr. 6, debattert 23. april 2024

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Per-Willy Amundsen og Tor André Johnsen om forbud mot hawala-virksomhet (Innst. 260 S (2023–2024), jf. Dokument 8:84 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten har Tor André Johnsen satt frem to forslag på vegne av Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke tilsyn og kontroll med hawala-virksomhetene, med den hensikt å forebygge og redusere sannsynligheten for lovbrudd i forbindelse med overføring av kontanter til utlandet.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Dersom betryggende kontroll ikke realistisk kan etableres, bes regjeringen komme tilbake til Stortinget med sin vurdering av hensiktsmessigheten av å opprettholde hawala-virksomhet i Norge.»

Det votes alternativt mellom disse forslagene og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:84 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Per-Willy Amundsen og Tor André Johnsen om forbud mot hawala-virksomhet – vedtas ikke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslagene fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti ble innstillingen vedtatt med 84 mot 15 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.37)

Sak nr. 7 [15:08:44]

Referat

1. (340) Statsministerens kontor melder at

1. lov om lønnsnemndbehandling av arbeidstvis-
ten mellom Parat og NHO Luftfart/CHC Heli-
kopter Service AS vedrørende opprettelse av
tariffavtale for piloter i CHC Helikopter Service
AS (Lovvedtak 53 (2023–2024))
 2. lov om endringer i utlendingsloven (utvisning
på grunn av omgåelsesekteskap) (Lovvedtak 55
(2023–2024))
– er sanksjonert under 19. april 2024
Enst.: Vedlegges protokollen.
 2. (341) Endringer i utlendingsloven (forlengelse av
antall år det kan gis kollektiv beskyttelse) (Prop. 94
L (2023–2024))
Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
 3. (342) Representantforslag fra stortingsrepresentan-
tene Alfred Jens Bjørlo og Ingvild Wettrhus Thorsvik
om å fjerne subsidiene over statsbudsjettet til sel-
fangst (Dokument 8:152 S (2023–2024))
Enst.: Sendes næringskomiteen.
 4. (343) Endringer i karantenelova (informasjonsplikt,
godtgjøring og reaksjonar m.m.) (Prop. 95 L (2023–
2024))
Enst.: Sendes Stortingets presidentskap.
- Presidenten [15:09:03]:** Dermed er dagens kart fer-
digbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? –
Så synes ikke, og møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 13.10.

